Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Larisa Batič

Izkušnja medvrstniškega nasilja v osnovni in srednji šoli

Diplomsko delo

Ljubljana, 2023

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Larisa Batič

Izkušnja medvrstniškega nasilja v osnovni in srednji šoli

Diplomsko delo

Mentorica: red. prof. dr. Vesna Leskošek

Ljubljana, 2023

Zahvala

Najlepše bi se rada zahvalila svoji mentorici, red. prof. dr. Vesni Leskošek, za strokovno pomoč, nasvete, usmeritve in potrpežljivost pri pisanju diplomskega dela.

Posebna zahvala gre mojim najbližjim –mami Manueli, očetu Gregorju, sestri Lani in fantu Maticu, ki so me skozi ves študij spodbujali, motivirali, verjeli vame in mi stali ob strani ob vseh ovirah. Hvala, ker ste verjeli vame.

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Povzetek

Tema moje raziskave je izkušnja medvrstniškega nasilja v osnovni in srednji šoli, ki sem ga raziskovala med osebami, starimi med osemnajst in petindvajset let, z dokončanim prvim in drugim letnikom srednje šole ter živijo v Republiki Sloveniji.

Teoretični del sem v diplomskem delu razdelila na enajst pomembnejših sklopov: opredelitev medvrstniškega nasilja; vloge učencev v odnosu medvrstniškega nasilja; vrste medvrstniškega nasilja; dinamika medvrstniškega nasilja; dejavniki medvrstniškega nasilja; posledice medvrstniškega nasilja; prepoznavanje in preprečevanje medvrstniškega nasilja; preventiva na področju medvrstniškega nasilja v šolah; preprečevanje in spopadanje z medvrstniškim nasiljem; ukrepi in odzivanje v primerih pojava medvrstniškega nasilja in vloga svetovalne službe in medvrstniško nasilje.

Empirični del je sestavljen in formulacije problema z zastavljenimi raziskovalnimi vprašanji in postavljenimi hipotezami, sledi opis metodologije, kjer je predstavljena vrsta raziskave (kombiniran kvantitativni in kvalitativni pristop), spremenljivke, merski instrument (anketni vprašalnik), populacija (osebe, ki so v času raziskovanja stare med osemnajst in petindvajset let, z dokončanim prvim in drugim letnikom srednje šole ter živijo v Republiki Sloveniji) in vzorec (neslučajnostni in priročni), način zbiranja podatkov (metoda anketiranja) ter obdelava in analiza podatkov.

Sledijo rezultati, razprava, sklepi, kjer ugotovim, da se z medvrstniškim nasiljem sreča več oseb v osnovni šoli kot v srednji šoli; da je najpogostejša vrsta medvrstniškega nasilja psihično nasilje; da sta najpogostejša razloga za pojav medvrstniškega nasilja s strani udeleženih videz posameznika in ljubosumje; da sta najpogostejša razloga za medvrstniško nasilje s strani zaposlenih ignoriranje nasilja in neukrepanje ob pojavu nasilja; da so učenci ob pojavu medvrstniškega nasilja pogosto zgroženi, a glede tega ne storijo ničesar; da se ob pojavu medvrstniškega nasilja najpogosteje zaupajo prijateljem v šoli ter da se zaposleni na medvrstniško nasilje le redko odzovejo oziroma ga prepoznajo.

Raziskavo zaključim s predlogi, ki jih zapišem na podlagi ugotovitev ter na podlagi predlogov za spremembe na področju obravnave in spopadanja z medvrstniškim nasiljem s strani anketirancev.

Ključne besede:

Medvrstniško nasilje, osnovna šola, srednja šola, žrtev medvrstniškega nasilja, opazovalec medvrstniškega nasilja, odzivanje, preprečevanje, svetovalna služba

Title: The experience of peer violence in primary and secondary school

Abstract

The topic of my research is the experience of peer violence in primary and secondary school, which I researched among persons between ages of eighteen and twentyfive, who have completed their first and second year of secondary school and live in the Republic of Slovenia.

The theoretical part of my thesis is devided into eleven sections: definition of peer violence; the roles of students when it comes to peer violence; types of peer violence; dynamics of peer violence; factors of peer violence; consequences of peer violence; recognition and prevention of peer violence; prevention in the field of peer violence in schools; preventing and dealing with peer violence; measures and response in cases of occurrence of peer violence and the role of the advisory service and peer violence.

Empirical part consists of problem formulations with research questions and hypotheses, followed by a description of the methodology, where I describe the type of research (combined quantitative and qualitative approach), variables, measuring instrument (survey questionnaire), population (persons who at the time of the research are presented between ages of eighteen and twenty-five, having completed the first and second year of secondary school and are living in the Republic of Slovenia) and sample (non-random and convenient), method of data collection (survey method) and data processing and analysis.

Following are the results, discussion, and conclusions, where I find that more people encounter peer violence in primary school than in secondary school; that the most common type of peer violence is psychological violence; that the most common reasons for the occurrence of peer violence on the part of the participants are the appearance of the individual and jealousy; that the most common reasons for peer violence on the part of employees are ignoring violence and not taking action when violence occurs; that students are often horrified when peer violence occurs, but do nothing about it; that when peer violence occurs, they most often confide in their friends at school and that employees rarely react to or recognize peer violence.

I conclude the research with suggestions that I write down based on the findings and on the basis of suggestions for changes in the field of dealing with peer violence on the part of the respondents.

Key words:

Peer violence, elementary school, secondary school, victim of peer violence, bystander of peer violence, response, prevention, counseling service

KAZALO VSEBINE

UVOD 1

1. TEORETIČNA IZHODIŠČA 2

1.1. Opredelitev medvrstniškega nasilja 2

1.2. Vloge učencev v odnosu medvrstniškega nasilja 4

1.2.1. Vloga žrtve 4

1.2.2. Vloga povzročitelja 6

1.2.3. Vloga opazovalca 8

1.3. Vrste medvrstniškega nasilja 9

1.3.1. Fizično nasilje 9

1.3.2. Psihično nasilje 9

1.3.3. Spolno nasilje 9

1.3.4. Spletno nasilje 10

1.3.5. Ekonomsko nasilje 12

1.3.6. Rasno nasilje 12

1.3.7. Nasilje do učencev s posebnimi potrebami 12

1.3.8. Homofobno nasilje 12

1.4. Dinamika medvrstniškega nasilja 12

1.4.1. Model valujočega učinka 13

1.4.2. Model spiralnega učinka 13

1.5. Dejavniki medvrstniškega nasilja 14

1.5.1. Dejavniki zunaj šole 14

1.5.2. Dejavniki na ravni šolskega okolja 14

1.5.3. Dejavniki na osebni ravni 15

1.6. Posledice medvrstniškega nasilja 15

1.7. Prepoznavanje in preprečevanje medvrstniškega nasilja 18

1.7.1. Elementi omejevanja medvrstniškega nasilja v osnovni šoli 19

1.8. Preventiva na področju medvrstniškega nasilja v šolah 20

1.9. Preprečevanje in spopadanje z medvrstniškim nasiljem 23

1.10. Ukrepi in odzivanje v primerih pojava medvrstniškega nasilja v osnovni šoli 24
1.10.1. Delo z žrtvijo 24
1.10.2. Delo s povzročiteljem 25
1.10.3. Delo z opazovalci 25
1.11. Vloga svetovalne službe in medvrstniško nasilje 26
2. OPREDELITEV PROBLEMA 30
3.1. Raziskovalna vprašanja 31
3.2. Hipoteze 31
3. METODOLOGIJA 32
3.1. Vrsta raziskave 32
3.2. Spremenljivke 32
3.3. Merski instrument 36
3.4. Populacija in vzorec 36
3.5. Zbiranje podatkov 36
3.6. Obdelava in analiza podatkov 37
4. REZULTATI 38
4.1. Analiza anketnih vprašanj 38
4.2. Analiza odprtih vprašanj v anketi 63
4.3. Preverjanje hipotez: 65
5. RAZPRAVA 68
6. POVZETEK UGOTOVITEV 74
7. PREDLOGI 75
8. VIRI IN LITERATURA: 77
9. PRILOGE 81
9.1. PRILOGA 1 – ANKETNI VPRAŠALNIK 81
9.2. PRILOGA 2 - PREIZKUS $\chi 2$ 96
9.3. PRILOGA 3 – CRAMERJEV α 100
9.4. PRILOGA 3 – OSNOVNA TABELA 101

KAZALO TABEL

Tabela 1: Spremenljivke 32
Tabela 2: Vloga ob pojavu medvrstniškega nasilja (Možnih je več odgovorov)..... 40
Tabela 3: Pogostost pojavljanja posameznih vrst nasilja v osnovni šoli 54
Tabela 4: Pogostost pojavljanja posameznih vrst nasilja v srednji šoli 55
Tabela 5: Pogostost odzivanja na medvrstniško nasilje s strani zaposlenih 61

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Spol (n=109) 38
Graf 2: Starost (n=109)..... 38
Graf 3: Status (n=109) 39
Graf 4: Srečanje s pojavom medvrstniškega nasilja (n=109) 39
Graf 5: Vrste doživetega medvrstniškega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=60)..... 40
Graf 6: Vrste doživetega medvrstniškega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=12) 41
Graf 7: Vrste doživetega fizičnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=12)..... 41
Graf 8: Vrste doživetega fizičnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=2)..... 42
Graf 9: Vrste doživetega psihičnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=57) 42
Graf 10: Vrste doživetega psihičnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=11)..... 43
Graf 11: Vrste doživetega spolnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=2)..... 43
Graf 12: Vrste doživetega spolnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=1) 44
Graf 13: Vrste doživetega spletnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=24) 44
Graf 14: Vrste doživetega spletnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=2) 45
Graf 15: Vrste doživetega rasnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=2) 45
Graf 16: Občutki ob pojavu doživetega medvrstniškega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=60) 46
Graf 17: Občutki ob pojavu doživetega medvrstniškega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=12) 46
Graf 18: Vrste opaženega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=69) 47
Graf 19: Vrste opaženega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=29)..... 47
Graf 20: Vrste opaženega fizičnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=46)..... 48
Graf 21: Vrste opaženega fizičnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=10)..... 48
Graf 22: Vrste opaženega psihičnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=66) 49
Graf 23: Vrste opaženega psihičnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=26)..... 49
Graf 24: Vrste opaženega spolnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=6)..... 50
Graf 25: Vrste opaženega spolnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=1) 50
Graf 26: Vrste opaženega spletnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=20) 51
Graf 27: Vrste opaženega spletnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=5) 51
Graf 28: Vrste opaženega rasnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=10) 52
Graf 29: Vrste opaženega rasnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=2) 52
Graf 30: Občutki ob pojavu opaženega medvrstniškega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=69) 52
Graf 31: Občutki ob pojavu opaženega medvrstniškega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=29) 53

Graf 32: Povzročitelj nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=91) 53
Graf 33: Povzročitelj nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=34) 54
Graf 34: Vzroki za pojav medvrstniškega nasilja s strani udeleženih v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=91) 56
Graf 35: Vzroki za pojav medvrstniškega nasilja s strani udeleženih v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=34) 57
Graf 36: Vzroki za pojav medvrstniškega nasilja s strani osnovne šole kot institucije (Možnih je več odgovorov, n=91) 58
Graf 37: Vzroki za pojav medvrstniškega nasilja s strani srednje šole kot inštitucije (Možnih je več odgovorov, n=34) 58
Graf 38: Odziv na pojav medvrstniškega nasilja v osnovni šoli (n=91)..... 59
Graf 39: Odziv na pojav medvrstniškega nasilja v srednji šoli (n=34) 59
Graf 40: Zaupnik v primeru nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=91)..... 60
Graf 41: Zaupnik v primeru nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=34)..... 60
Graf 42: Odziv zaposlenih na medvrstniško nasilje v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=91) .. 61
Graf 43: Odziv zaposlenih na medvrstniško nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=34) 62

UVOD

Medvrstniško nasilje je eden izmed najpogostejših odnosnih problemov, s katerimi se srečujejo osnovne in srednje šole. Pečjak nasilje opredeli kot agresivno, ponavljajoče se, več časa trajajoče se namerno vedenje, ki temelji na neravnovesju moči ter se dogaja z namenom škoditi drugemu (Pečjak, 2014, str. 9–10). Delimo ga na neposredno in posredno medvrstniško nasilje, kjer gre pri posrednem nasilju za psihično in odnosno nasilje, pri neposrednem nasilju pa za fizično in spolno (Olweus, 1993, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 10–12). Medvrstniško nasilje se lahko pojavlja v različnih oblikah, kot so med drugim fizično, psihično, spolno, spletno, ekonomsko, rasno, homofobno nasilje in nasilje do učencev s posebnimi potrebami. Medvrstniško nasilje ima lahko tako kratkotrajne kot tudi dolgotrajne posledice za žrtve, povzročitelje medvrstniškega nasilja in opazovalce medvrstniškega nasilja (Pečjak in Pirc, 2014, str. 157).

V odnosu medvrstniškega nasilja govorimo o treh vlogah, ki jih imajo udeleženi v pojavu – o vlogi žrtve, opazovalca in povzročitelja medvrstniškega nasilja (Pečjak, 2014, str. 53). Žrtve medvrstniškega nasilja so lahko pasivne ali provokativne (Olweus, 1997, str. 499–500), povzročitelje Dodge (1991) deli na proaktivne in reaktivne, Olweus (1978) pa na agresivne in anksiozne. Opazovalci medvrstniškega nasilja se lahko znajdejo v treh različnih vlogah – v vlogi posnemovalca nasilneža, v vlogi podpornika nasilneža, v vlogi nevpletenega ter v vlogi branilca žrtve (kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 62–64).

Pri spopadanju s problemom medvrstniškega nasilja sta ključna prepoznavanje in njegove preprečevanje s strani učencev in zaposlenih na osnovnih in srednjih šolah. Pri tem ima ključno vlogo šolska svetovalna služba, ki deluje z namenom, da bi bili vsi učenci čim bolj uspešni pri uresničevanju osebnih in skupnih, sistemsko zastavljenih ciljev. Če želi svetovalna služba celostno obravnavati nasilje, mora načrtovanju in izvedbi preventivnih aktivnosti posvetiti dovolj časa (Čačinovič Vogrinčič, 2008a, str. 5–9). Pomembno je, da se šola odzove na vsa nasilna dejanja, ne glede na to, kdo jih povzroča in kdo je v vlogi žrtve. Poleg tega je ključnega pomena, da so vsi, ki vstopajo v šolski prostor, enakovredni. To je mogoče doseči s spodbujanjem medvrstniške pomoči (Klemenčič, Jerina, Karajić, Kuhar in Molan, 2016, str. 1, 2).

1. TEORETIČNA IZHODIŠČA

1.1. Opredelitev medvrstniškega nasilja

Nasilje je odnos med dvema ali več osebami, za katerega je značilna uporaba sile, pritiska z namenom, da povzročitelj nasilja doseže svoj cilj, zadovolji svojo potrebo ali uresniči svojo željo. Lahko je instrumentalno, izrazno, trenutno, situacijsko pogojeno ali pa se pojavlja kot vzorec vedenja povzročitelja nasilja. Ko pride do opisanega odnosa med vrstniki, govorimo o medvrstniškem nasilju (Ostrman, 2002, str. 137–138). Olweus (1993) je medvrstniško nasilje opredelil kot pojav, pri katerem je eden izmed učencev v daljšem časovnem obdobju večkrat izpostavljen agresivnemu vedenju, ki ga povzroča vrstnik ali skupina vrstnikov (Olweus, 1993, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 9). Sullivan (2011) in Smith, Ananiadou ter Cowie (2003) dodajajo, da je medvrstniško nasilje opredeljeno z elementi namernega, ponavljajočega se in zavestnega vedenja, ki je agresivno, manipulativno ali izključevalno ter je usmerjeno proti eni ali več osebam, ki so šibkejše od osebe, ki nasilje izvaja (Sullivan, 2011 in Smith, Ananiadou in Cowie, 2003, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 9).

Pečjak, Pirc in Košir (2021, str. 14) medvrstniško nasilje opredelijo kot agresivno vedenje, ki je namerno in vključuje neravnovesje moči. Izvaja ga lahko posameznik ali skupina, prav tako pa je lahko posameznik ali skupina žrtev medvrstniškega nasilja. Pravijo, da nasilje pogosto ne nastopi kot enkraten dogodek, ampak se ponavlja. Je torej dalj časa trajajoče, dogaja se z namenom škoditi drugemu, ima različne pojavne oblike in je velikokrat skrito avtoriteti v šoli. Povzročitelji po navadi mislijo, da ne bodo odkriti in da ne bodo nosili posledic svojih dejanj, pogosto jih je tudi strah nasilnih dejanj drugih. Medvrstniško nasilje ima za žrtve fizične in psihične posledice ter deluje kot grožnja za žrtev in za osebe, ki so nasilju priča.

V šolskem prostoru medvrstniško nasilje lahko izvaja posameznik ali skupina, tarča oziroma žrtev nasilja pa je lahko prav tako posameznik ali skupina. Glede na rezultate različnih empiričnih raziskav lahko sklepamo, da gre v večini primerov za medvrstniško nasilje nad posameznikom, izvaja pa ga skupina učencev. Učenci lahko med seboj sami rešujejo težave, če so si po "moči" in statusu enakovredni, težava pa se pojavi takrat, ko pride do neravnovesja moči. Ravno zaradi neravnovesja moči še vedno zelo malo vemo o medvrstniškem nasilju v šoli – povzročitelji in žrtve o tem molčijo (žrtve po navadi zaradi strahu pred posledicami in zaradi osramočenosti), odrasli pojav medvrstniškega nasilja pogosto podcenjujejo oziroma ga ne zaznavajo, velikokrat se zgodi, da se od otrok pričakuje, da bodo sami reševali medsebojne težave, starši pa se otrok, ki niso uspešni v socialnih stikih in so žrtve medvrstniškega nasilja,

velikokrat sramujejo (Pečjak, 2014, str. 10). V šolski prostor spada, ker se v šoli dogajajo različne vrste in oblike nasilja, ker vzroki in povodi, za takšno vedenje izhajajo iz položajev, vlog ter odnosov moči in nemoči oseb, ki hodijo ali delajo v šoli ter zato, ker so posledice nasilnih dejanj vidne in prepoznane v šolskem prostoru (Lešnik Mugnaioni, Koren, Logaj in Brejc, 2009, kot navedeno v Lampe, 2020, str. 45).

Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Lapajne Mešič in Miklavčič (2015, str. 27) pa nasilje med vrstniki definirajo kot ponavljajočo se uporabo psihičnega, fizičnega, spolnega ali ekonomskega nasilja enega ali več otrok nad drugim otrokom podobne ali enake starosti, pri čemer gre lahko za enkraten ali ponavljajoči se dogodek. Pri tem opozarjajo, da nasilja med vrstniki ne smemo zamenjevati s konflikti med vrstniki. To so običajni pojavi, ki jih vrstniki rešijo sami.

Medvrstniško nasilje razčlenimo na neposredno in posredno medvrstniško nasilje (Olweus, 1993, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 10–16).

- ❖ Posredno medvrstniško nasilje

Pod posredno medvrstniško nasilje vključujemo psihično nasilje, odnosno oziroma relacijsko nasilje ter spletno nasilje.

- Psihično nasilje pomeni napad na posameznikovo notranjost, cilj pa je škoditi posamezniku, ki je žrtev napada brez fizičnih znakov, zaradi česar ga mnogi smatrajo kot manj škodljivo od fizičnega nasilja. Sem spadajo žaljivke in zmerljivke s spolno in socialno vsebino, razširjanje laži, hujskanje, grožnje ipd. (Sullivan, 2011, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 11).

- Odnosno nasilje lahko opredelimo kot manipuliranje z medosebnimi odnosi, spletno nasilje oziroma "cyber bullying" pa obsega širjenje govoric po spletu ali pošiljanje žaljivih sporočil (Sullivan, 2011, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 12). To vrsto nasilja strokovnjaki označujejo tudi kot zahrbtno obliko medvrstniškega nasilja, saj je povzročitelj pogosto anonimen, velikokrat pa ga tudi ni mogoče izslediti, kar pomeni, da ne bo nosil posledic za svoja dejanja.

- ❖ Neposredno medvrstniško nasilje

Pod neposredno medvrstniško nasilje spadata fizično in spolno nasilje.

- Fizično nasilje je agresivno vedenje do posameznika, ki ima namen povzročiti osebi škodo z vidnimi, fizičnimi posledicami. Pod fizično nasilje štejemo pretepanje, brcanje,

odrivanje, lasanje, omejevanje gibanja, grizenje, prerivanje, potiskanje ter namerno poškodovanje lastnine posameznika (Sullivan, 2011, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 11).

- Spolno nasilje je oblika nasilja, ki vključuje neželeno spolno pozornost, ki povzroča žrtvi občutek neugodja, podcenjevanja ali ponižanja. Vključuje nespodobne geste in komunikacijo, ki namiguje na spolnost (Pečjak, 2014, str. 14–15). Najpogostejše oblike medvrstniškega spolnega nasilja so otipavanje, božanje, uporaba žaljivk s seksualno vsebino, razkazovanje pornografske literature, nagovarjanje h kazanju spolnih organov, siljenje k spolnemu odnosu in prisiljen spolni odnos oziroma posilstvo (Vanček, 2002, str. 162).

Habbe (2000, str. 43–55), kot najpogostejše oblike nasilje v šolah navede nasilje med vrstniki, uničevanje premoženja, kraje, tolpe in nevarne obiskovalce.

Ostrman (2002) pravi, da različne definicije medvrstniškega nasilja oziroma 'bullyinga' obstajajo zaradi različnih vrednot, družbenih norm in različnega pristopa do problema s strani avtorjev. Kljub temu poudarja, da je v vsaki definiciji mogoče razbrati skupne elemente problema, ki so: odnos med dvema ali več osebami; nesorazmerje moči med udeleženimi v odnosu ter trajnost oziroma ponavljanje problema, če je ta ignoriran s strani odgovornih odraslih (Ostrman, 2002, str. 138). Do pojava medvrstniškega nasilja prihaja zaradi upadanja in spreminjanja družbenih vrednot, vse večje socialne razslojenosti, različnih socialnih položajev udeleženih ter zaradi družbenega dopuščanja in minimalizacije resnosti tega pojava (Kojić, Markov in Grandić, 2023, str. 14).

1.2. Vloge učencev v odnosu medvrstniškega nasilja

Pri pojavu medvrstniškega nasilja imajo velik pomen tudi vloge učencev v tem odnosu. V tem kontekstu govorimo o treh vlogah, ki jih lahko zasedejo učenci – vloga žrtve, vloga nasilneža (sama bom uporabljala izraz povzročitelja nasilja oz. povzročitelja) in vloga opazovalca (Pečjak, 2014, str. 53).

1.2.1. Vloga žrtve

Olweus (1997) je o vlogi žrtve govoril v dveh kontekstih – v kontekstu pasivne oziroma podredljive žrtve in v kontekstu provokativne žrtve, ki naj bi s svojim obnašanjem povzročale napetosti pri povzročiteljih nasilja. Učenci, ki se znajdejo v vlogi žrtve, so velikokrat opisani kot negotovi, prepričani so, da ne morejo nadzorovati svojega okolja, imajo zelo nizko

samopodobo in nizko samospoštovanje, imajo slabo razvite socialne spretnosti, so sramežljivi in tihi, se ne znajdejo v družbi vrstnikov, saj so prepričani, da se drugi v določenih situacijah znajdejo bolje od njih, so pogosto socialno izolirani, skoraj nikoli ne prosijo za pomoč svojih vrstnikov, se sramujejo samega sebe, iščejo bližino odraslih in se bojijo odhoda v šolo. Žrtve medvrstniškega nasilja so v veliko primerih osebe, ki so individualisti (Olweus, 1997, str. 499–500). Medvrstniško nasilje ima za žrtve nasilja kratkotrajne in dolgotrajne posledice, ki se lahko kažejo kot izogibanje mestom, kjer se nasilje pojavlja, kar ima za posledico socialno izključenost, odklanjanje šole in izostanek od pouka ter s tem posledično slabši šolski uspeh, lahko pride celo do raznih duševnih težav in samopoškodovalnega vedenja (Pečjak, 2014, str. 57–58).

Žrtev medvrstniškega nasilja lahko prepoznamo po tem, da se boji prihajati ali odhajati iz šole, se zadržuje v bližini učitelja, začne izostajati od pouka, popušča pri šolskem delu, kar ima za posledico slabši učni uspeh, ima poškodovano šolsko opremo, se nenadoma zapre vase in je groba do svojih bližnjih, večino časa je videti vznemirjena oziroma na trnjih, ima samomorilne misli, odklanja pogovor, ima nepojasnjene poškodbe, kot so modrice, podplute, odrgnine, krade denar in druge stvari, ki jih od nje zahteva povzročitelj nasilja, lahko pa se tudi zgodi, da začne sama izvajati medvrstniško nasilje nad osebami, ki so šibkejše od nje (Zabukovec Kerin, 2002, str. 110). Kristančič (2002) pa pravi, da žrtev medvrstniškega nasilja lahko prepoznamo po tem, da zelo slabo spi, da je pozabljiva in raztresena, nervozna ter ne želi več hoditi v šolo. Poleg tega je za žrtve medvrstniškega nasilja značilna nenadna sprememba osebnosti (Kristančič, 2002, str. 129).

Žrtve medvrstniškega nasilja lahko na pojav različno odzovejo se. Njihov odziv je lahko pasiven in vključuje neupoštevanje nasilja, lahko je aktiven, kot je na primer iskanje pomoči, pride pa lahko tudi do agresivnega odziva. Slednji je še posebej pogost pri žrtvah, ki se hkrati znajdejo tudi v vlogi povzročitelja nasilja (Hunter in Boyle, 2004, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 57).

Erb (2004) opozarja, da žrtve medvrstniškega nasilja o tem velikokrat ne spregovorijo, saj jih je sram, da se to dogaja ravno njim, in menijo, da so same na svetu s tem problemom. Poudarja, da je zato pri pogovoru z žrtvijo pomembno, da ji pojasnimo, da to, kar se ji dogaja, ni njen problem, ampak problem povzročitelja nasilja (Erb, 2004, str. 45–47). Poleg tega Cvek in Pšunder v svoji raziskavi ugotovita, da imajo učenci pogosto občutek, da jim tega, kar se jim dogaja, ni treba zaupati odraslim oziroma drugi odgovorni osebi ter da imajo sami dovolj moči

in sposobnosti, da nasilje zaustavijo. Dodajata, da velikokrat s to odločitvijo omogočajo povzročiteljem nasilja nove priložnosti za izvajanje tega (Cvek in Pšunder, 2013, str. 111).

1.2.2. Vloga povzročitelja

Medvrstniško nasilje spada pod izrazito moteče vedenje pri otrocih in mladostnikih. Vzroki takšne vrste vedenja so kombinacija genetskih, nevroloških in biokemičnih dejavnikov okolja. Takšno vedenje v razredu ali skupini vrstnikov ustvarja negotovo, stresno situacijo, pri kateri je eden izmed otrok ali skupina otrok ali mladostnikov povzročitelj, drugi pa žrtev agresivnega vedenja (Kristančič, 2002, str. 113–114).

Pečjak (2014) povzročitelje nasilja opisuje kot osebe, pri katerih je izrazita želja po dominantnosti, izkazovanju moči in nadziranju drugih. Pogosto so fizično močnejši od svojih vrstnikov. Imajo nizko samozaupanje in samospoštovanje ter se na agresijo zanašajo kot na edino možnost za pridobitev dobre samopodobe. Velikokrat imajo težave z obvladovanjem jeze, so impulzivni in nepotrpežljivi, postanejo tudi jezni in maščevalno usmerjeni, ko se stvari ne zgodijo na način, ki so si ga sami zamislili. Ne čutijo empatije do soljudi in minimalizirajo svoja dejanja ter učinke oziroma posledice. Zaradi tega se lahko tudi z lahkoto opravičijo žrtvam nasilja (Pečjak, 2014, str. 60).

Razlogi za povzročanje nasilja so lahko različni, najpogosteje pa gre za potrebo po moči ali dominantnosti, saj povzročitelji nasilja uživajo v nadzoru, ki jo imajo zaradi svojega vedenja nad ostalimi vrstniki. Pogosta je tudi sovražnost do okolja, ki velikokrat izvira iz družinske situacije in korist, ki jo imajo od žrtev – to so lahko denar, cigarete, hrana itd. (Pečjak, Pirc in Košir, 2021, str. 120). Munc pravi, da se povzročitelji nasilja najpogosteje znašajo nad šibkejšimi od sebe ter da se ne upajo zoperstaviti odločnemu, samozavestnemu nasprotniku, ki nasilje uspešno ustavlja. Zaradi tega nasilje nad drugo osebo označuje kot šibkost (Munc, 2010, str. 159).

Raziskave različnih avtorjev, opravljene v 90. letih prejšnjega stoletja, kažejo na povezavo med družino in pojavljanjem nasilnega vedenja pri mladoletnikih. Med najpogostejše dejavnike, ki so povezani z družinsko situacijo, izpostavljajo čustveni odnos staršev, popuščanje in neomejevanje nasilnega vedenja otrok, neustrezno uporabo metod discipliniranja, avtoritativno starševstvo in otrokov temperament. Pri tem so prišli do ugotovitev, da ljubezen in skrb staršev

do otroka, jasno postavljanje mej ter neuporaba telesnih kazni vodi k zmanjšanju medvrstniškega nasilja (Pečjak, 2014, str. 61–62).

Tomori (1994) pravi, da se nasilje pojavlja v naslednjih oblikah: kot znak premagovanja strahu, obvladovanje občutka ogroženosti, poistovetenje z drugim povzročiteljem nasilja, zaradi občutka ugodja, kot način večanja samospoštovanja in samopodobe, kot način samopotrjevanja, kot impulzivni odziv, kot prikrito samokaznovalno vedenje ter kot sprejemanje subkulturnih norm (Martina Tomori, 1994, kot navedeno v Pušnik idr., 2003, str. 8–9).

Učencev, ki se pojavljajo v vlogi povzročiteljev nasilja, je več vrst. Dodge (1991) povzročitelje nasilja deli na:

- proaktivne povzročitelje in
- reaktivne povzročitelje.

Proaktivni povzročitelji so povzročitelji, ki uporabljajo agresijo zato, da nekaj dosežejo – naj bo to zadovoljevanje potrebe po dominantnosti ali moči, agresijo uporabljajo kot instrument pri doseganju cilja, zato jih lahko poimenujemo tudi instrumentalni povzročitelji (Dodge, 1991, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 62). Pri reaktivnih povzročiteljih je njihova agresivnost posledica jeze in obramben odziv na frustracijo, ki dajejo pobudo za nasilje in k nasilju spodbujajo tudi druge učence ter anksiozni povzročitelji, za katere je značilno, da sledijo agresivnim povzročiteljem in na ta način zmanjšajo neustrezne predstave o sebi (Carmodeca idr., 2003, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 62).

Olweus (1978) pa povzročitelje kategorizira na:

- agresivne povzročitelje in
- anksiozne povzročitelje.

Agresivni povzročitelji dajejo pobudo za nasilje in k nasilju spodbujajo tudi druge učence. Ne občutijo sočutja oziroma empatije do žrtev ter ne poznajo občutka krivde. Anksiozni povzročitelji nasilja pa imajo nizko samopodobo ter nimajo zaupanja vase. Velikokrat je njihovo nasilje posledica sledenja agresivnemu povzročitelju (Olweus, 1978, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 63).

1.2.3. Vloga opazovalca

Pepler in Craig (1995) sta ugotovila, da se medvrstniško nasilje v 85 % primerov zgodi ob navzočnosti tretje osebe oziroma opazovalca – ti so lahko neposredne priče nasilju ali pa so s pojavljanjem le seznanjeni. Opazovalci imajo v kontekstu medvrstniškega nasilja zelo pomembno funkcijo – preventivno in intervencijsko ter vplivajo na pogostost medvrstniškega nasilja v razredu. V vlogo opazovalcev uvrščamo učence, ki ojačujejo oziroma spodbujajo povzročitelje nasilja. To lahko počnejo že s samim nasmihanjem, smejanjem in pasivnim opazovanjem, ko ničesar ne naredijo, da bi medvrstniško nasilje zaustavili (Pepler in Craig, 1995, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 63).

Jerovšek Toth (2021) pravi, da poznamo štiri vloge opazovalcev:

- posnemovalce nasilnežev,
- podpornike nasilnežev,
- nevpletene oziroma ignorante in
- branilce žrtve.

Na posnemovalce povzročitelj nasilja deluje kot "vzornik", zato ga ti lahko posnemajo in se mu pri nasilju pridružijo. To so po navadi negotovi učenci, ki med vrstniki niso najbolj priljubljeni in s posnemanjem iščejo odobritev s strani povzročitelja nasilja. To Pečjak (2014, str. 64) imenuje socialna nalezljivost. Podporniki povzročiteljev so aktivni ali pasivni spodbujevalci. Prvi nasilneža besedno spodbujajo, drugi pa se ob izvajanju nasilja smejijo in s tem dajejo povzročitelju še večjo moč. Nevpleteni učenci dogajanje le opazujejo in se vanj ne vpletajo, branilci žrtve pa pokažejo neodobravanje nasilja, ampak ga ne zaustavijo. Pasivni branilci dogajanje zapustijo, ne priznavajo pojava nasilja ali pa to tiho opazujejo (Pečjak, 2014, str. 64–65).

Elliott (1997) pravi, da opazovalci medvrstniško nasilje velikokrat ignorirajo in se vanj ne vpletajo, saj se počutijo nemočno, se bojijo, da bodo naslednjič sami pristali v vlogi žrtve medvrstniškega nasilja oziroma občutijo krivdo, ker v dogajanje ne postopajo oziroma, ker ne poiščejo pomoči odraslih (Elliott, 1997, kot navedeno v Zabukovec Kerin, 2002, str. 113). Aktivni branilci ali zagovorniki žrtve skušajo nasilje zaustaviti, žrtev potolažiti ter jo zavarovati pred povzročiteljem (Pečjak, 2014, str. 64–65).

1.3. Vrste medvrstniškega nasilja

1.3.1. Fizično nasilje

Fizično nasilje je eno izmed širše kategoriziranih oblik medvrstniškega nasilja. Fizično nasilje, ki ga imenujemo tudi neposredno nasilje vključuje pretepe s poškodbami, namerno brcanje, odrivanje in lasanje, omejevanje gibanja, grizenje, prerivanje ter potiskanje in med drugim tudi namerno poškodovanje lastnine drugega ali pa uničevanje njegovih osebnih predmetov (Sullivan, 2011, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 11).

1.3.2. Psihično nasilje

Psihično nasilje ali posredno nasilje pomeni napad na posameznikovo notranjost. Glavni namen je škoditi žrtvi nasilja brez vidnih oziroma fizičnih znakov, kot so poškodbe, uničena lastnina, itd. (Sullivan, 2011, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 11–12). Goldstein (2007) pravi, da zaradi zgoraj omenjenih lastnosti te vrste nasilja, psihičnega nasilja, ne smemo podcenjevati, saj je ravno tako oziroma včasih še bolj škodljivo od fizičnega nasilja (Goldstein, 2007, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 12). Keith Sullivan psihično nasilje deli na verbalno in neverbalno.

- Verbalno nasilje opisuje žaljivke in zmerljivke s spolno in socialno vsebino, širjenje laži oziroma neresničnih govoric, ščuvanje drugih, grožnje, izsiljevanje ter vse oblike verbalnega poniževanja.
- Neverbalno nasilje Sullivan deli na:
  - Neposredno neverbalno nasilje, kot so razne nesramne geste in
  - Posredno neverbalno nasilje, ki je bolj zahrbtno in se ga prepozna šele čez nekaj časa. Vključuje manipulacijo z odnosi, kot so socialno izključevanje določene osebe v skupini, osamitev in ignoriranje. To imenujemo tudi odnosno oziroma relacijsko nasilje (Sullivan, 2011, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 12).

1.3.3. Spolno nasilje

Spolno nasilje je vrsta nasilja, ki zajema nezaželeno spolno pozornost. Ta žrtvi nasilja povzroča občutke nelagodja, podcenjevanja, ponižanja, itd. Vključuje neprimerna in nespodobna dejanja oziroma komunikacijo z opazkami, ki namigujejo na spolnost ter sarkastične ali nagajive opazke. Vključuje tudi nezaželene dotike, zlorabo in posilstvo, ki spadajo pod kazniva dejanja. Ima tri pojavne oblike:

1. Fizično spolno nasilje – to vključuje dotikanje, trepljanje, ščipanje, izsiljene dotike (poljube), otipavanje, drgnjenje ob telo žrtve nasilja ter posilstvo.
2. Verbalno spolno nasilje – to zajema neželeno osvajanje, predloge in namige k spolni dejavnosti, zaradi česar je žrtev nasilja pod pritiskom in se čuti v dejanje prisiljena ter opolzke komentarje.
3. Neverbalno spolno nasilje – sem spadajo kazanje spolno sugestivnih slik oziroma predmetov, opolzki pogledi in spolno sugestivne geste (Pečjak, 2014, str. 14–15).

Spolno nasilje se velikokrat pojavi v šolskem okolju – tu so najpogostejše oblike spolnega nasilja: otipavanje, božanje, žaljenje s seksualno vsebino, predstavljanje pornografske literature, kazanje spolnih organov oziroma nagovarjanje k temu, siljenje k spolnemu odnosu in posilstvo (Vanček, 2002, str. 162). Nataša Vanček (2002, str. 162) pravi, da spolnemu nasilju, ki ga povzročajo vrstniki, posvečamo premalo pozornosti ter včasih celo spodbujamo razvoj nasilnih vzorcev pod prepričanjem, da gre le za spolno dozorevanje posameznikov. To se pogosto dogaja pri otipavanju, še posebej, če je povzročitelj nasilja oseba moškega spola. To lahko za povzročitelja nasilja pomeni, da je nasilje, ki ga izvaja legitimno in s takšnim vedenjem nadaljuje tudi v odraslosti.

1.3.4. Spletno nasilje

Ker velik del komunikacije v današnjem času poteka prek informacijsko-komunikacijskih tehnologij, se s tem povečuje tudi pojavnost spletnega nasilja, ki ga imenujemo tudi cyber bullying (Aničić idr., 2015, str. 32). Šterk, Jerman Kuželički in Žavbi (2007, str. 8–12) pravijo, da virtualni svet mladostnikom predstavlja dodaten vir informacij o sebi, spremembah, ki se jim dogajajo, pa tudi kot vir informacij pri oblikovanju njihove samopodobe ter spolne identitete. Prek interneta iščejo nova poznanstva in prijateljstva. Ko mladostnik na spletu preizkuša svoje meje in meje drugih, je lahko bolj nepremišljen v izražanju svojih čustev (od najbolj iskrenih do najbolj skritih), vključno z jezo, žalostjo in sovraštvom, predvsem pa tedaj, ko zlorablja svojo (pre)moč, za škodovanje drugemu, je treba govoriti o spletnem nasilju.

Prek spleta povzročitelji najpogosteje povzročajo psihično in spolno nasilje (Aničić idr., 2015, str. 32). Spletno nasilje je izredno zahrbtna oblika medvrstniškega nasilja, saj povzročitelj nasilja v veliko primerih ostaja anonimen (Pečjak, 2014, str. 16). Pečjak (2014) pravi, da spletno ali internetno nasilje vključuje pošiljanje elektronskih sporočil ali digitalnih sporočil po telefonu, zato loči dve glavni obliki nasilja:

1. Po spletu – z elektronsko pošto, v spletnih klepetalnicah in na spletnih straneh ter

2. Po prenosnem telefonu – po kratkih SMS-sporočilih, s telefonskimi klici ter po multimedijskih sporočilih (Pečjak, 2014, str. 16).

Aftab (2006), spletno nasilje ločuje na podlagi posrednosti na:

1. Neposredno spletno nasilje – tu je sporočilo preneseno neposredno od povzročitelja k žrtvi
2. Posredno spletno nasilje – tu se povzročitelj izdaja za žrtev in pošilja prijateljem sovražna sporočila, nato pa je sam deležen obtožujočih odzivov prijateljev na ta sporočila (Aftab, 2006, kot navedeno v Pečjak, 2014. str. 16).

Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Lapanjne, Mešič in Miklavčič (2015) pa spletno nasilje delijo na:

1. Spletno nadlegovanje – to vključuje uporabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij z namenom ponavljajočega se in sovražnega obnašanja do posameznikov (Aničić idr., 2015, str. 33).
2. Spletno zalezovanje – to so namerni poskusi, da se žrtvi nasilja vsili komunikacijo, ki si je ta ne želi. Poteka prek vsiljevanja nezaželene pošte, prek zalezovanja v klepetalnicah in forumih ter prek zalezovanja žrtvinega računalnika (Klančnik, 2015, str. 48–49).
3. Kibernetsko ustrahovanje – to je ustrahovanje, ki se odvija prek spleta (na primer preko SMS-ov, elektronske pošte …)(Klančnik, 2015, str. 49).
4. Razkritje in prevara – gre za prepošiljanje osebnih podatkov z namenom osramotitve žrtve (Žakelj, 2013, str. 112).
5. Žaljenje – to vključuje izmenjavo žaljivih sporočil na javnih spletnih krajih (v klepetalnicah, na forumih). Lahko je načrtovano ter usmerjeno na osebo zaradi verske, etične, spolne pripadnosti te osebe oziroma zaradi drugih osebnih okoliščin ali pa je spontano in se razvije med samim pogovorom (Aničić idr., 2015, str. 33).
6. Trolling – to je namensko spodbujanje drugega, da v pogovoru z žrtvijo povzročitelj nasilja doseže bes, jezo ter ogorčenje žrtve (Klančnik, 2015, str. 50).
7. Očrnitev – gre za izmenjavo neresničnih informacij o žrtvi nasilja, z namenom, da se žrtev očrni, da se ji uničita ugled in status (Klančnik, 2015, str. 49).
8. Seksting – to vključuje objavo in prepošiljanje slik in posnetkov s spolno vsebino. Za nasilje gre takrat, ko oseba, ki je na sliki ali posnetku, ne prepošilja oziroma objavlja gradiva sama (Klančnik, 2015, str. 47).

1.3.5. Ekonomsko nasilje

Ekonomsko nasilje je največkrat videno kot izsiljevanje. Povzročitelj lahko od žrtve zahteva denar, domačo nalogo, malico in drugo (Zabukovec Kerin, 2002, str. 106).

1.3.6. Rasno nasilje

Rasno nasilje je oblika etničnega nasilja. Navezuje se na barvo kože oziroma raso žrtve medvrstniškega nasilja (Pečjak, 2014, str. 11).

1.3.7. Nasilje do učencev s posebnimi potrebami

Otroci in mladostniki s posebnimi potrebami se od svojih vrstnikov razlikujejo zaradi motenj v razvoju, potrebe po prilagojenem učnem programu in drugačnega socialnega delovanja (Jerovšek Toth, 2021). Učenci s posebnimi potrebami velikokrat postanejo žrtve ali povzročitelji medvrstniškega nasilja zaradi treh glavnih razlogov:

1. Učne težave povečujejo možnost, da oseba postane žrtev medvrstniškega nasilja.
2. Učenci s posebnimi potrebami so velikokrat socialno izključeni in v razredu nimajo veliko prijateljev.
3. Včasih se učenci s posebnimi potrebami ali težavami z učenjem vedejo agresivno in se tako pojavljajo v obeh vlogah – v vlogi žrtve in povzročitelja medvrstniškega nasilja (Whitney, Rivers, Smith in Sharp, 1994, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 13–14).

1.3.8. Homofobno nasilje

Zaradi večinsko razširjene kulture heteronormativnosti se v osnovnih in srednjih šolah pojavlja vse več homofobnega nasilja (Butler, 2011, kot navedeno v Pace, D'Urso in Fontanesi, 2020, str. 1). Žrtve niso le geji in lezbijke, ampak tudi osebe, za katere se zgolj domneva, da so homoseksualne oziroma pripadnice LGBT-skupnosti (Pace, D'Urso in Fontanesi, 2020, str. 1).

Homofobno nasilje vključuje diskriminacijo, kriminalizacijo, marginalizacijo, socialno izključitev in nasilje, ki temelji na spolni usmerjenosti oziroma spolni identiteti žrtve nasilja (Council of Europe, 2018, str. 8).

1.4. Dinamika medvrstniškega nasilja

Medvrstniško nasilje se ne dogaja v izolaciji, ampak poteka v socialnem okolju. Tega sestavljajo družina, šola ter širše družbeno okolje, zaradi česar je pomembna tudi njegova

dinamika. Sullivan (Sullivan, 2014 kot navedeno v Pečjak, 2014 str. 74–78) opiše dva modela, ki razlagata dinamiko medvrstniškega nasilja – model valujočega učinka in model spiralnega učinka navzdol.

1.4.1. Model valujočega učinka

Model valujočega učinka poudarja, da medvrstniško nasilje vpliva na vse udeležence v socialnem okolju. Medvrstniško nasilje primerja s kamnom, ki ga vržemo v vodo in se okrog njega v koncentričnih krogih širijo valovi. Na prvi stopnji je primarna žrtev nasilja, ki breme nasilja čuti v samem nasilnem dogodku ter tudi nasploh. Na drugi stopnji so sekundarne žrtve nasilja – starši in družina primarne žrtve. Ti se ukvarjajo z različnimi občutji obupa, jeze … Opazovalci nasilja sodijo na tretjo stopnjo, saj tudi sami lahko doživljajo strah in občutke nevarnosti. Nasilje v šoli vpliva tudi na ostale prisotne – učence in zaposlene. Na tej stopnji je pomembno, da se odgovorni na nasilje odzovejo in ga ne tolerirajo. Na peti stopnji stoji širša skupnost, na katero medvrstniško nasilje vpliva kot posledica neodzivanja odgovornih zaposlenih v šoli na nasilje, ki se je zaradi tega začelo širiti v širši socialni prostor, v skupnost (Sullivan, 2011, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 74–75).

1.4.2. Model spiralnega učinka

Model spiralnega učinka navzdol se osredotoča na to, da nasilje prinaša negativne posledice vsem udeleženim, tudi povzročitelju nasilja. Tudi ta model govori o petih stopnjah razvoja nasilja – prva stopnja – opazuj in čakaj, se nanaša na začetek šolskega leta, kjer se učenci spoznavajo in ugotavljajo, kdo izmed njih bi lahko zasedel vlogo žrtve in kdo vlogo povzročitelja nasilja, druga stopnja – preizkušanje situacije, se začne, ko so učenci, znani kot potencialne žrtve, izpostavljeni nasilju v manjšem obsegu. Sledi tretja stopnja, kjer se zgodi večji dogodek nasilja, ki potrdi obstoj potencialne žrtve. Naslednja je četrta stopnja, kjer pride do izbruha nasilja, ki postaja vse pogostejše in vse hujše. Zadnja je peta stopnja, kjer se nasilje razširi, učenec v vlogi žrtve izgubi samozaupanje, povzročitelj pa dobiva občutek moči in nadzora nad drugimi (Sullivan, 2011, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 75–79).

1.5. Dejavniki medvrstniškega nasilja

1.5.1. Dejavniki zunaj šole

Dejavniki medvrstniškega nasilja zunaj šole se v veliki meri navezujejo na družinsko okolje, v katerem oseba odrašča, na stile starševstva in vzgoje otroka ter na odnos, ki ga zgradijo starši in otrok. Raziskovalci medvrstniškega nasilja so v 90. letih prejšnjega stoletja izpostavili pet dejavnikov družine, ki vplivajo na pojav agresivnega vedenja. Najprej omenjajo čustven odnos do staršev, saj se hladen odnos kaže v pomanjkanju pozornosti do otroka, kar povečuje možnost za agresivno vedenje, nato omenjajo pomanjkanje postavljanja mej glede nasilnega vedenja, neustrezne metode discipliniranja, starševstvo osredotočeno na nadzorovanje in kaznovanje otrok ter otrokov temperament (Pečjak, 2014, str. 61–62).

Poleg tega so dejavniki tveganja za medvrstniško nasilje tudi mediji, v katerih so vse bolj pogosto prikazani nasilni prizori, ki jih otroci in mladostniki lahko posnemajo (Jerovšek Toth, 2021).

1.5.2. Dejavniki na ravni šolskega okolja

Medvrstniško nasilje se najpogosteje zgodi v šoli – v stranišču, jedilnici, na šolskem igrišču, na hodnikih ter v garderobah, šolski okolici in na poti v šolo (Zabukovec Kerin, 2002, str. 106–107).

Pečjak (2014) pravi, da je pogostost medvrstniškega nasilja odvisna od socialnoekonomske razvitosti ter akademske zahtevnosti šole. Navaja, da se v socialnoekonomsko slabše razvitih okoljih, ki imajo za posledico večjo stopnjo alkoholizma, zlorabe drog, kraj, nezaposlenosti, ipd. medvrstniško nasilje pogosteje pojavlja. Nasprotno pravi, da je pojav medvrstniškega nasilja manj pogost v akademsko zahtevnejših šolah, saj naj bi bili učenci in dijaki, ki te šole obiskujejo, bolj prosocialno usmerjeni (Pečjak, 2014, str. 35–36). Elliott (2002) pa poudarja, da je pojav medvrstniškega nasilja odvisen od šolske kulture ter pravi, da če je organizacijska kultura šole takšna, da spodbuja zaupanje, medsebojno spoštovanje in skrb za druge, je tudi pogostost medvrstniškega nasilja manjša (Elliott, 2002, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 36).

Jerovšek Toth (2021) pravi, da na pojav medvrstniškega nasilja vplivajo tudi osebnosti zaposlenih, neugodno psihosocialno ozračje, prevelika storilna naravnanost, slabo zasnovani osebni odnosi, pomanjkanje pogojev za gibanje in sprostitev ter neustrezni odzivi šole na pojav nasilja.

Dejavniki za pojav medvrstniškega nasilja na ravni šole obstajajo tudi znotraj razreda. Pečjak, Pirc in Košir (2021) pravijo, da je razred prostor, kjer učenci vzpostavljajo medosebne odnose in gradijo svoj socialni položaj. Iz tega izhaja, da je v razredih, kjer je večina učencev naklonjena povzročitelju nasilja, tveganje za pojav medvrstniškega nasilja večje in obratno (Pečjak, Pirc in Košir, 2021, str. 109).

1.5.3. Dejavniki na osebni ravni

Spol – kot družba fantom in dekletom dajemo različna sporočila, kako naj se obnašajo v posameznih položajih. Od fantov se pričakuje, da so samostojni, samozavestni ter da se ob morebitnem napadu branijo. Za dekleta pa se to na primer ne spodobi, saj morajo biti prijazna, spoštljiva in ubogljiva (Zabukovec Kerin, 2002, str. 107–108).

Starost – otroci v nižjih razredih se bolj pogosto znajdejo v vlogi žrtve medvrstniškega nasilja kot otroci višjih razredov (Olweus, 1995, str. 14). Na to vpliva tudi njihov videz, saj so po navadi manjši in fizično šibkejši od povzročitelja nasilja (Pečjak, Pirc in Košir, 2021, str. 90).

Temperament – otroci, ki so bolj energični, impulzivni in hitro vzkipljivi, se bolj pogosto znajdejo v vlogi povzročitelja nasilja kot otroci, ki so mirni, tihi in premišljeni (Olweus, 1995, str. 26).

1.6. Posledice medvrstniškega nasilja

Pojav medvrstniškega nasilja ima kratkotrajne in dolgotrajne posledice tako za žrtev nasilja kot povzročitelja. Te se gibljejo na razponu od manjše prizadetosti do najhujših primerov, ki se končajo s smrtjo (Pečjak, 2014, str. 57). Medvrstniško nasilje ima dolgotrajnejše posledice na fizično in psihično zdravje udeleženih, kot so samopoškodovalne misli in dejanja (na primer rezanje, ožiganje in zloraba prepovedanih substanc) (Hay in Meldrum, 2010, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 58). Craig in drugi (Craig idr., 2009, kot navedeno v Šulc in Bučar Ručman, 2019, str. 66) dodajajo, da ima medvrstniško nasilje tako za žrtve kot povzročitelje nasilja posledice pri navezovanju socialnih stikov v prihodnosti, lahko pa vodi tudi v prevzemanje vloge povzročitelja nasilja s strani žrtve.

Kaltiala-Heino, Fjoerd in Marttunen (2010) so ugotovili povezavo med depresijo, ki se lahko razvije v poznih najstniških letih, ter vlogo žrtve ali povzročitelja medvrstniškega nasilja (Kaltiala-Heino, Fjoerd in Marttunen, 2010, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 58). Ameriški

raziskovalec Hemphill (2011) prav tako opozarja na negativne posledice medvrstniškega nasilja. Ugotovil je, da so osebe, ki so se v najstniških letih pogosto znašle v vlogi povzročitelja nasilja, kasneje začele s krajo in prekomernih uživanjem alkohola (Hemphill, 2011, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 58–59).

Klančnik (2013, str. 8) navaja naslednje posledice medvrstniškega nasilja za žrtve:

- izogibanje šole ter strah pred obiskom šole,
- namigovanje na odhod v šolo v spremstvu staršev,
- upad šolskega uspeha,
- poškodovana lastnina,
- pogostejše prošnje za denar ali materialne stvari,
- zadržanost, pasivnost in prestrašenost,
- sprememba osebnosti otroka,
- pojav depresije in slaba samopodoba,
- napadi panike, anksioznost, napadi joka,
- somatske motnje, motnje spanja, motnje hranjenja, motnje razpoloženja,
- zavračanje pogovora s starejšimi,
- nenadno agresivno vedenje in izbruhi jeze,
- samomorilne misli in vedenja, samopoškodovanje.

Lešnik Mugnaioni in Klemenčič (2014, str. 42–44) posledice medvrstniškega nasilja razdelita v naslednjih pet kategorij:

a) Poškodbe in drugi fizični znaki, kamor spadajo:

- modrice,
- odrgnine,
- ureznine,
- poškodovana šolska oprema in oblačila,
- lakota po odmorih za malico.

b) spremenjen odnos do šole in sprememba vedenja v šoli, kar vključuje:

- strah pred prihajanjem oziroma odhajanjem iz šole,
- zadrževanje v bližini učitelja,
- odpor do šolskih izletov,
- poslabšanje šolskega uspeha,
- prepričevanje staršev, naj ga spremljajo v šolo in domov,

- izostajanje od pouka zaradi slabega počutja,
- neupravičeno izostajanje od pouka,
- prenehanje obiskovanja šole.

c) spremembe v komunikaciji in odnosih, ki vključujejo:

- med odmori učenec ostaja sam,
- izoliranost od drugih učencev med skupinskimi igrami,
- zadirčnost in grobost do staršev,
- manj komunikacije,
- odklonitev pogovora,
- laganje o dogajanju,
- uporaba nasilja nad njim šibkejšimi oziroma mlajšimi učenci,
- kraja drugim učencem na ukaz povzročitelja.

d) slabše počutje in poslabšanje zdravja, kamor štejeta:

- vznemirjenost,
- slabost,
- nemiren spanec,
- bolečine v trebuhu,
- glavoboli,
- prebavne motnje,
- manjši tek,
- motnje hranjenja,
- motnje govora,
- nočne more,
- jok ob večerih,
- slabša koncentracija,
- pomanjkanje energije,
- depresija, anksioznost in tesnoba,
- samopoškodovanje,
- samomorilne misli

e) spremenjeno čustvovanje, kamor spadajo:

- prestrašenost,
- izrazita žalost,
- izbruhi jeze,
- ogroženost in nemoč,

- sram in krivda, da nasilja sam ne uspe zaustaviti.

Medvrstniško nasilje ima posledice tudi za opazovalce (Pečjak in Pirc, 2014, str. 157). To vpliva na njihovo mentalno zdravje, velikokrat pa se zgodi, da postanejo opazovalci medvrstniškega nasilja žrtve ali celo povzročitelji (Rivers, Poteat, Noret in Ashurst, 2009, kot navedeno v Pečjak in Pirc, 2014, str. 157).

1.7. Prepoznavanje in preprečevanje medvrstniškega nasilja

Medvrstniško nasilja ni sodoben pojav, ampak ga v današnjem času bolj zaznavamo, saj smo kot družba postali o tem bolj ozaveščeni in posledično bolj občutljivi. Slovenija je usmerjena v sistematično in strokovno spopadanje s problemom nasilja med vrstniki in upošteva temeljna načela in ukrepe pri spoprijemanju z njim. V šolski kurikulum si prizadeva vnašati vsebine, pomembne za sobivanje v skupnosti; spodbujati kakovostno preživljanje časa v šoli; se odzivati na vseh ravneh šolskega delovanja; strokovno izpopolnjevati in izobraževati zaposlene; sodelovati z lokalnimi organi in nevladnimi organizacijami; vključevati se v delovanje šol starše učencev; iskati nove oblike in metode poučevanja; omogočati varno šolsko okolje; izvajati individualne in skupinske oblike pomoči ter povečevati socialno vključenost učencev (Berčnik, 2008, str. 132).

Medvrstniško nasilje najpogosteje oziroma med prvimi zaznajo in prepoznajo učenci in učitelji v šolah. Rezultati opravljenih raziskav s tega področja kažejo na to, da tako učenci kot učitelji najpogosteje zaznavajo verbalno nasilje, manj pogosto pa fizično nasilje, oboji pa so do žrtev fizičnega nasilja bolj empatični kot do žrtev verbalnega nasilja. Učitelji so polega tega v situacijah, ko pride do fizičnega nasilja, bolj pripravljeni posredovati (Posnic in Košir, 2016, str. 8–9).

Da učenci medvrstniško nasilje opazijo in se nanj tudi odzovejo, morajo biti občutljivi za situacijske zanke ter zaznavati in interpretirati dogodke, ki vodijo k moralnemu vedenju – to Crowell, Narvaez in Gomberg imenujejo moralna občutljivost. Ta je definirana kot zavedanje o tem, kako vedenje posameznika vpliva na druge ali kot spoznanje, da so določene pravice drugi osebi kršene. Moralna občutljivost vključuje vživljanje v perspektivo drugih, empatijo do sočloveka ter občutek povezanosti z drugim (Crowell, Narvaez in Gomberg, 2005, kot navedeno v Bilić in Štefanc, 2013, str. 99–100). Medvrstniško nasilje v šoli je povezano tudi z

učnim uspehom povzročitelja, izostankom iz šole žrtve ter s prisotnostjo nasilja v družini povzročitelja nasilja (Ali idr., 2017).

1.7.1. Elementi omejevanja medvrstniškega nasilja v osnovni šoli

Poznamo več elementov medvrstniškega nasilja v osnovni šoli, ki se med seboj tudi prepletajo:

1. Odnos med učenci in učitelji

Eden izmed ključnih elementov omejevanja medvrstniškega nasilja in spodbujanja občutka varnosti učencev v šoli je odnos med učenci in zaposlenimi (učitelji in svetovalnimi delavci). Ta naj bi bil vključujoč in sprejemajoč delovni odnos soustvarjanja in sodelovanja. V tem odnosu je ključno, da je učitelj ali svetovalni delavec spoštljiv in odgovoren zaveznik otroku, da otroka vidi iz perspektive moči ter da je z njim v odnosu in pogovorih, ki to tudi omogočajo. Je zaveznik v soustvarjanju novega znanja in zaveznik v krepitvi otrokove moči. To pomeni, da spodbuja kompetence, sposobnosti, vire ter skrbi za razvoj varovalnih mehanizmov pri otroku. Učenec dobi v takšnem odnosu okvir za varnost, ki jo potrebuje (Čačinovič Vogrinčič, 2008b, str. 34).

2. Varovalni dejavniki, ki varujejo in podpirajo učenca, njegovo odpornost in moč okrevanja, so:

- skrb, ki ga šola kot okolje nudi otroku (Benard, 1997, kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, 2008b, str. 43);
- velika pričakovanja, ki pripomorejo k uspešnemu delu učencev (Benard, 1997, kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, 2008b, str. 45) ter
- udeleženost, ki govori o vključevanju in participaciji (Benard, 1997, kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, 2008b, str. 46).

Vsi varovalni dejavniki izoblikujejo odpornega otroka, za katerega so značilne socialna kompetentnost (odzivnost, skrb, empatija, komunikacijske veščine, smisel za humor); veščine za odpravljanje problemov (refleksija, razmišljanje o alternativnih rešitvah); neodvisnost (avtonomija, edinstvenost) ter občutek smisla in prihodnosti (Benard, 1997, kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, 2008b, str. 36–42). Coleman (1987, kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, 2008b, str. 44) osebno skrb opredeli kot pozornost, zanimanje, vztrajanje v odnosu ter stabilnost, ki otroku omogočajo, da razvije stališča moči in samopodobe, ki mu omogočajo uspeh. Šola ima pri tem ključno vlogo, saj predstavlja mesto, kjer je te potrebe mogoče zadovoljiti, v primeru, da niso bile zadovoljene s strani otrokovih staršev oziroma vrstnikov.

Velika pričakovanja do otroka s strani šole so pomembna, saj z omogočanjem pogojev za to, da jih učenci dejansko lahko uresničijo, pripomorejo k dobremu in uspešnemu delu učencev. Čeprav morajo biti pričakovanja do otroka velika, morajo biti tudi dosegljiva. Poudarek mora biti na prvem, najmanjšem koraku v smeri cilja, ki si ga učenec sam zastavi in si ga želi. To vodi do samozavesti učenca ter posledično do večjega občutka varnosti pred zlorabami drugih učencev (Čačinovič Vogrinčič, 2008b, str. 45). Tretji varovalni dejavnik je udeleženost. Ta govori o etiki participacije. Rutter pri tem izpostavlja soustvarjanje ter to, da je udeleženost o za osebo pomembnih odločitvah temeljna človekova potreba (Rutter, 1977, kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, 2008b, str.46).

3. Dejavnika pripravljenosti posredovanja učiteljev v situacijah medvrstniškega nasilja:

- Stopnja resnosti nasilja: resneje, kot bodo učitelji dojemali situacijo, večja je verjetnost, da bodo posredovali.
- Stopnja empatije do žrtev nasilja: večja, kot je empatija do žrtev nasilja, večja je verjetnost posredovanja (Posnic in Košir, 2016, str. 7-8).

1.8. Preventiva na področju medvrstniškega nasilja v šolah

Vse osnovne in srednje šole se med svojim delovanjem soočajo z medvrstniškim nasiljem. Nekatere se s tem pojavom spoprijemajo interventno, torej ukrepajo, ko do tega pride, druge pa preventivno. Prednosti preventivnih programov, ki jih šole uporabljajo, so naslednje:

1. Večja učinkovitost, saj zajemajo dejavnosti, ki povečujejo občutljivost do medvrstniškega nasilja.
2. Izboljšanje zaznavanja pojava.
3. Zmanjševanje dejavnikov tveganja.
4. Obravnavanje že storjenega medvrstniškega nasilja.
5. Vključevanje vseh udeleženih v procesu, po modelu prej predstavljenega valujočega učinka (Pečjak, 2014, str. 95).

Mnogi avtorji poudarjajo, da so preventivni programi učinkoviti le, če so tudi sistemski, pri tem je torej pomembno, da v proces vključimo vse udeležene v šolskem sistemu ter da v sistemsko preprečevanje medvrstniškega nasilja zajemamo vse interakcije v šoli in tudi v družini. Sistemski pristop predpostavlja, da se je treba odzvati na vsa nasilna dejanja, ne glede na to, kdo je povzročitelj nasilja in kdo žrtev (Klemenčič, Jerina, Karajić, Kuhar in Molan, 2016, str. 1). Poleg tega vključuje spremljanje konfliktov in agresivnosti v medosebnih interakcijah vseh

udeleženih, vseh vrst nasilja, neuspešnih in uspešnih zaznav in obravnav nasilja, oblikovanje načrta za izboljšanje stanja ter izvedba načrta za izboljšanje stanja (Lešnik Mugnaioni, 2012, str. 161).

Poznamo dva izmed najpogostejših programov načrtovanja preventivnih dejavnosti:

- Prvi je Olweusov program iz leta 1995, ki je zasnovan na treh ravneh – na ravni šole, oddelka in posameznika.

  Delo na ravni šole vključuje šolski dan, posvečen obravnavi medvrstniškega nasilja; nadzor učencev v šoli in v njeni okolici; srečanje med vsemi udeleženimi (učenci, zaposlenimi in starši) ter timi in izobraževanja, namenjena prepoznavanju in spoprijemanju z medvrstniškim nasiljem za vse udeležene.

  Ukrepi na ravni oddelka zajemajo določanje jasnih, nedvoumnih pravil; pohvale in sankcije za zaželeno oziroma nezaželeno vedenje; razredne ure, posvečene obravnavi medvrstniškega nasilja; razvijanje oblik dela in učenja, ki temelji na medsebojnem sodelovanju ter sestanki, posvečeni vsem udeleženim na temo medvrstniškega nasilja.

  Pri delu s posameznikom pa je pomembno, da se pogovorimo tako z žrtvijo kot s povzročiteljem medvrstniškega nasilja ter s starši obeh. Ključni za spopadanje s tem pojavom so tudi skupinski pogovori za starše žrtev in povzročitelje nasilja.

  (Olweus, 1995, str. 39–60).

- Drugi pa je Sullivanov program, ki ga je oblikoval leta 2011. Zanj je značilnih šest stopenj:
  1. Oblikovanje pobude proti medvrstniškemu nasilju: Tu je ključnega pomena raziskovanje šolskega okolja, kjer pride do organizacije srečanja z vsemi udeleženimi in raziskovanja miselnosti šole do medvrstniškega nasilja ter pojavljanja medvrstniškega nasilja v šoli. Miselnost šole do medvrstniškega nasilja določata dva dejavnika – šolska kultura ter pogled šole na pojav medvrstniškega nasilja. Šolska kultura je temeljni dejavnik, ki vpliva na stopnjo nasilja v šoli – je sistem vrednot in prepričanj, ki jih šola zagovarja. Glede na vrsto šolske kulture poznamo tri vrste šol: nefunkcionalne šole, ki medvrstniško nasilje ignorirajo; konfuzne šole, ki nimajo doslednega pristopa do medvrstniškega nasilja, ter varne šole, ki uporabljajo celovit pristop. Pogled šole na nasilno vedenje je drugi pomemben dejavnik za oblikovanje celostnega programa proti medvrstniškemu nasilju. Tu se lahko šola opira na tri različne odzive: na pristop kaznovanja, kjer povzročitelja medvrstniškega nasilja doleti kazen;

na pristop posledic, kjer povzročitelji nasilja že vnaprej vedo, kaj bo sledilo njihovemu nasilnemu vedenju, ter na pristop odziva na občutja, kjer se odgovorni osredotočajo na pozitivne lastnosti povzročiteljev nasilja in poskušajo spremeniti njihov način obnašanja.

2. Oblikovanje šolske politike proti medvrstniškemu nasilju: Ta stopnja se začne s pogovorom o ciljih ter izpostavljanjem že opaženih problemov in težav. Pri tem je pomembno, da se skladno s šolsko kulturo osredotočamo na namen srečanja; na diskusijo o tem, kaj že vemo o tem pojavu ter kaj lahko naredimo v povezavi s tem pojavom; na vzpostavitev posebne skupine za boj proti medvrstniškemu nasilju; na oblikovanje nalog ter na določanje časovnega okvirja za uresničitev programa.
3. Razvoj programov proti medvrstniškemu nasilja s strani šolskega tima: To je najbolj produktivna stopnja programa, kjer začne skupina za boj proti medvrstniškemu nasilju, ki je bila ustanovljena na prejšnji stopnji programa, delovati. Ta začne z raziskovanjem vprašanj o medvrstniškem nasilju, ki so specifična za njihovo šolo; oblikovanjem okvirnega programa šole za boj proti medvrstniškem nasilju ter oblikovanjem morebitnih dodatnih programov, ki bi jih še lahko uporabili in ki bi glavni program proti medvrstniškemu nasilju dopolnjevali.
4. Predstavitev programov drugim v šoli: Skupina predstavi program vsem zaposlenim na šoli ter se z njimi posvetuje o morebitnih pomislekih, predlogih, prednostih in slabostih programa. Pomembno je tudi, da se določi odgovorne posameznike za izvedbo posameznih delov programa.
5. Uporaba programov: V tej fazi skupina odgovornih zaposlenih program predstavi staršem in širši skupnosti. Pri tem je pomembno, da udeleženim pojasni, kaj točno se bo v času izvajanja programa dogajalo v šoli.
6. Evalvacija in vzdrževanje programov proti medvrstniškemu nasilju: Na zadnji stopnji je pomembno sprotno spremljanje in evalviranje programa ter ugotavljanje tega, kaj v programu deluje in kaj ne. Ko zaključimo s programom, je prav tako pomembna zaključna evalvacija (Sullivan, 2011, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 96–104).

Greco in Zanetti (2013, str. 233) predstavita primere dobrih praks šol, ki so se uspešno lotile preventive na področju medvrstniškega nasilja. Te so oblikovale naslednje preventivne programe: program za preprečevanje nasilja; intervencijski tim proti nasilju in prestopništvu v šoli; spodbujanje integracije učencev z različnimi etničnimi ozadji v javnih šolah; ozaveščanje o različnih kulturah in raznolikosti v šolskem okolju; pomoč učencem različnih etničnih

pripadnosti v šolah; zagotovitev podpore in usposabljanje za šole in lokalne oblasti; preprečevanje, informiranje in podpora žrtvam; izboljševanje kulture odnosa med učenci in zaposlenimi; boj proti medvrstniškemu nasilju; medvrstniško posredovanje ter sistematična izmenjava primerov dobrih praks.

1.9. Preprečevanje in spopadanje z medvrstniškim nasiljem

Včasih preventiva na področju medvrstniškega nasilja ni dovolj in do pojava medvrstniškega nasilja v šoli vseeno pride. Takrat je pomembno preprečevanje in spopadanje s tem pojavom.

Smiselno je, da šola zagovarja stališče nenasilne strukture ter oblikuje lastno strategijo preprečevanja nasilja, katere pomembni dejavniki so:

1. Oblikovanje jasnega sistema vrednot, ki morajo biti med seboj usklajene pri vseh zaposlenih.
2. Ozaveščanje učencev, zaposlenih in staršev o resnosti problema nasilja.
3. Spodbujanje k sodelovanju in doseganju skupnih ciljev, ki temeljijo na skupnih vrednotah, ki so v skladu s šolsko kulturo.
4. Jasno oblikovan šolski red, v katerem so predstavljene za šolo sprejemljivo vedenje, pravice, odgovornosti, pričakovanja in posledice, ki ga oblikujejo učitelji, učenci in njihovi starši.
5. Prisotnost in nadzor dežurnih učiteljev na hodnikih, ki na nasilne incidente ustrezno reagirajo.
6. Ureditev prostora, ki že vnaprej predvideva možne nasilne situacije.
7. Naravnanost šolske klime, ki spodbuja nenasilno reševanje konfliktov.
8. Vključevanje širokega kroga otrok v interesne dejavnosti, kjer lahko razvijejo bolj enakopravne odnose.
9. Izvajanje preventivnih programov za učence, ki vključujejo spretnosti sodelovanja v skupini, izražanja svojih čustev in misli, obvladovanje lastnih reakcij, prepoznavanje in sprejemanje razlik, reševanje konfliktov na miren način in spretnosti odločanja ter pogajanja (Verbnik Dobnikar, 2002, str. 35–38).

Veliko vlogo pri preprečevanju in prepoznavanju nasilja, ko do tega pride, imajo tudi učitelji, ki morajo poskrbeti, da se tudi izločeni učenci vključujejo v skupinske dejavnosti ter razvijajo občutek participacije v razredu; sodelujejo s starši; vodijo roditeljske sestanke; obravnavajo

problem nasilja ter se o tem pogovarjajo z vsemi udeleženimi (Verbnik Dobnikar, 2002, str. 39). Velikokrat pa pomanjkanje njihovega posredovanja vodi do okrepitve nasilnega vedenja ter občutka nemoči in osamljenosti pri žrtvah medvrstniškega nasilja. Učitelje pri posredovanju in preprečevanju medvrstniškega nasilja omejuje nekaj dejavnikov. Veliko učiteljev o medvrstniškem nasilju ne ve veliko ter nima pravih prepričanj o njegovem pojavu (Pušnik, 1999, kot navedeno v Posnic in Košir, 2016, str. 8). Nekateri učitelji v sami situaciji ne vedo, kaj storiti (Rigby, 1996, kot navedeno v Posnic in Košir, 2016, str. 8), poleg tega pa nasilja velikokrat ne zaznajo zato, ker se dogaja izven učilnic – na igrišču, v jedilnici, na hodniku in se le malo učencev učiteljem o tem zaupa (Veenstra idr., 2014, kot navedeno v Posnic in Košir, 2016, str. 8).

1.10. Ukrepi in odzivanje v primerih pojava medvrstniškega nasilja v osnovni šoli

Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Lapajne, Mešič in Miklavčič (2015, str. 45) poudarjajo, da mora biti za učinkovito preprečevanje nasilja ničelna toleranca in nedopustnost nasilja jasna in prisotna povsod. Pri tem je pomemben odziv na vsak nasilni dogodek, ne glede na to za kakšno vrsto nasilja gre.

Ko v šolskem okolju pride do primera medvrstniškega nasilja, so pomembni ukrepi in odzivi šole. Pomembno je, da šola izdela načrt oziroma postopek ukrepanja pri posameznih pojavih nasilja ter da učitelji in drugo šolsko osebje natančno vedo, kako ravnati ob različnih oblikah nasilja. Ta mora biti sprejet, obvezujoč in vnaprej znan. Politika šole proti nasilju mora vključevati učence, njihove družine, učitelje, svetovalne delavce ter vodstvo šole. Posegati mora v delo v razredu, na dvorišče, v delavnice, na stranišča, hodnike, v prostor šolskega okoliša pred začetkom in po koncu pouka. Načrt mora obsegati odkrivanje vzrokov nasilja, dorečene ukrepe za posamezne primere nasilja, izvedbo ukrepov, pri čemer sta ključnega pomena doslednost ter sprotno evalviranje dela (Verbnik Dobnikar, 2002, str. 38).

1.10.1. Delo z žrtvijo

Ukrepi ob pojavu medvrstniškega nasilja naj bi obsegali pogovor in podporo učencu, ki je v vlogi žrtve ter njegovi družini – pomembno je, da temu učencu sporočimo, kako pomembno je, da je spregovoril o tem, kaj se mu dogaja, ter mu podrobno prisluhnemo. Talamelli in Cowie (2001) pravita, da je ob nudenju podpore žrtvi medvrstniškega nasilja pomembno, da jo spodbujamo, naj o tem nekomu pove, saj to lahko situacijo še hitreje razreši; da ima prijatelje,

saj je to temeljni preventivni vir proti medvrstniškemu nasilju ter da naj se ob pojavu medvrstniškega nasilja na to čim manj odziva, ampak naj se z nastalo situacijo ne odzove. Poleg tega omenjata tudi neučinkovite strategije, ki lahko pojav medvrstniškega nasilja še poslabšajo. Med te vključujeta odzivanje na nasilna vedenja povzročitelja nasilja s strani žrtve; kazanje nemoči ter to, da o nasilju, ki se jim dogaja, molčijo (Talamelli in Cowie, 2001, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 117–118).

1.10.2. Delo s povzročiteljem

Pri delu s povzročitelji medvrstniškega nasilja imajo zelo pomembno vlogo učitelji, ki tako s povzročiteljem kot z žrtvijo preživijo veliko časa. Učitelji in drugi odgovorni morajo raziskati razloge za nasilno vedenje povzročitelja ter ločevati med učencem kot osebo in njegovim vedenjem. Izhajati morajo iz tega, da je jeza čustvo, ki je normalno, ter da jeze kot čustva ne smejo zatirati, ampak da je treba obvladovati agresijo, ki se pogosto pojavi kot posledica jeze. To pomeni, da je treba povzročitelje nasilja naučiti, kako jezo izražati na neagresiven in neškodljiv način za druge in zase (Pečjak, 2014. str. 118). Pri tem je pomembno, da strokovni delavec nasilnega vedenja nikoli ne ignorira; opazuje znake, ki nasilno vedenja napovedujejo; se s povzročiteljem nasilja pogovori na samem in ga ne izpostavlja pred vsem razredom ter da pred tem povzročitelju medvrstniškega nasilja čas, da se pomiri in zbere misli; mu nudi oporo pri ovirah, s katerimi se učenec srečuje pri poskusih izboljšanja oziroma spremembe svojega vedenja in mu pomaga raziskovati in razumeti, zakaj je prišlo do takšnega odziva z njegove strani (Verbnik Dobnikar, 2002, str. 49–50). Ko naletimo na otroka oziroma mladostnika, ki izvaja medvrstniško nasilje, je pomembno, da odreagiramo takoj, sicer lahko povzročitelj nasilja dobi potrditev za svoje ravnanje. Ključno pri tem je, da otroku mirno, a jasno pokažemo meje in mu obrazložimo posledice njegovih dejanj (Erb, 1997, str. 98).

Kristančič (2002) pravi, da je pri delu s povzročiteljem nasilja zelo pomembna komunikacija. Poudarja, da se morajo odgovorni odrasli otroku z motečim, nasilnim vedenjem približati brez kričanja, z umirjenim tonom in višino glasu, da morajo otroku razložiti, kaj lahko in česa ne sme, da tudi njega zaščitijo, da priznavajo in ovrednotijo njegova čustva, da se z njim osebno pogovorijo ter da ga vključijo v raziskovanje bolj primernega vedenja in odzivanja (Kristančič, 2002, str. 116–117).

1.10.3. Delo z opazovalci

Potreben je tudi pogovor z opazovalci oziroma pričami, saj so ti ključni za zmanjšanje pogostosti pojava medvrstniškega nasilja (Dekleva in Razpotnik, 2013, str. 226). Poleg tega

vrstniki, torej opazovalci medvrstniško nasilje, prepoznajo prej kot učitelji, strokovni delavci in drugi odrasli; žrtve medvrstniškega nasilja se jim prej zaupajo kot drugim, saj se počutijo, kot da se lahko nanje obrnejo ter s podporo drugim krepijo tudi lastne kompetence in samozaupanje (Pečjak, 2014, str. 120). Vrstniki opazovalci imajo pomembno vlogo tudi pri vrstniških intervencijah. Sullivan (2011) omenja dve vrsti – vrstniško mentorstvo oziroma tutorstvo in vrstniško mediacijo (Sullivan, 2011, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 120).

- Vrstniško mentorstvo

Vrstniško mentorstvo je namenjeno okrevanju po nasilju. Učenec, ki je bil v vlogi žrtve medvrstniškega nasilja, lahko nosi fizične in psihične posledice in potrebuje določen čas, da si od njih opomore. Namen vrstniškega mentorstva je pomagati žrtvam medvrstniškega nasilja pri tem; pomagati povzročitelju nasilja pri izbiranju primernejših načinov vedenja, ki niso škodljive za druge ter podpirati opazovalce pri zbiranju poguma za zaustavitev nasilja (Pečjak, 2014, str. 120).

- Vrstniška mediacija

Vrstniška mediacija pa je preventivna in intervencijska dejavnost, kjer je celoten proces v rokah učencev. Ta povečuje učenje odgovornosti, spodbuja pozitivno komunikacijo in reševanje konfliktov skozi poslušanje drugega vpletenega. Učenci, ki so za posrednika usposobljeni, pomagajo svojim vrstnikom pri prepoznavanju vzroka konflikta ter pri sprejemanju za obe strani ugodne rešitve. Mediacija je uspešna, če sta učenca, ki sta se znašla v konfliktu, ob zaključku zadovoljna z rešitvijo (Metelko Lisec, 2009, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 121).

1.11. Vloga svetovalne službe in medvrstniško nasilje

Pri odzivanju in spopadanju z medvrstniškim nasiljem v šoli ima pomembno vlogo šolska svetovalna služba. Svetovalna služba v šolah deluje z namenom, da bi bili vsi učenci čim bolj uspešni pri uresničevanju osebnih in skupnih, sistemsko zastavljenih ciljev. Opravlja interdisciplinarno delo, kar pomeni, da se znotraj delovanja svetovalne službe povezujejo pedagoška, socialna ter psihološka vprašanja. Njena naloga je, da na podlagi strokovnega znanja prek svetovalnega odnosa in na strokovno avtonomni način vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v šoli s tem, da pomaga in sodeluje z vsemi udeleženci (Čačinovič Vogrinčič, 2008a, str. 5–9).

Pri svojem delu se opira na temeljna načela, ki ji omogočajo profesionalno opravljanje svetovalnega dela. Ta so:

- Načelo strokovnosti in strokovnega izpopolnjevanja (delo opravlja v skladu s strokovnimi spoznanji in strokovno etičnimi načeli).
- Načelo strokovne avtonomnosti (posreduje korektna strokovna mnenja in se o načinih svojega dela odloča sama).
- Načelo interdisciplinarnosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja (povezuje znanja s pedagoškega, psihološkega in socialnega področja).
- Načelo aktualnosti (pri svojem delu izhaja iz individualnih potreb in izzivov posamezne šole).
- Načelo razvojne usmerjenosti (delo usmerja v optimalni razvoj učencev ter razvoj šole kot celote).
- Načelo fleksibilnega ravnotežja med osnovnimi vrstami dejavnosti svetovalne službe (opravlja dejavnosti pomoči, dejavnosti načrtovanja in evalvacije in razvojnih ter preventivnih dejavnosti).
- Načelo celostnega pristopa (upošteva posameznika kot individualno osebnost, a se zaveda, da je posameznik del socialnega okolja).
- Načelo sodelovanja v svetovalnem odnosu (posamezen strokovnjak sodeluje s strokovnjaki drugih strok) in
- Načelo evalvacije lastnega dela (se sooča z rezultati svojega dela na čim bolj kritičen in objektivnem način) (Čačinovič Vogrinčič, 2008a, str. 10–14).

Osredotoča se na tri najpomembnejše vrste dejavnosti – dejavnosti pomoči, dejavnosti načrtovanja in evalvacije in razvojnih ter preventivnih dejavnosti. S slednjimi sodeluje pri načrtovanju sprememb in izboljšav v vzgojno-izobraževalnem procesu.

- Dejavnost pomoči zajema vse dejavnosti in naloge, ki jih svetovalna delavka opravi kot odgovor na potrebo po pomoči kogar koli od udeleženih v šolskem sistemu.
- Pri razvojnih in preventivnih dejavnostih se svetovalna služba osredotoča na razvojno-analitično delo v šoli. S tem ugotavlja stanje na šoli z različnih področij, načrtuje spremembe in izboljšave ter vodi različne projekte.
- Dejavnosti pomoči ter razvojne in preventivne dejavnosti pa povezujejo dejavnosti načrtovanja in evalvacije, ki so ključnega pomena pri zagotavljanju celostnosti in

konsistentnosti dela svetovalne službe pri soočanju z izzivi na šoli (Čačinovič Vogrinčič, 2008a, str. 14–15).

Znotraj teh treh dejavnosti svetovalna služba v šoli deluje na več različnih področjih. Med temi sta učenje in poučevanje, kjer je njen cilj izboljšanje kakovosti; šolska kultura, vzgoja, klima in red, kjer se osredotoča na dnevni potek na šoli ter na vzgojno-disciplinsko problematiko; telesni, osebni in socialni razvoj; šolanje; poklicna orientacija, kjer je njena naloga pomagati učencem pri izbiri in uresničevanju izobraževalne in poklicne poti ter socialno ekonomske stiske, kjer se vključuje v iskanje in nudenje pomoči družinam v socialno-ekonomskih stiskah. Na vseh področjih deluje z učenci, učitelji, starši, vodstvom ter zunanjimi institucijami (Čačinovič Vogrinčič, 2008a, str. 18–26).

Če želi svetovalna služba celostno obravnavati nasilje, mora načrtovanju in izvedbi preventivnih aktivnosti posvetiti dovolj časa. Oblikovanje šolske politike proti medvrstniškemu nasilju se začne z raziskovanjem šolskega okolja, s srečanji udeležencev ter opredelitvijo miselnosti do medvrstniškega nasilja. Sledi pregled stanja, na podlagi katerega šola ugotovi stanje medvrstniškega nasilja na šoli (koliko nasilja je prisotnega, katera vrsta nasilja prevladuje), ozračjem v razredih ter odnos otrok do učiteljic in učiteljev do pojava medvrstniškega nasilja. Na podlagi ugotovitev šola načrtuje preventivno delo v razredih, preventivno delo na šoli, intervencije za posameznike v primeru medvrstniškega nasilja, vključevanje posameznikov, ki so prosocialni, ter delo s skupinami učencev, ki so že imeli izkušnjo nasilja. Ključnega pomena pri spopadanju z nasiljem v šoli je tudi izobraževanje strokovnega osebja in staršev o nasilju v družini, medvrstniškem nasilju ter medosebnem nasilju v šoli (Klemenčič, Jerina, Karajić, Kuhar in Molan, 2016, str. 2–12).

Pomembno je, da se šola odzove na vsa nasilna dejanja, ne glede na to, kdo jih povzroča in kdo je v vlogi žrtve. Poleg tega je ključnega pomena, da so vsi, ki vstopajo v šolski prostor, enakovredni. To je možno doseči s spodbujanjem medvrstniške pomoči. To skupaj s socialno vključenostjo, socialno oporo, navezanostjo in zavezanostjo šoli štejemo k varovalnim dejavnikom pred medvrstniškim nasiljem (Klemenčič, Jerina, Karajić, Kuhar in Molan, 2016, str. 129).

Lešnik Mugnaioni in Klemenčič (2014, str. 45–50), opozarjata, da mora svetovalna služba pri obravnavi medvrstniškega nasilja najprej opredeliti načela, po katerih nasilna dejanja obravnava. Ta naj bi temeljila na ničelni toleranci do nasilja ter se uveljavljala pri vseh vrstah medvrstniškega nasilja. Mednje spadajo naslednja:

- žrtvi verjamemo (Vanček, 2002, str. 156),
- verjamemo v individualno doživljanje nasilja in ga ne sodimo po lastnih izkušnjah in prepričanjih oziroma pogledih,
- zagovarjamo dejstvo, da je nasilno vedenje izbira in da je zanj odgovoren povzročitelj,
- medvrstniškega nasilja ne minimaliziramo,
- ne obljubljamo (Vanček, 2002, str. 157),
- žrtev nasilja podpiramo pri iskanju izhoda iz nasilne situacije,
- upoštevamo moč vpletenih,
- ne soočamo žrtve in povzročitelja ter
- ne prelagamo odgovornosti ukrepanja na druge.

Na podlagi teh načel šolska svetovalna služba vodi tim; vodi svetovalne razgovore z žrtvijo in povzročiteljem medvrstniškega nasilja; skrbi, da je šola za učence varovalni dejavnik; sodeluje z ravnateljem, učitelji in tehničnimi delavci ter s starši; dela s skupino ter sodeluje z zunanjimi institucijami.

Če se želi šolska svetovalna služba uspešno spopadati s problemom medvrstniškega nasilja, je pomembno, da je občutljiva za ta pojav. To pomeni, da opazuje dogajanje; da posluša in sliši, kaj ji učenci in zaposleni sporočajo; da prepozna klic na pomoč; da prepoznava vse oblike nasilja; da prepoznava lastnosti nasilja in udeležencev v pojavu; da je pozorna na tvegane dejavnike, kot so nepregledni hodniki, pomanjkanje nadzora, upad učnega uspeha; da je pozorna na svoje vedenje in odzivanje; da dopolnjuje in obnavlja svoje znanje ter da poišče zunanjo pomoč v primeru, da sama ne zna ukrepati.

2. OPREDELITEV PROBLEMA

Med opravljanjem prakse sem se pri pogovorih s socialno delavko, učenci in učitelji velikokrat srečala s temo medvrstniškega nasilja, še posebej verbalnega, zato sem se odločila, da bo to tudi tema moje diplomske naloge. Prav tako sem opazila, da medvrstniško nasilje pogosto ostane neprijavljeno oziroma namenoma ali nenamenoma spregledano tako s strani učencev kot s strani zaposlenih na osnovni šoli. Pri delu z učenci ter ob kasnejših pogovorih in refleksijah s socialno delavko sem zaznala, da imajo učenci, ki imajo opravka z medvrstniškim nasiljem (lahko so žrtve ali povzročitelji), pogosto tudi druge težave v šoli, kot je na primer učni uspeh.

Problem se mi zdi vredno še bolj podrobno raziskati in o tem še naprej ozaveščati, in sicer zaradi posledic, ki jih medvrstniško nasilje pusti tako na žrtvah in povzročiteljih kot opazovalcih nasilja; ker je rezultat medvrstniškega nasilja za žrtev pogosto samomor; ker se ponekod medvrstniško nasilje še vedno smatra za zadevo vrstnikov, v katero se odrasli ne bi smeli vpletati; ker se to najpogosteje dogaja v osnovnih in srednjih šolah, ki naj bi svojim učencem predstavljale zatočišče in varen prostor; ker imajo zaposleni na šolah še vedno premalo kompetenc za zaznavanje, spoprijemanje in odzivanje na medvrstniško nasilje; ker večina žrtev o doživetem nasilju zaradi občutka lastne krivde, sramu ali strahu pred tem, da jim nihče ne bo verjel oziroma jemal resno, molči ter zato, ker je nasilje kot začaran krog, ki se ne ustavi, razen če ga ne ustrezno in učinkovito prekinemo.

Moja raziskava bo omogočila bolj podroben vpogled v razvoj in spreminjanje medvrstniškega nasilja ter zaznavanja in ukrepanja v primeru pojava s strani učencev in zaposlenih. Podatki, ki jih bom z raziskavo pridobila, bodo pripomogli k boljšemu razumevanju vidika mladih na ta problem in svetovalne delavke na šolah opremile z informacijami, kaj bi na šolah še lahko storili v smeri preprečevanja in spopadanja z medvrstniškim nasiljem.

Tema se mi zdi pomembna in zanimiva, saj sem o njej veliko slišala tudi izven konteksta študijske prakse, poleg tega pa sem se s tem soočala tudi sama v času obiskovanja osnovne šole.

2.1. Raziskovalna vprašanja

1. Kakšna je razlika ob izkušnji medvrstniškega nasilja žrtve in opazovalca medvrstniškega nasilja v osnovni in srednji šoli?

2. Ali obstajajo bistvene razlike v obsegu in vrstah vrstniškega nasilja med osnovno in srednjo šolo?

3. Ali obstajajo razlike v načinih in pogostosti odzivanja na nasilje v osnovni in v srednji šoli?

2.2. Hipoteze

1. Več kot 50 % respondentov je v osnovni šoli doživelo fizično nasilje.

2. V srednji šoli je najpogostejše psihično, sledi pa mu spletno nasilje.

3. V osnovni šoli je medvrstniško nasilje bolj pogosto kot v srednji šoli.

4. V osnovni šoli se učenci na medvrstniško nasilje manj pogosto odzivajo kot v srednji šoli.

5. V osnovni šoli se zaposleni na medvrstniško nasilje bolj pogosto odzivajo kot v osnovni šoli.

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

V raziskavi bom uporabila mešane metode pridobivanja podatkov, in sicer bom kombinirala kvantitativen in kvalitativen pristop. Raziskava bo kvantitativna, saj bom v raziskavi zbirala številčne podatke o pojavu, ki ga bom raziskovala, ti pa bodo pridobljeni s standardiziranimi merskimi postopki. Te bom obdelala s pomočjo kvantitativne analize oziroma matematičnih in statističnih metod. Opravljena raziskava bo tudi kvalitativna, saj bodo del izkustvenega gradiva predstavljali besedni opisi. Te bom analizirala tako, da bom na podlagi odgovorov respondentov oblikovala smiselne povzetke. Prav tako bo opravljena raziskava empirična, saj bom v procesu raziskovanja zbrala novo gradivo (Mesec, 2009, str. 79–86). V raziskavi se bom osredotočila na raziskovanje pojavnosti nasilja; žrtve in opazovalce nasilja; vrste nasilja; pogostost nasilja; odzive na medvrstniško nasilje s strani učencev in zaposlenih ter primerjavo izkušnje medvrstniškega nasilja v osnovni in srednji šoli. To predstavljajo tudi moje spremenljivke v diplomski nalogi.

3.2. Spremenljivke

Tabela 1: Spremenljivke

Spremenljivka	**Indikator**	**Modalitete**	**Lestvica**
Spol	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	Moški, Ženski, Nebinarni, Drugo	Nominalna
Starost	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	- 18–21 let - 22–25 let	Količinska
Status	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	- Dijak/dijakinja - Študent/študentka - Brezposelna oseba - Oseba s stalno zaposlitvijo - Oseba z začasno zaposlitvijo	Nominalna
Srečanje z medvrstniškim nasiljem	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	DA / NE	Nominalna
Vloga pri nasilju	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	- Vloga žrtve medvrstniškega nasilja - Vloga opazovalca medvrstniškega nasilja - Niti vloga žrtve niti opazovalca medvrstniškega nasilja	Nominalna

Vrste medvrstniškega nasilja	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	- Fizično nasilje - Psihično nasilje - Spolno nasilje - Spletno nasilje - Ekonomsko nasilje - Rasno nasilje - Nasilje nad osebami s posebnimi potrebami - Homofobno nasilje	Nominalna
Vrste fizičnega nasilja	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	- Pretepe - Brcanje - Odrivanje - Prerivanje - Potiskanje - Grizenje - Lasanje - Omejevanje gibanja - Poškodovanje tuje lastnine - Drugo	Nominalna
Vrste psihičnega nasilja	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	- Žaljenje - Zmerjanje - Širjenje laži - Obrekovanje - Grožnje - Izsiljevanje (za denar, hrano, predmete) - Manipulacija - Ščuvanje drugih proti določeni osebi oziroma skupini oseb - Ignoriranje določene osebe - Osamitev določene osebe - Drugo	Nominalna
Vrste spolnega nasilja	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	- Nezaželeno dotikanje - Nezaželeno trepljanje - Izsiljene dotike - Izsiljene poljube - Neželeno osvajanje - Opolzke poglede - Opolzke komentarje - Kazanje spolno sugestivnih slik - Ščipanje - Otipavanje - Drgnjenje ob drugo osebo - Posilstvo - Drugo	Nominalna
Vrste spletnega nasilja	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	- Spletno nadlegovanje - Spletno zalezovanje - Žaljenje preko družabnih omrežij - Očrnitev prek družbenih omrežij - Ustrahovanje prek spleta	Nominalna

		- Prepošiljanje osebnih podatkov žrtve - Objavo in/ali prepošiljanje slik in posnetkov v spolno vsebino - Drugo	
Vrste rasnega nasilja	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	- Izrekanje žaljivih komentarjev v povezavi z raso žrtve nasilja - Izrekanje žaljivih in komentarjev v povezavi z narodno pripadnostjo žrtve nasilja - Drugo	Nominalna
Občutki ob pojavu medvrstniškega nasilja	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	- Žalost - Jezo - Obup - Razočaranje - Krivdo - Nemoč - Strah - Sram - Otopelost - Moč - Vznemirjenje - Veselje - Nisem občutil ničesar - Drugo	Nominalna
Povzročitelj nasilja	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	- Učenec - Učenka - Učitelj - Učiteljica - Ravnatelj - Ravnateljica - Drugo	Nominalna
Pogostost pojavljanja nasilja	- Fizično nasilje - Psihično nasilje - Spolno nasilje - Spletno nasilje - Rasno nasilje	5 stopenjska lestvica: Nikoli – redko – enkrat na mesec – enkrat na teden – vsak dan	Ordinalna
Vzroki za pojav medvrstniškega nasilja s strani udeleženih v medvrstniško nasilje	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	- Tekmovalnost - Ljubosumje - Antipatičnost - Videz posameznika - Kulturno ozadje (razlika v družinskem in življenjskem okolju) - Versko razlikovanje - Rasno razlikovanje - Socialni položaj - Stres - Starost - Neenakomerna porazdelitev fizične moči med udeleženimi - Neenakomerna porazdelitev družbene moči med udeleženimi - Drugo	Nominalna

Vzroki za pojav medvrstniškega nasilja s strani šole kot institucije	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	- Nenadzorovana srečanja med učenci (na hodnikih, straniščih, na igrišču) - Ignoriranje medvrstniškega nasilja s strani zaposlenih - Ne ukrepanje ob pojavu medvrstniškega nasilja s strani zaposlenih - Drugo	Nominalna
Odziv na nasilje	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	- Nasilje sem ignoriral - Nasilje sem prijavil - Bil sem zgrožen, a nisem naredil ničesar - Bil sem zgrožen in sem nasilje poskusil zaustaviti - Nasilje sem spodbujal - Drugo	Nominalna
Zaupnik v primeru nasilja	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	- Svetovalna delavka v šoli - Učitelj ali učiteljica - Ostali zaposleni - Prijatelji izven šole - Prijatelji v šoli - Starši - Nihče - Drugo	Nominalna
Pogostost prepoznavanja in odzivanja medvrstniškega nasilja s strani zaposlenih	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	5-stopenjska lestvica: Nikoli – redko – včasih – skoraj vedno – vedno	Ordinalna
Način odzivanja zaposlenih na medvrstniško nasilje	Obkrožen odgovor anketiranca iz vprašalnika	- Nasilje so ignorirali oziroma se nanj niso odzvali - Povzročitelja nasilja so zgolj opozorili - S povzročiteljem nasilja so se pogovorili - O medvrstniškem nasilju so obvestili ostale zaposlene - O medvrstniškem nasilju so obvestili starše povzročitelja - O medvrstniškem nasilju so obvestili starše žrtve - Drugo	Nominalna
Predlogi za spremembe v obravnavi in spopadanjem z medvrstniškim nasiljem			

3.3. Merski instrument

Za merski instrument sem v raziskavi uporabila anketni vprašalnik, ki bo sestavljen iz vprašanj in možnih odgovorov. Dostopen je bil na spletni strani http://www.1ka.si/. Anketni vprašalnik vsebuje 53 vprašanj, sestavljata pa ga dva glavna sklopa vprašanj – prvi se nanaša na izkušnjo medvrstniškega nasilja v osnovni šoli, drugi sklop pa se nanaša na izkušnjo medvrstniškega nasilja v srednji šoli. Vprašanja v anketnem vprašalniku so zaprtega, polodprtega in odprtega tipa. Pri posameznih vprašanjih je mogoče obkrožiti več odgovorov, ponekod bo mogoče izraziti svoj pogled oziroma mnenje, pri nekaterih vprašanjih pa bo mogoče obkrožiti le en odgovor.

3.4. Populacija in vzorec

Populacijo v raziskavi predstavljajo osebe, ki so v času raziskovanja stare med osemnajst in petindvajset let, z dokončanim prvim in drugim letnikom srednje šole ter živijo v Republiki Sloveniji. Vzorec v raziskavi bo neslučajnostni in priročni, saj bom anketni vprašalnik objavila na družabnih omrežjih, nanj pa bodo odgovarjale osebe, ki si tega želijo. Predvidena velikost vzorca je 100 enot raziskovanja.

3.5. Zbiranje podatkov

Za zbiranje podatkov v raziskavi sem uporabila metodo anketiranja. Zbiranje podatkov je potekalo tako, da sem povezavo anketnega vprašalnika delila na družbenih omrežjih in v nagovoru povabila k reševanju osebe, ki so stare med 18 in 25 let, imajo osnovnošolsko in srednješolsko izobrazbo ter so v času raziskovanja živele v Republiki Sloveniji.

Anketa je bila nevodena in standardizirane oblike, saj so jo osebe izpolnjevale same na spletu, vprašanja pa so bila vnaprej oblikovana in enaka za vse respondente. Anketa je bila anonimna.

Anketni vprašalnik sem testirala 10. 2. 2023 in opravila potrebne popravke, nato pa sem začela z zbiranjem podatkov, ki je potekalo od 13. 2. 2023 do 28. 2. 2023.

Zbrala sem 109 anket.

3.6. Obdelava in analiza podatkov

Zbrane podatke sem obdelala kvantitativno, saj sem prikazala številčne podatke. Pri obdelavi sem si pomagala s programom 1ka, kjer so se podatki statistično obdelali. Obdelane podatke sem vnesla v programa Microsoft Word in Microsoft Excel ter ugotovitve predstavila v obliki grafov in tabel.

Obdelava osemindvajsetega in triinpetdesetega vprašanja je bila kvalitativna. Odgovore respondentov sem porazdelila po tematskih sklopih, nato pa sem na podlagi zbranih odgovorov oblikovala interpretacijo razmišljanja respondentov na podlagi tem, ki so se v odgovorih pojavljale.

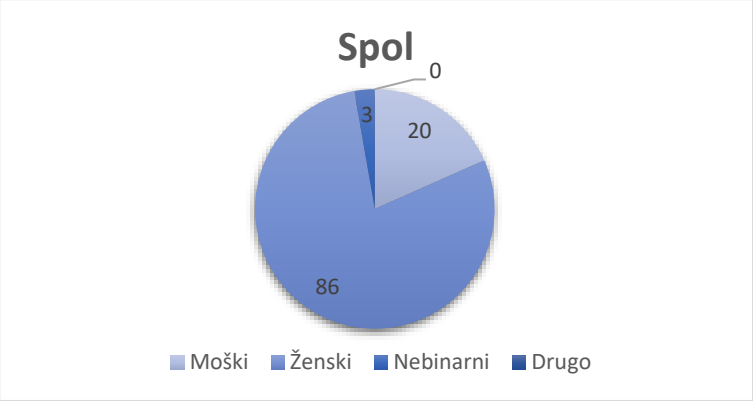
4. REZULTATI

V raziskavi, ki sem jo izvedla na spletni anketi 1ka, je sodelovalo 109 oseb. Vseh 109 oseb je odgovorilo na 9 vprašanj – na 1., 2., 3., 4., 5., 28., 29., 30. in 53. vprašanje, na ostala vprašanja pa so odgovarjali delno, glede na to, ali so doživeli nasilje ali pa so bili priča nasilju. Število oseb, ki je na posamezno vprašanje odgovarjalo, je zapisano nad grafom oziroma v tabeli.

Rezultate anketnih vprašanj sem prikazala s pomočjo grafov in tabel, v katerih sem predstavila frekvence in pripadajoče odstotke. Rezultate 28. in 53. vprašanja bom predstavila opisno v obliki interpretacije odgovorov respondentov.

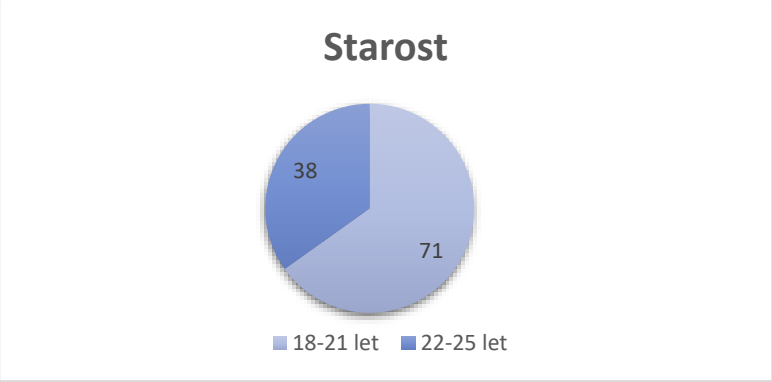
4.1. Analiza anketnih vprašanj

Graf 1: Spol (n=109)

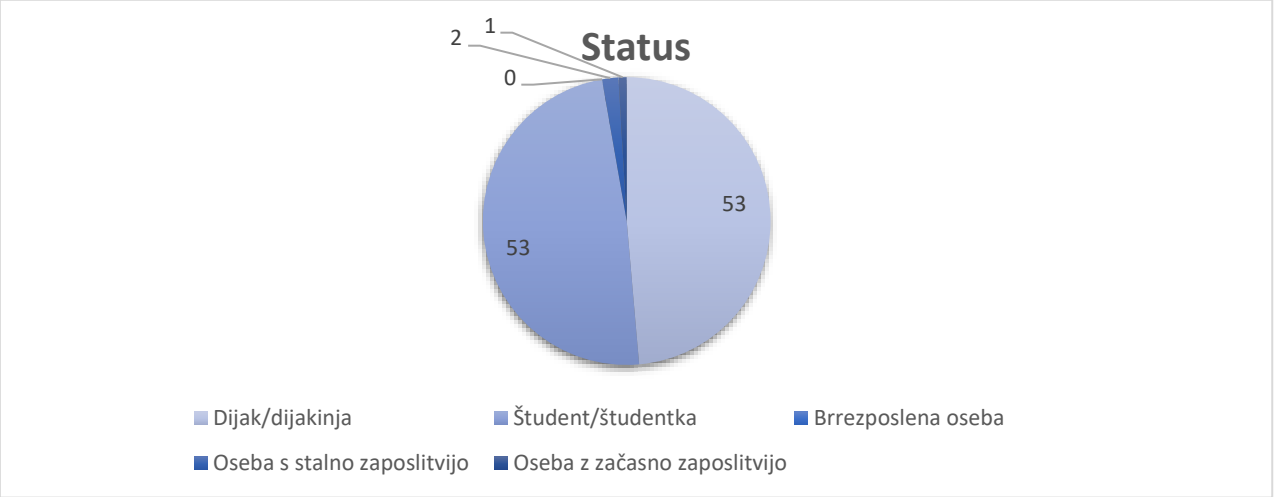
V raziskavi je sodelovalo 20 oseb moškega spola (18,35 %), 86 oseb ženskega spola (78,90 %), 3 osebe so se opredelile kot nebinarne (2,75 %), nihče pa se ni opredelil kot drugo.

Graf 2: Starost (n=109)

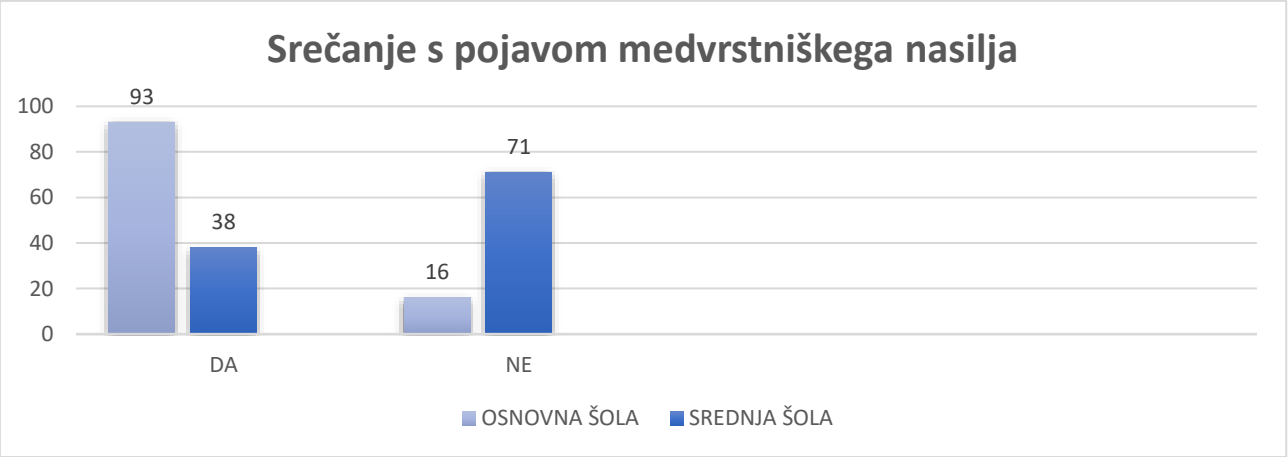
V raziskavi je sodelovalo 71 oseb, starih od vključno 18 do vključno 21 let (65,14 %) in 38 oseb starih od vključno 22 do vključno 25 let (34, 86 %).

Graf 3: Status (n=109)

V raziskavi je sodelovalo 53 dijakov oziroma dijakinj (48,62 %), 53 študentov oziroma študentk oziroma študentk (48,62 %), dve osebi s stalno zaposlitvijo (1,83 %) in ena oseba z začasno zaposlitvijo (0,92 %). V raziskavi ni sodelovala nobena brezposelna oseba.

Graf 4: Srečanje s pojavom medvrstniškega nasilja (n=109)

Iz grafa je razvidno, da se je s pojavom medvrstniškega nasilja v osnovni šoli srečalo 93 vseh anketiranih oseb (85,32 %), v srednji šoli pa 38 vseh anketiranih oseb (34, 86 %).

16 oseb (14,68 %) se v osnovni šoli ni srečalo s pojavom medvrstniškega nasilja, 71 oseb (65,14 %) pa se s pojavom medvrstniškega nasilja ni srečalo v srednji šoli.

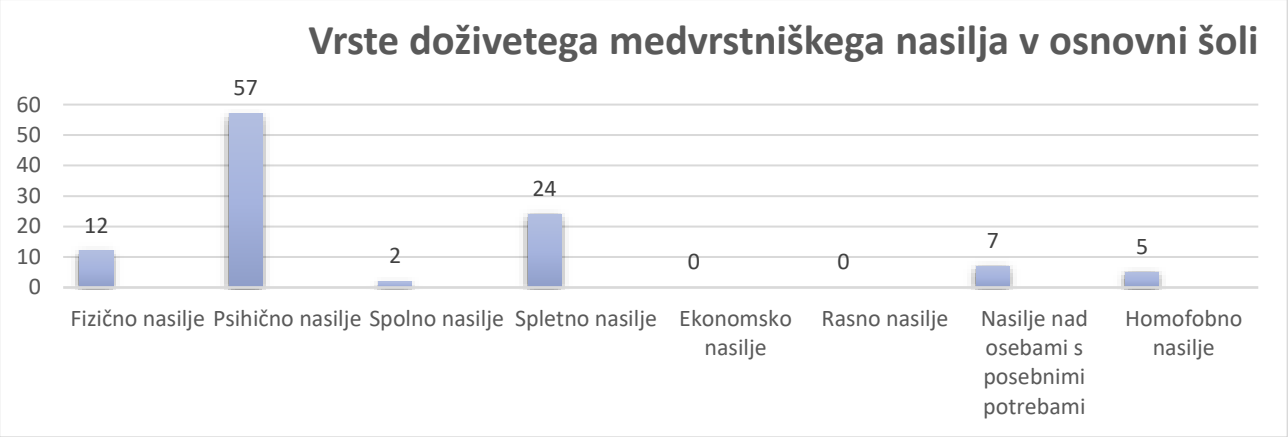
Tabela 2: Vloga ob pojavu medvrstniškega nasilja (Možnih je več odgovorov)

	OSNOVNA ŠOLA		SREDNJA ŠOLA	
	f	%	f	%
Vloga žrtve medvrstniškega nasilja	60	55,05 %	12	11,01 %
Vloga opazovalca medvrstniškega nasilja	70	64,22 %	29	26,61 %
Niti vloga žrtve niti opazovalca medvrstniškega nasilja	19	17,43 %	76	69,72 %
SKUPAJ	109		109	100 %

Podatki kažejo, da je bilo v osnovni šoli 60 od vseh anketiranih oseb (55,05 %) v vlogi žrtve medvrstniškega nasilja in 70 od vseh anketiranih oseb (64,22 %) v vlogi opazovalca medvrstniškega nasilja. 19 od vseh anketiranih oseb (17,43 %) ni bilo v osnovni šoli niti v vlogi žrtve niti v vlogi opazovalca medvrstniškega nasilja.

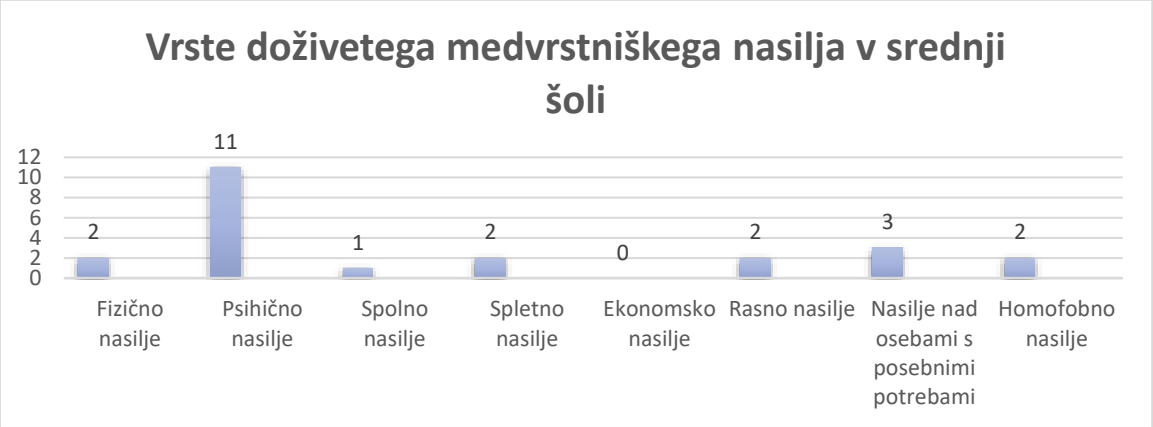
V srednji šoli je bilo 12 od vseh anketiranih oseb (11,01 %) v vlogi žrtve medvrstniškega nasilja in 29 od vseh anketiranih oseb (26,61 %) v vlogi opazovalca medvrstniškega nasilja. 76 od vseh anketiranih oseb (69,72 %) ni bilo v srednji šoli niti v vlogi žrtve niti v vlogi opazovalca medvrstniškega nasilja.

Graf 5: Vrste doživetega medvrstniškega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=60)

V osnovni šoli je 12 (20 %) žrtev medvrstniškega nasilja doživelo fizično nasilje, 57 (95 %) žrtev psihično nasilje, 2 (3,33 %) žrtvi spolno nasilje, 24 (40 %) žrtev spletno nasilje, 7 (11,67 %) žrtev nasilje do oseb s posebnimi potrebami in 5 (8,33 %) žrtev homofobno nasilje. Nobena žrtev medvrstniškega nasilja ni v osnovni šoli doživela ekonomskega in rasnega nasilja.

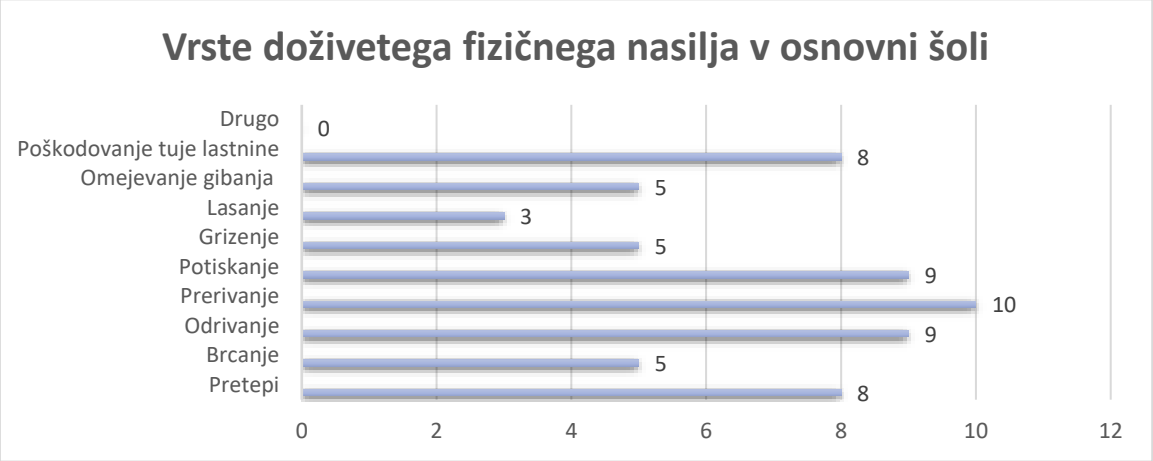
Graf 6: Vrste doživetega medvrstniškega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=12)

V srednji šoli sta dve (16,67 %) žrtvi nasilja doživeli fizično nasilje, 11 (91,67 %) žrtev psihično nasilje, 1 (8,33 %) žrtev spolno nasilje, 2 (16,67 %) žrtvi spletnega nasilja, in/ali rasno in/ali homofobno nasilje in 3 (25 %) žrtev nasilje nad osebami s posebnimi potrebami.

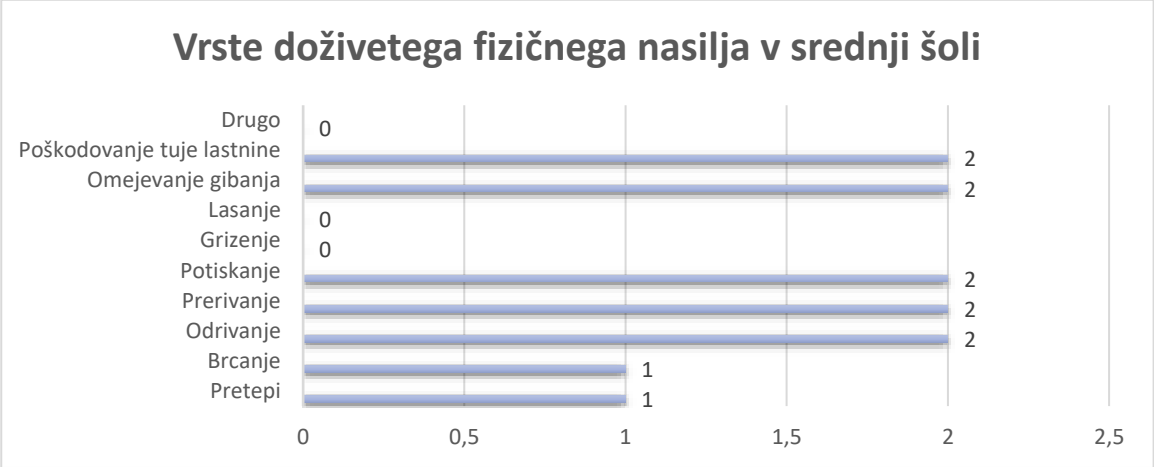
Nobena žrtev medvrstniškega nasilja v srednji šoli ni doživela ekonomskega nasilja.

Graf 7: Vrste doživetega fizičnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=12)

Iz grafa lahko razberemo, da je bilo v osnovni šoli med žrtvami fizičnega nasilja 8 (66,67 %) oseb žrtev pretepov in/ali poškodovanja tuje lastnine, 5 (41,67 %) žrtev brcanja, in/ali grizenja in/ali omejevanja gibanja, 9 (75 %) žrtev odrivanja in/ali potiskanja, 10 (83,33 %) žrtev prerivanja in 3 (25 %) žrtve lasanja. Večina žrtev medvrstniškega nasilja je v osnovni šoli doživela več vrst fizičnega nasilja.

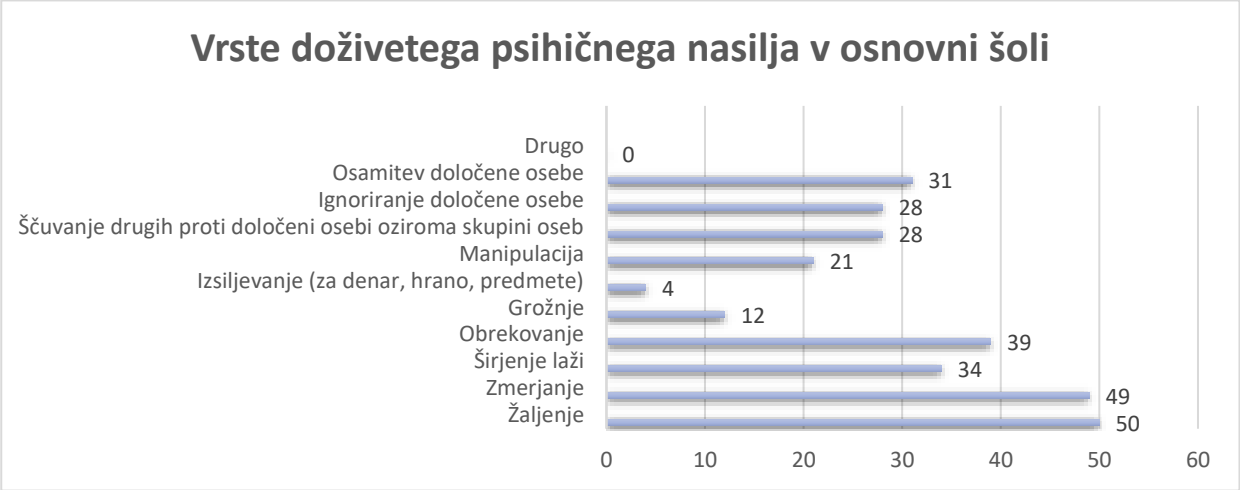
Graf 8: Vrste doživetega fizičnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=2)

Iz grafa lahko razberemo, da je bila v srednji šoli med žrtvami fizičnega nasilja 1 (50 %) oseba žrtev pretepov, 1 (50 %) žrtev brcanja ter 2 (100 %) osebi žrtvi odrivanja, prerivanja, potiskanja, omejevanja gibanja in poškodovanja tuje lastnine.

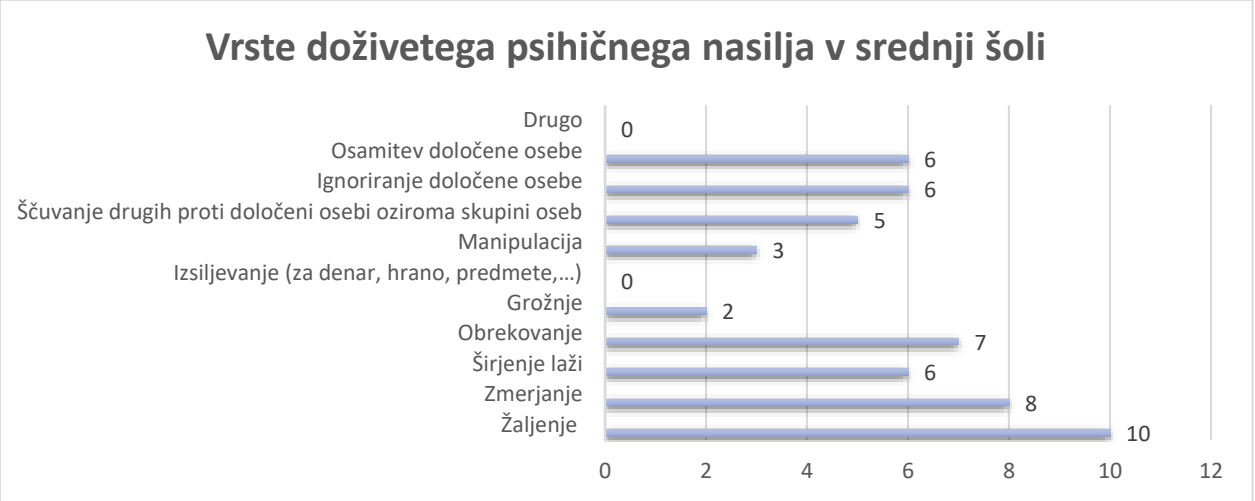
V srednji šoli ni bila nobena izmed žrtev fizičnega nasilja žrtev grizenja in lasanja.

Graf 9: Vrste doživetega psihičnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=57)

Iz grafa je razvidno, da je bilo med žrtvami psihičnega nasilja v osnovni šoli 50 (87,72 %) žrtev žaljenja, 49 (85,96 %) žrtev zmerjanja, 34 (59,65 %) žrtev širjenja laži, 39 (68,42 %) žrtev obrekovanja, 12 (21,05 %) žrtev groženj, 4 (7,01 %) žrtev izsiljevanja, 21 (36,84 %) žrtev manipulacije, 28 (49,12 %) žrtev ščuvanja drugih proti določeni osebi oziroma skupini oseb in/ali ignoriranja osebe in 31 (54,39 %) žrtev osamitve.

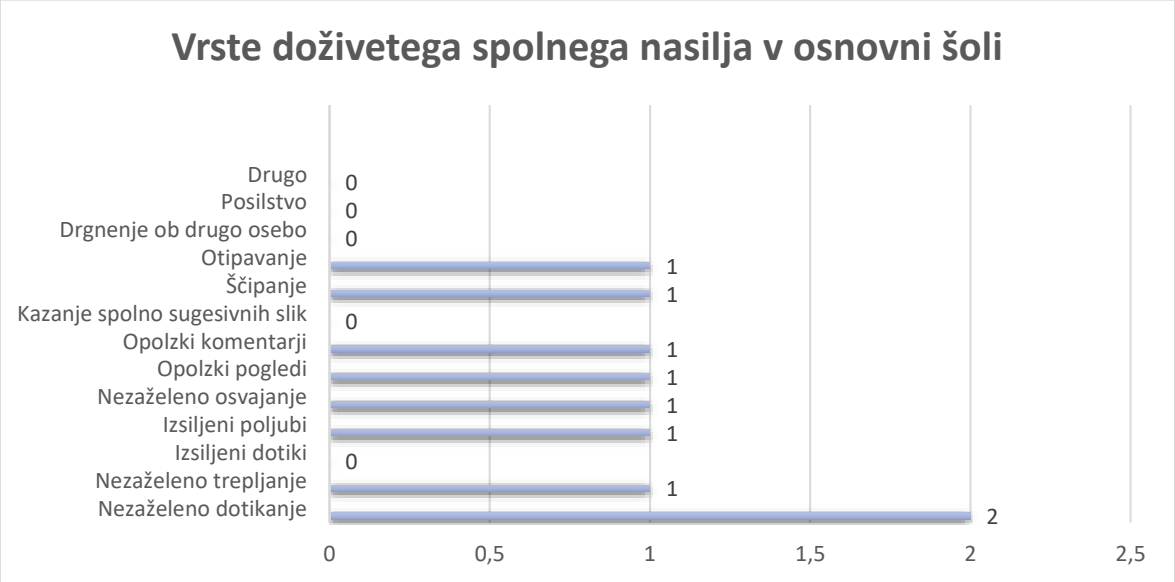
Graf 10: Vrste doživetega psihičnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=11)

Iz grafa je razvidno, da je bilo med žrtvami psihičnega nasilja v srednji šoli 10 (90,91 %) žrtev žaljenja, 8 (72,73 %) žrtev zmerjanja, 6 (54,55 %) žrtev širjenja laži, in/ali ignoriranja in/ali osamitve, 7 (63,64 %) žrtev obrekovanja, 2 (18,18 %) žrtvi groženj, 3 (27,27 %) žrtve manipulacije in 5 (45,45 %) žrtev ščuvanja drugih proti določeni osebi oziroma skupini oseb.

V srednji šoli ni bila nobena žrtev psihičnega nasilja, žrtev izsiljevanja.

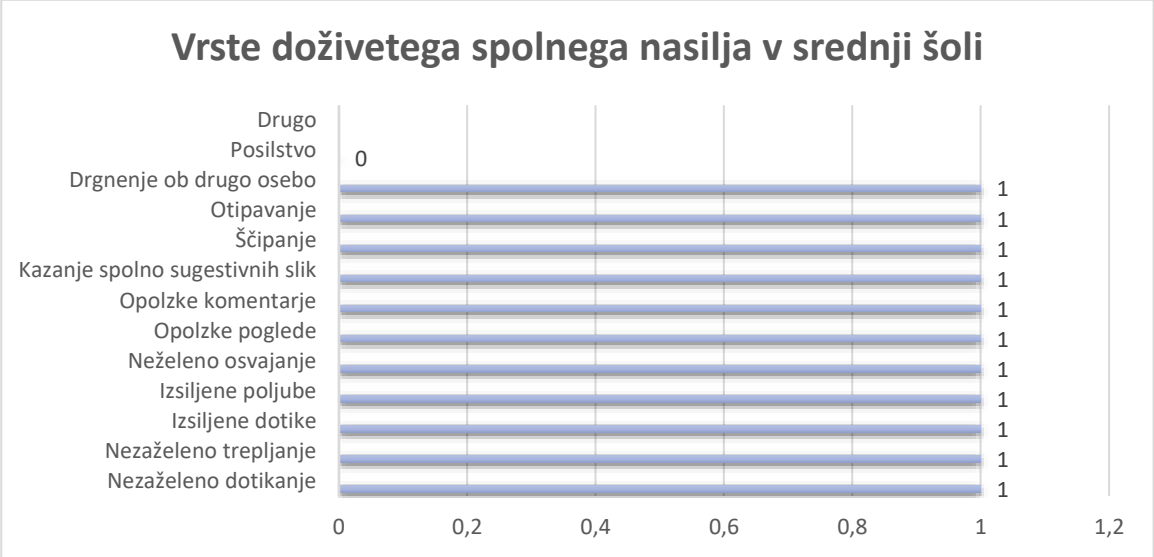
Graf 11: Vrste doživetega spolnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=2)

Iz grafa je razvidno, da sta bili v osnovni šoli 2 (100 %) žrtvi spolnega nasilja, žrtvi nezaželenega dotikanja in 1 (50 %) žrtev nezaželenega trepljanja, izsiljenih poljubov, nezaželenega osvajanja, opolzkih pogledov, opolzkih komentarjev, ščipanja in otipavanja.

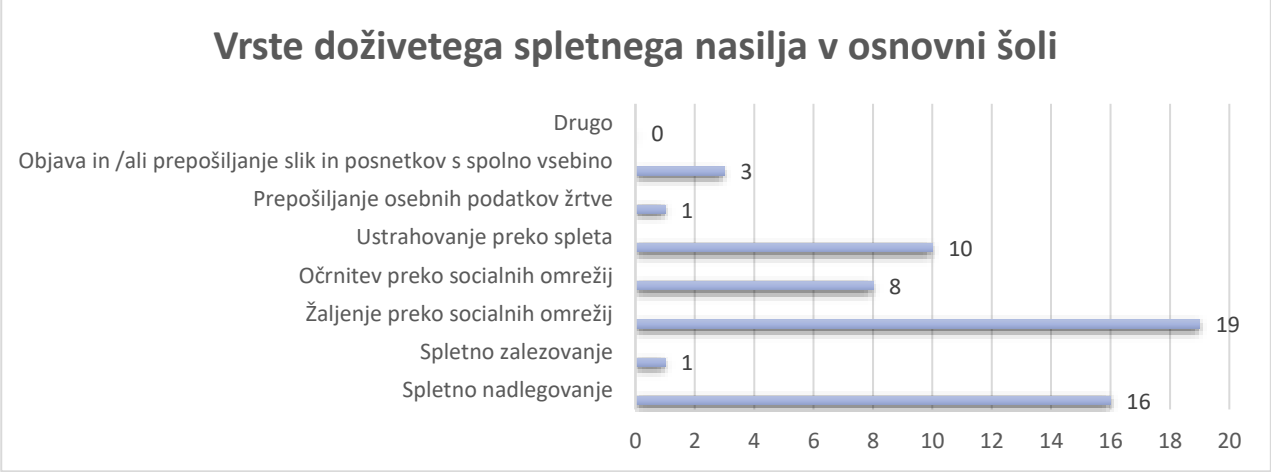
V osnovni šoli ni bila nobena izmed žrtev spolnega nasilja, žrtev izsiljenih dotikov, kazanja spolno sugestivnih slik, drgnjenja ob drugo osebo ter posilstva.

Graf 12: Vrste doživetega spolnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=1)

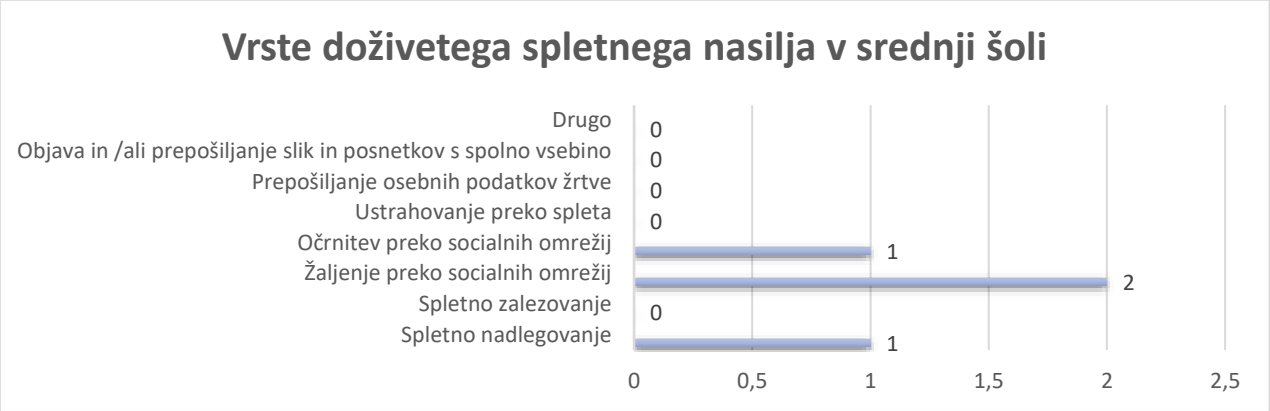
Iz grafa je razvidno, da je bila v srednji šoli žrtev spolnega nasilja (100 %), žrtev nezaželenega dotikanja, nezaželenega trepljanja, izsiljenih dotikov, izsiljenih poljubov, nezaželenega osvajanja, opolzkih pogledov, opolzkih komentarjev, kazanja spolno sugestivnih slik, ščipanja, otipavanja in drgnjenja ob drugo osebo. Nobena žrtev spolnega nasilja v srednji šoli ni bila žrtev posilstva.

Graf 13: Vrste doživetega spletnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=24)

Iz grafa je razvidno, da je bilo v osnovni šoli med žrtvami spletnega nasilja, 16 (66,67 %) žrtev spletnega nadlegovanja, 1 (4,17 %) žrtev spletnega zalezovanja in/ali prepošiljanja osebnih podatkov, 19 (79,17 %) žrtev žaljenja prek družbenih omrežij, 8 (33,33 %) žrtev očrnitve prek družbenih omrežij, 10 (41,67 %) žrtev ustrahovanja prek spleta in 3 (12,5 %) žrtve objave in/ali prepošiljanja slik in posnetkov s spolno vsebino.

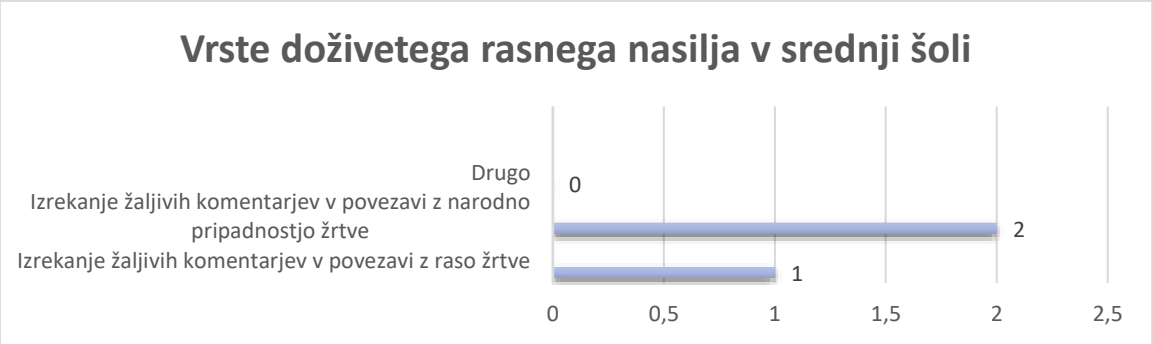
Graf 14: Vrste doživetega spletnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=2)

Iz grafa je razvidno, da je bila v srednji šoli med žrtvami spletnega nasilja 1 (50%) žrtev spletnega nadlegovanja, 1 (50 %) žrtev očrnitve prek družbenih omrežij in 2 (100 %) žrtvi žaljenja prek družbenih omrežij.

V srednji šoli ni bila nobena žrtev spletnega nasilja, žrtev spletnega zalezovanja, ustrahovanja prek spleta, prepošiljanja osebnih podatkov ter objave in/ali prepošiljanja slik in posnetkov s spolno vsebino.

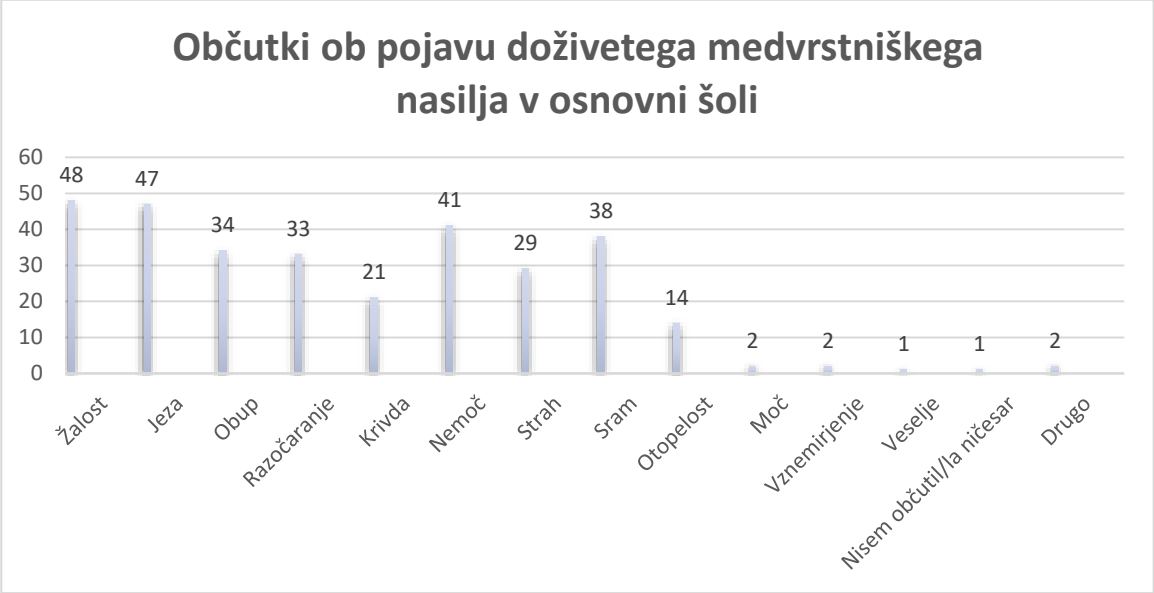
Graf 15: Vrste doživetega rasnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=2)

V osnovni šoli ni bila nobena izmed žrtev medvrstniškega nasilja, žrtev rasnega nasilja.

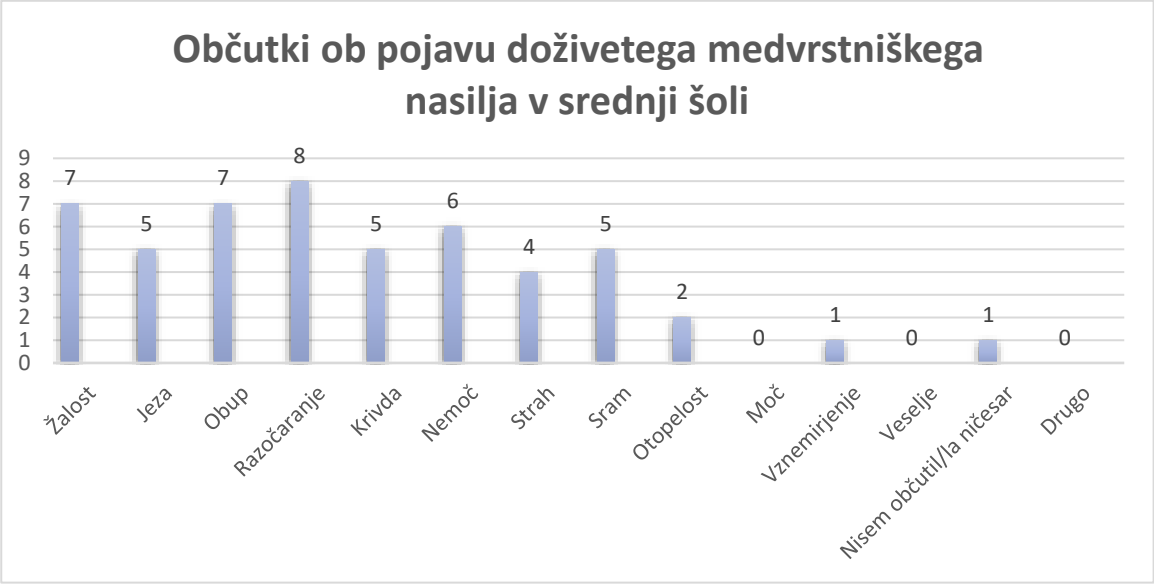
Iz grafa je razvidno, da je bila v srednji šoli med žrtvami rasnega nasilja 1 (50 %) žrtev izrekanja žaljivih komentarjev v povezavi z raso žrtve nasilja in 2 (100 %) žrtvi izrekanja žaljivih komentarjev v povezavi z narodno pripadnostjo žrtve.

Graf 16: Občutki ob pojavu doživetega medvrstniškega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=60)

V osnovni šoli, je največ žrtev medvrstniškega nasilja, občutilo žalost – to je 48 (80 %) oseb, 47 (78,33 %) jezo, 41 (68,33 %) nemoč, 38 (63,33 %) sram, 34 (56,67 %) obup, 33 (55 %) razočaranje, 29 (48,33 %) strah, 21 (35 %) krivdo, 14 (23,33 %) otopelost, 2 (3,33 %) osebi sta občutili moč in/ali vznemirjenje, 1 (1,67 %) je občutila veselje, 1 (1,67 %) žrtev pa ni občutila ničesar. 1 (1,67 %) je dodala, da je ob doživljanju medvrstniškega nasilja v osnovni šoli občutila gnus in 1 (1,67 %) je poročala, da je kot žrtev medvrstniškega nasilja občutila mešanico vseh prej naštetih občutkov ter da je občutila vse prej naštete občutke na enkrat.

Graf 17: Občutki ob pojavu doživetega medvrstniškega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=12)

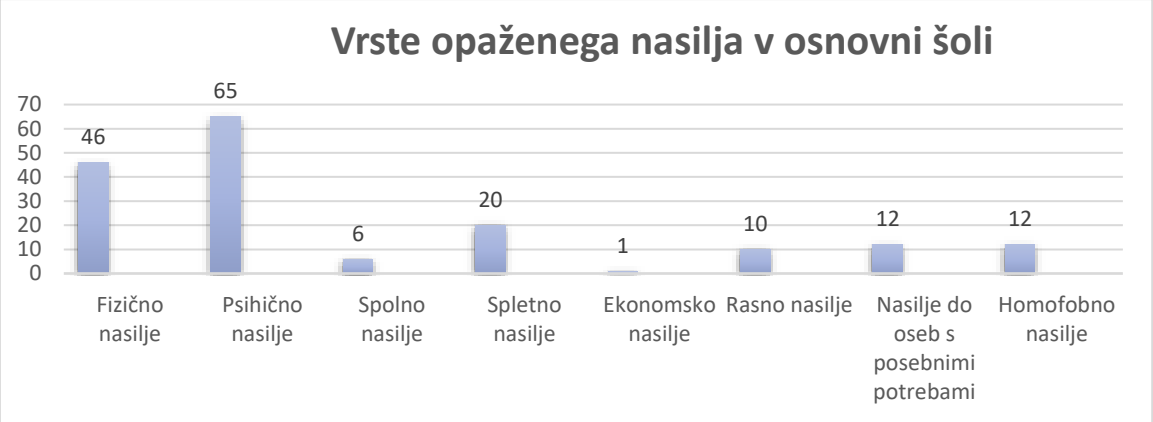

V srednji šoli je največ žrtev medvrstniškega nasilja občutilo razočaranje – to je 8 (66,67 %) oseb, 7 (58,33 %) žalost in/ali obup, 6 (50 %) nemoč, 5 (41,67 %) jezo, in/ali krivdo in/ali sram,

4 (33,33 %) strah, 2 (16,67 %) žrtvi otopelost, 1 (8,3 3%) oseba vznemirjenje, 1 (8,33 %) pa ni občutila ničesar.

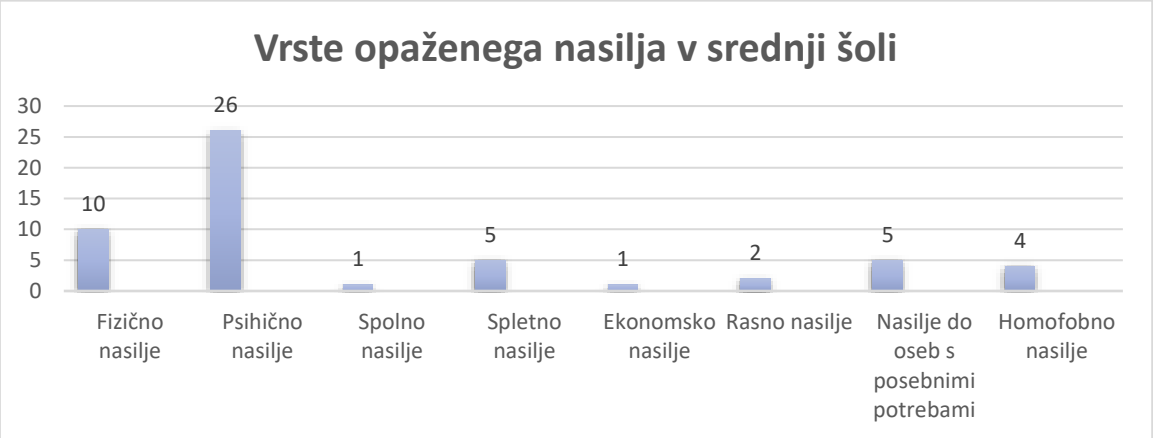
Nobena žrtev medvrstniškega nasilja v srednji šoli ni občutila moči ali veselja.

Graf 18: Vrste opaženega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=69)

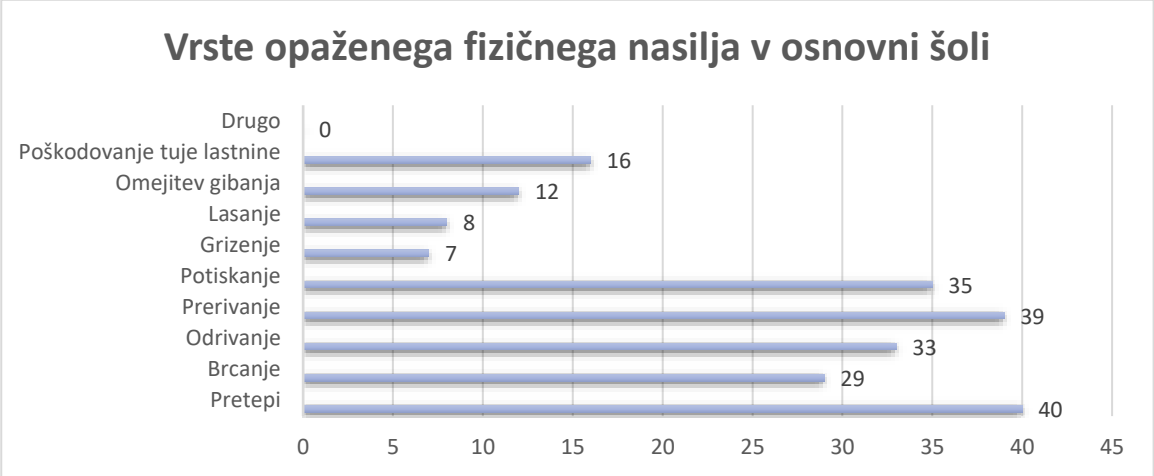
V osnovni šoli je bilo 46 (66,67 %) oseb priča fizičnemu nasilju, 65 (94,20 %) oseb priča psihičnemu nasilju, 6 (8,70 %) oseb priča spolnemu nasilju, 20 (28,99 %) oseb priča spletnemu nasilju, 1 (1,45 %) oseba je bila priča ekonomskemu nasilju, 10 (14,49 %) oseb priča rasnemu nasilju in 12 (17,39 %) oseb priča nasilju nad osebami s posebnimi potrebami in/ali homofobnemu nasilju.

Graf 19: Vrste opaženega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=29)

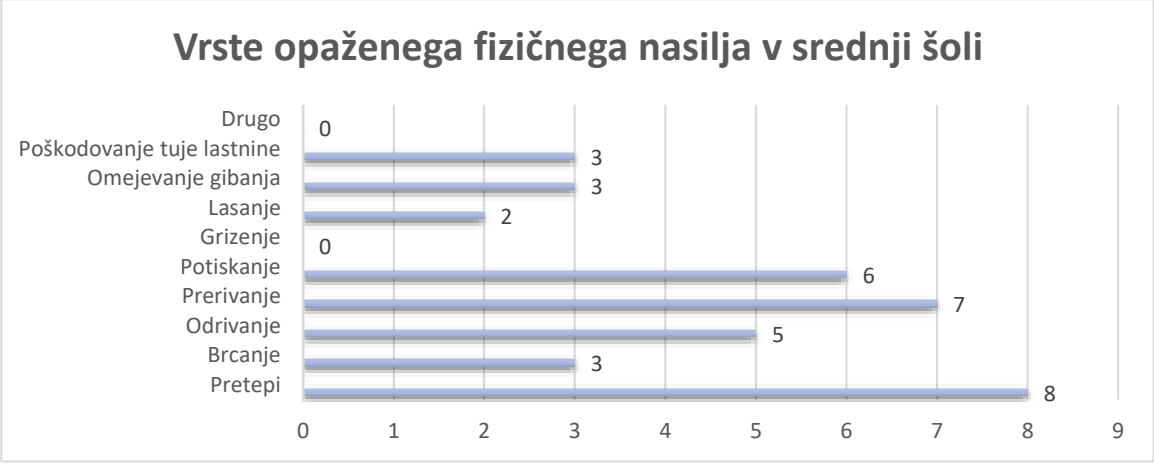
V srednji šoli je bilo 10 (34,48 %) oseb priča fizičnemu nasilju, 26 (89,66 %) oseb priča psihičnemu nasilju, 1 (3,45 %) oseba je bila priča spolnemu in/ali ekonomskemu nasilju, 5 (17,24 %) oseb priča spletnemu nasilju in/ali nasilju nad osebami s posebnimi potrebami, 2 (6,90 %) osebi sta bili priča rasnemu nasilju in 4 (13,79 %) osebe so bile priča homofobnemu nasilju.

Graf 20: Vrste opaženega fizičnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=46)

Iz grafa je razvidno, da je v osnovni šoli 40 (86,96 %) prič medvrstniškega fizičnega nasilja bilo priča pretepom, 29 (63,04 %) oseb priča brcanju, 33 (71,74 %) oseb priča odrivanju, 39 (84,78 %) oseb priča prerivanju, 35 (76,0 9 %) oseb priča potiskanju, 7 (15,22 %) oseb priča grizenju, 8 (17,39 %) oseb lasanju, 12 (26,09 %) oseb priča omejevanju gibanja in 16 (34,78 %) oseb priča poškodovanju tuje lastnine.

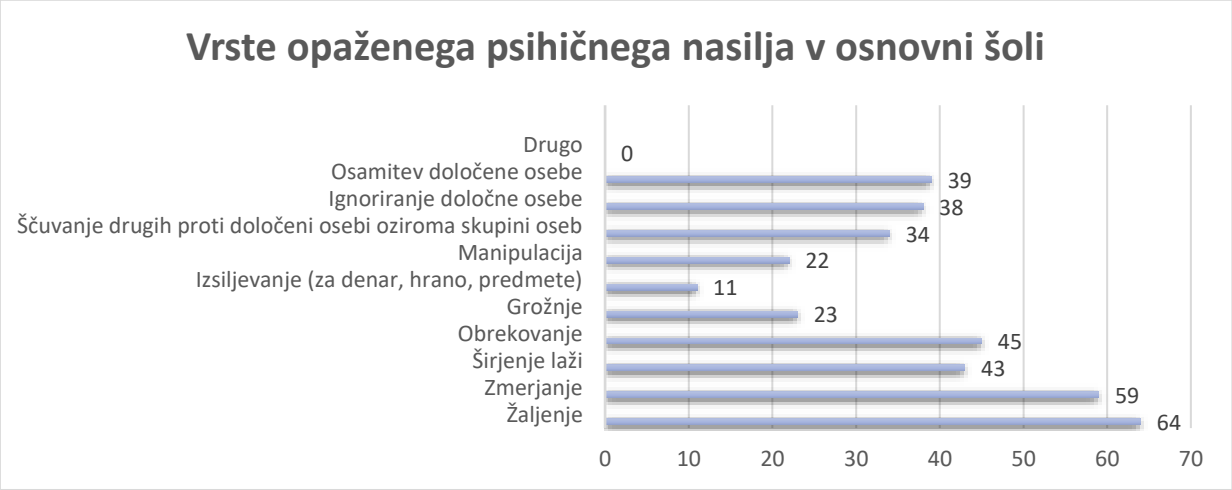
Graf 21: Vrste opaženega fizičnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=10)

Iz grafa je razvidno, da je v srednji šoli 8 (80 %) prič fizičnega nasilja bilo priča pretepom, 3 (30 %) oseb priča brcanju, in/ali omejevanju gibanja in/ali poškodovanju tuje lastnine, 5 (50 %) oseb priča odrivanju, 7 (70 %) oseb priča prerivanju, 6 (60 %) oseb priča potiskanju in 2 (20 %) osebi sta bili priča lasanju.

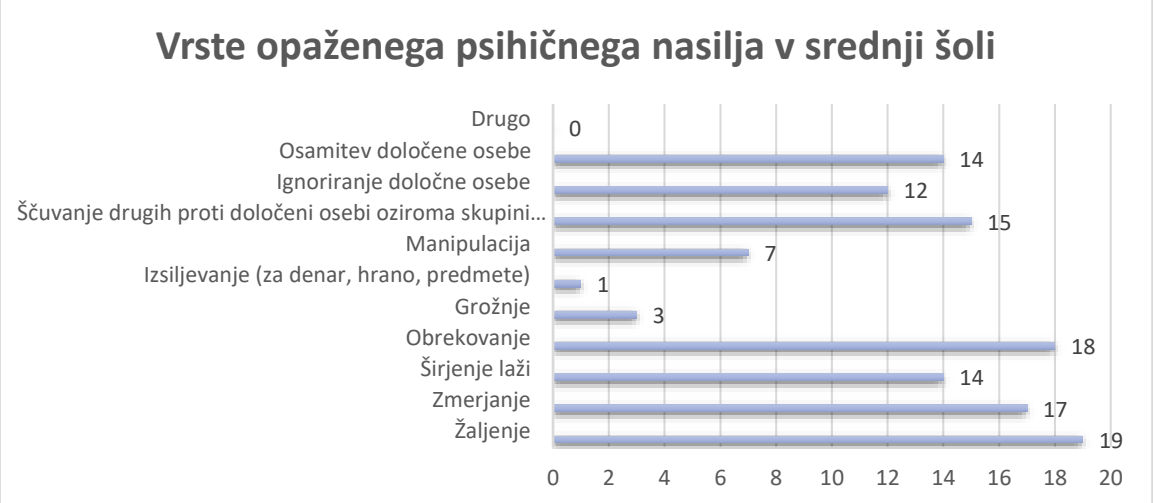
V srednji šoli priče fizičnega nasilja niso opazile grizenja.

Graf 22: Vrste opaženega psihičnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=66)

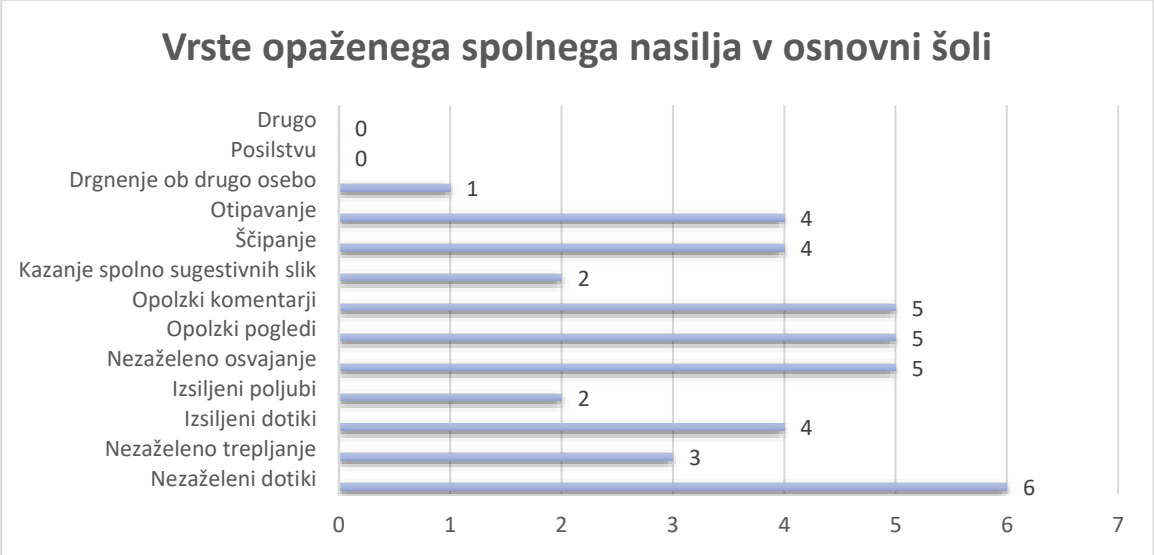
Iz grafa je razvidno, da je bilo v osnovni šoli 64 (96,97 %) prič medvrstniškega psihičnega nasilja priča žaljenju, 59 (89,39 %) oseb priča zmerjanju, 43 (65,15 %) oseb priča širjenju laži, 45 (68,18 %) oseb priča obrekovanju, 23 (34,85 %) oseb priča grožnjam, 11 (16,67 %) oseb priča izsiljevanju, 22 (33,33 %) oseb priča manipulaciji, 34 (51,52 %) oseb priča ščuvanju drugih proti določeni osebi oziroma skupini oseb, 38 (57,58 %) oseb priča ignoriranju določene osebe in 39 (59,09 %) oseb priča osamitvi določene osebe.

Graf 23: Vrste opaženega psihičnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=26)

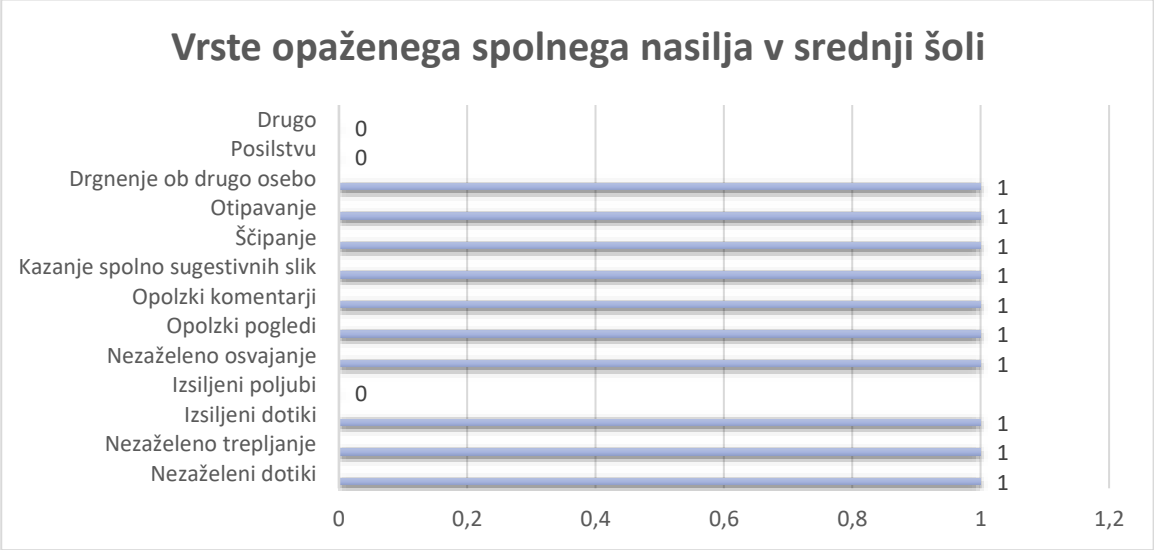
Iz grafa je razvidno, da je bilo v srednji šoli 19 (73,08 %) prič medvrstniškega psihičnega nasilja, priča žaljenju, 17 (65,38 %) oseb priča zmerjanju, 14 (53,85 %) oseb priča širjenju laži, 18 (69,23 %) oseb priča obrekovanju, 3 (11,54 %) osebe so bile priča grožnjam, 1 (3,85 %) je bila priča izsiljevanju, 7 (26,92 %) oseb priča manipulaciji, 15 (57,69 %) oseb priča ščuvanju drugih proti določeni osebi oziroma skupini oseb, 12 (46,15 %) oseb priča ignoriranju določene osebe in 14 (53,85 %) oseb priča osamitvi določene osebe.

Graf 24: Vrste opaženega spolnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=6)

Iz grafa je razvidno, da je bilo v osnovni šoli 6 oseb (100 %) prič spolnega nasilja, priča nezaželenim dotikom, 3 (50 %) osebe so bile priča nezaželenemu trepljanju, 4 (66,67 %) osebe so bile priča izsiljenim dotikom in/ali ščipanju in/ali otipavanju, 2 (33,33 %) osebi sta bili priča izsiljenim poljubom in/ali kazanju spolno sugestivnih slik, 5 (83,33 %) oseb je bilo priča nezaželenemu osvajanju, in/ali opolzkim pogledom in/ali opolzkim komentarjev, 1 (16,67 %) oseba pa je bila priča drgnjenju ob drugo osebo. V osnovni šoli ni bil nihče priča posilstvu.

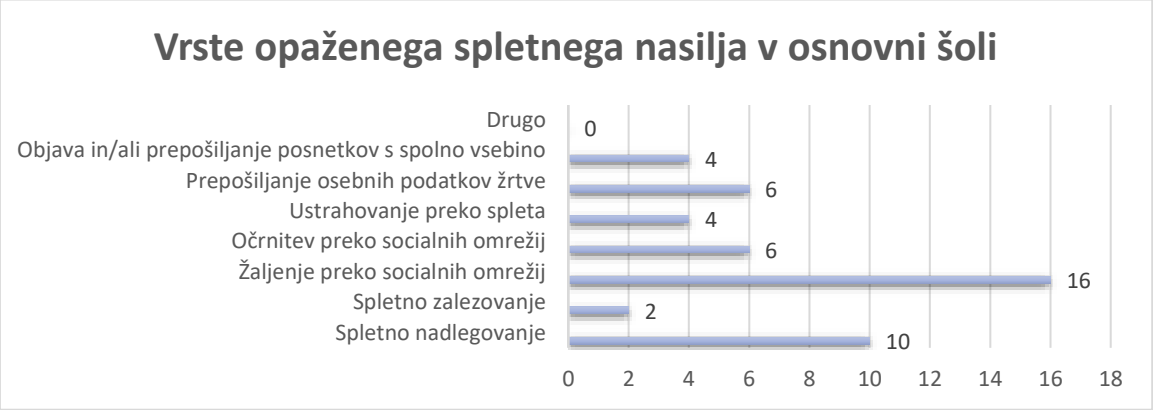
Graf 25: Vrste opaženega spolnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=1)

Iz grafa je razvidno, da je bila v srednji šoli 1 (100 %) priča medvrstniškega spolnega nasilja priča nezaželenemu dotikanju, nezaželenemu trepljanju, izsiljenim dotikom, nezaželenemu osvajanju, opolzkim pogledom, opolzkim komentarjem, kazanju spolno sugestivnih slik, ščipanju, otipavanju in drgnjenju ob drugo osebo.

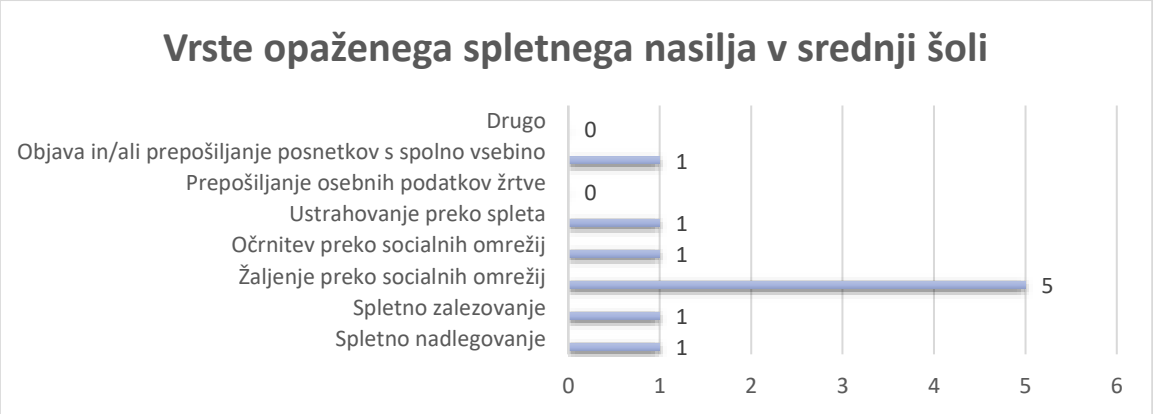
V srednji šoli priča medvrstniškega spolnega nasilja ni bila priča izsiljenim poljubom in posilstvu.

Graf 26: Vrste opaženega spletnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=20)

Iz grafa je razvidno, da je bilo v srednji šoli 10 (50 %) prič medvrstniškega spletnega nasilja priča spletnemu nadlegovanju, 2 (10 %) osebi sta bili priča spletnemu zalezovanju, 16 (80 %) oseb je bilo priča žaljenju prek družabnih omrežij, 6 (30 %) oseb priča očrnitvi prek družbenih in/ali prepošiljanju osebnih podatkov žrtve, 4 (20 %) osebe so bile priča ustrahovanju prek spleta in/ali objavi in/ali prepošiljanju posnetkov s spolno vsebino.

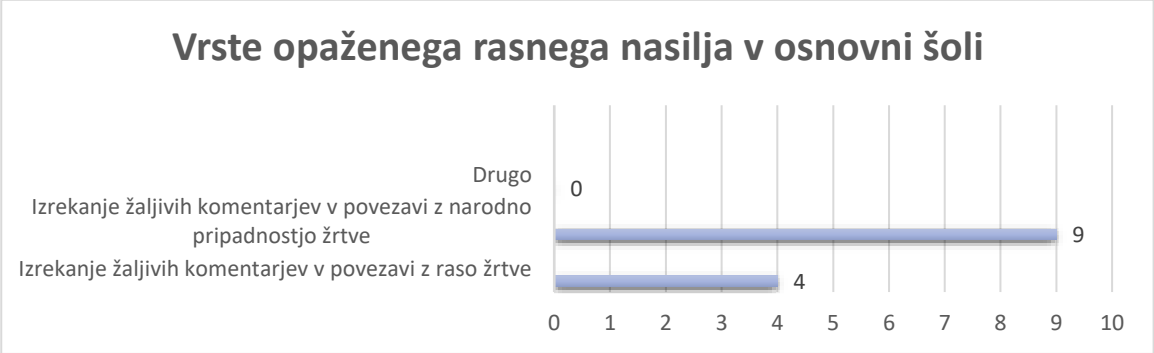
Graf 27: Vrste opaženega spletnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=5)

Iz grafa je razvidno, da je bila v srednji šoli 1 oseba (20 %) priča medvrstniškega spletnega nasilja, in sicer spletnemu nadlegovanju, in/ali spletnemu zalezovanju, in/ali očrnitvi prek družbenih omrežij, in/ali ustrahovanju prek spleta in/ali objavi in/ali prepošiljanju slik in posnetkov s spolno vsebino, 5 (100 %) oseb pa je bilo priča žaljenju prek družbenih omrežij.

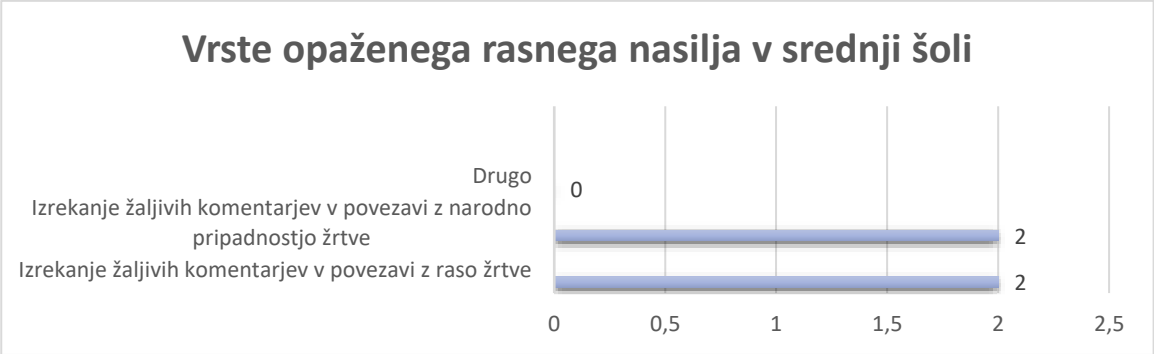
V srednji šoli ni bila nobena priča medvrstniškega spletnega nasilja priča prepošiljanju osebnih podatkov žrtve.

Graf 28: Vrste opaženega rasnega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=10)

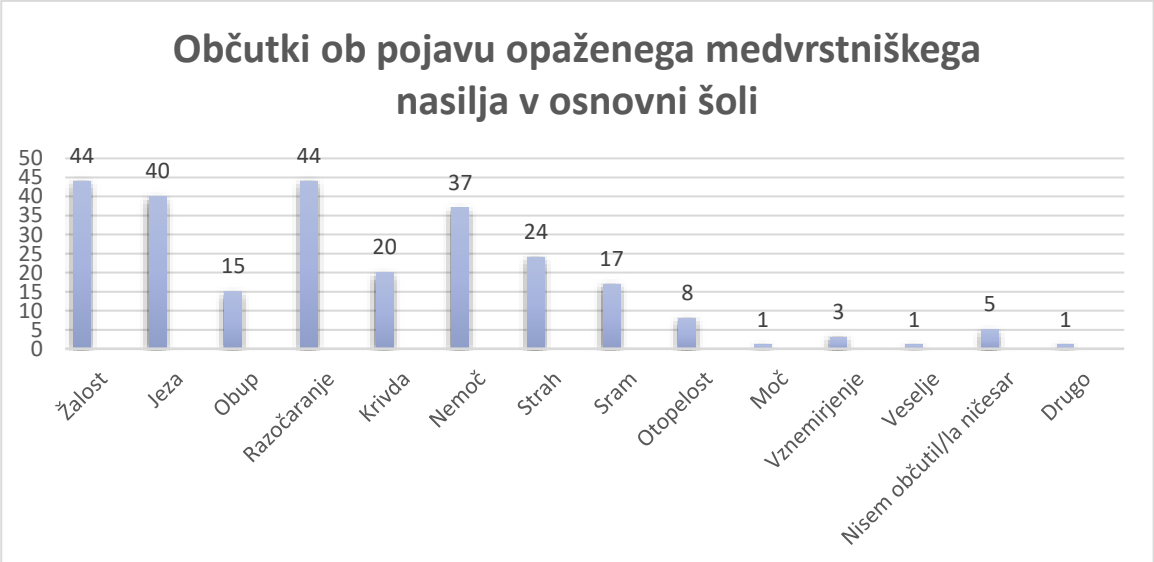
Iz grafa je razvidno, da so bile v osnovni šoli 4 (40 %) priče medvrstniškega rasnega nasilja priča izrekanju žaljivih komentarjev v povezavi z raso žrtve, 9 (90 %) oseb pa je bilo priča izrekanju žaljivih komentarjev v povezavi z narodno pripadnostjo žrtve.

Graf 29: Vrste opaženega rasnega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=2)

Iz grafa je razvidno, da sta bili v srednji šoli 2 (100 %) priči medvrstniškega rasnega nasilja priča izrekanju žaljivih komentarjev v povezavi z raso žrtve in izrekanju žaljivih komentarjev v povezavi z narodno pripadnostjo žrtve.

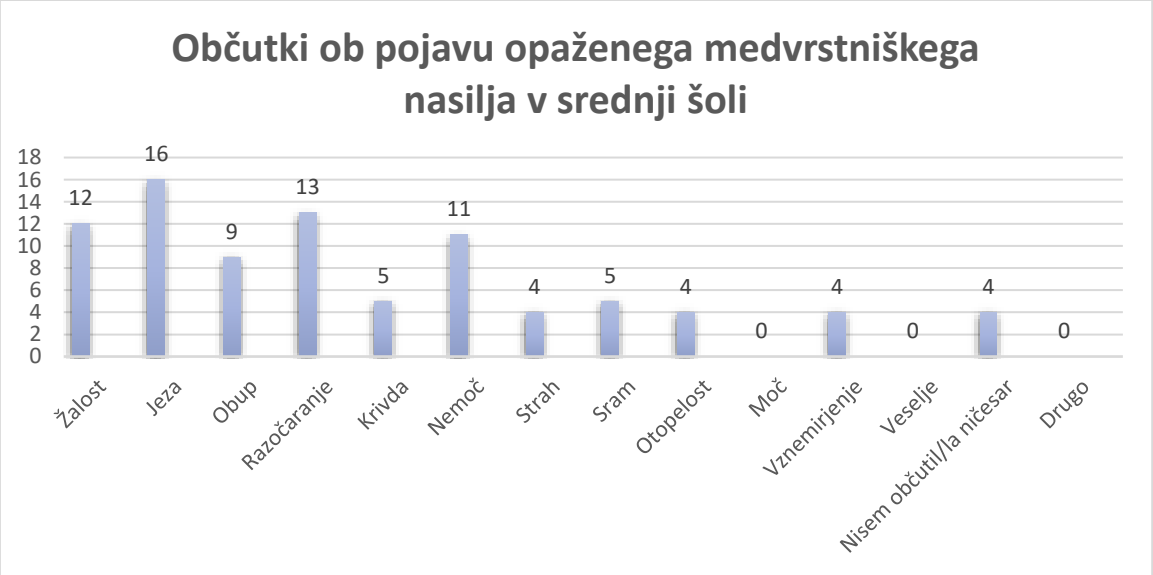
Graf 30: Občutki ob pojavu opaženega medvrstniškega nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=69)

V osnovni šoli je največ prič medvrstniškega nasilja ob njegovem pojavu občutilo žalost in/ali razočaranje – to je 44 (63,77 %) oseb, 40 (57,97 %) jezo, 37 (53,62 %) nemoč, 24 (34,78 %) strah, 20 (28,99 %) krivdo, 17 (24,64 %) sram, 15 (21,74 %) obup, 8 (11,59 %) otopelost, 5 (7,25 %) oseb ni občutilo ničesar, 1 (1,45 %) oseba je občutila moč, 1 (1,45 %) oseba pa je občutila veselje.

1 (1,45%) priča je dodala, da je ob pojavu medvrstniškega nasilja občutila mešanico vseh prej naštetih občutij.

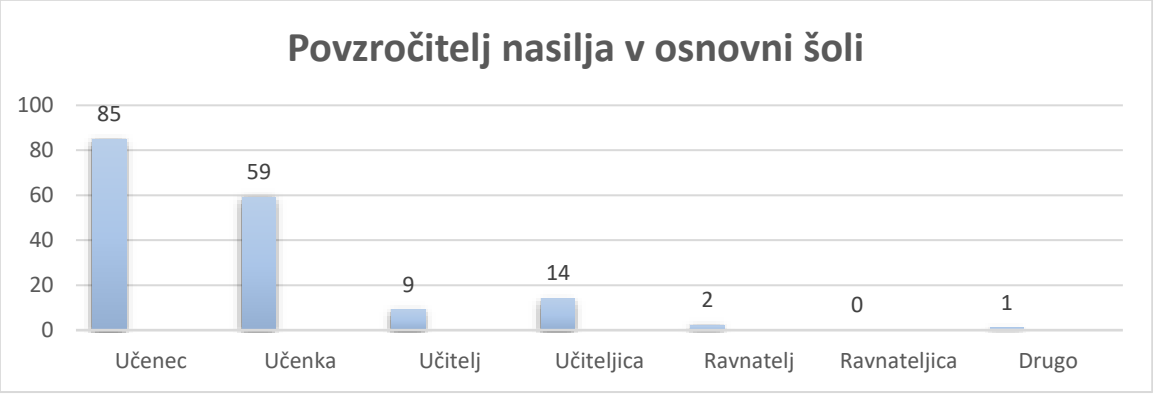
Graf 31: Občutki ob pojavu opaženega medvrstniškega nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=29)

V srednji šoli so priče medvrstniškega nasilja ob pojavu tega največkrat občutile jezo – to je 16 (55,17 %) oseb, 13 (44,83 %) razočaranje, 12 (41,38 %) žalost, 11 (37,93 %) nemoč, 9 (31,03 %) obup, 5 (17,24 %) krivdo in/ali sram, 4 (13,79 %) osebe pa so občutile strah, in/ali otopelost, in/ali vznemirjenje, 4 (13,79 %) osebe pa niso občutile ničesar.

Nobena od prič nasilja v srednji šoli ni ob pojavu občutila moči in veselja.

Graf 32: Povzročitelj nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=91)

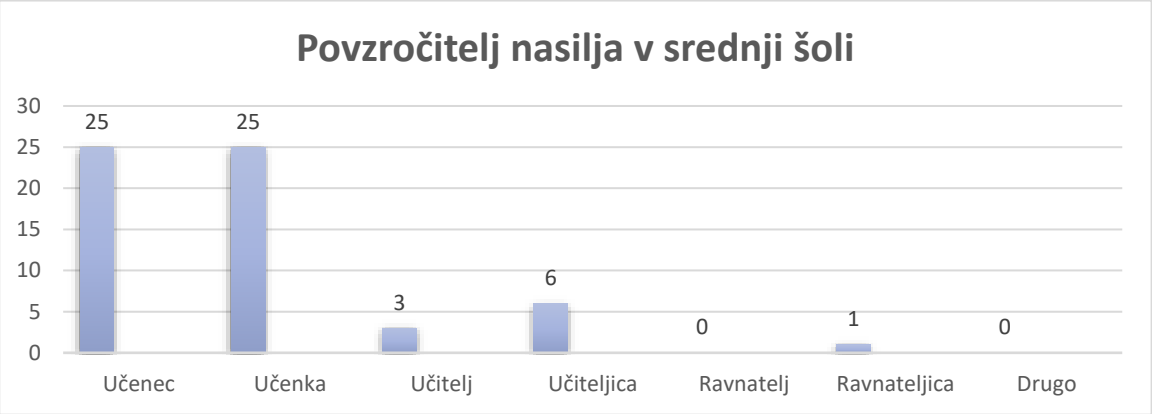

Iz grafa lahko razberemo, da je 85 (93,41 %) žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja v osnovni šoli odgovorilo, da so nasilje povzročali učenci, 59 (64,84 %) oseb je odgovorilo, da so nasilje povzročale učenke, 9 (9,89 %) oseb je odgovorilo, da so nasilje povzročali učitelji, 14 (15,38 %), da so nasilje povzročale učiteljice, 2 (2,20 %) osebi pa sta odgovorili, da je nasilje povzročil ravnatelj.

1 (1,10 %) oseba je dodala, da so nasilje povzročali neznani ljudje.

Nobena izmed žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja v osnovni šoli ni odgovorila, da je nasilje povzročala ravnateljica.

Graf 33: Povzročitelj nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=34)

Iz grafa lahko razberemo, da je 25 (73,53 %) žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja v srednji šoli odgovorilo, da so nasilje povzročali učenci, 25 (73,53 %) žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja je odgovorilo, da so nasilje povzročale učenke, 3 (8,82 %) osebe so odgovorile, da so nasilje povzročali učitelji, 6 (17,65 %) oseb je odgovorilo, da so nasilje povzročale učiteljice, 1 (2,94 %) oseba pa je odgovorila, da je nasilje povzročila ravnateljica.

Nobena izmed žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja v srednji šoli ni odgovorila, da je nasilje povzročil ravnatelj.

Tabela 3: Pogostost pojavljanja posameznih vrst nasilja v osnovni šoli

	OSNOVNA ŠOLA										
	NIKOLI		REDKO		ENKRAT NA MESEC		ENKRAT NA TEDEN		VSAK DAN		**SKUPAJ**
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Fizično nasilje	18	19,78	40	43,96	20	21,98	7	7,69	6	6,60	**91 100 %**
Psihično nasilje	2	2,20	11	12,09	16	17,58	33	36,26	29	31,87	**91 100 %**
Spolno nasilje	76	83,52	11	12,09	3	3,30	1	1,10	0	0	**91 100 %**

Spletno nasilje	29	31,87	43	47,25	12	13,19	5	5,49	2	2,20	**91 100 %**
Rasno nasilje	67	73,63	16	17,58	3	3,30	4	4,40	1	1,10	**91 100 %**

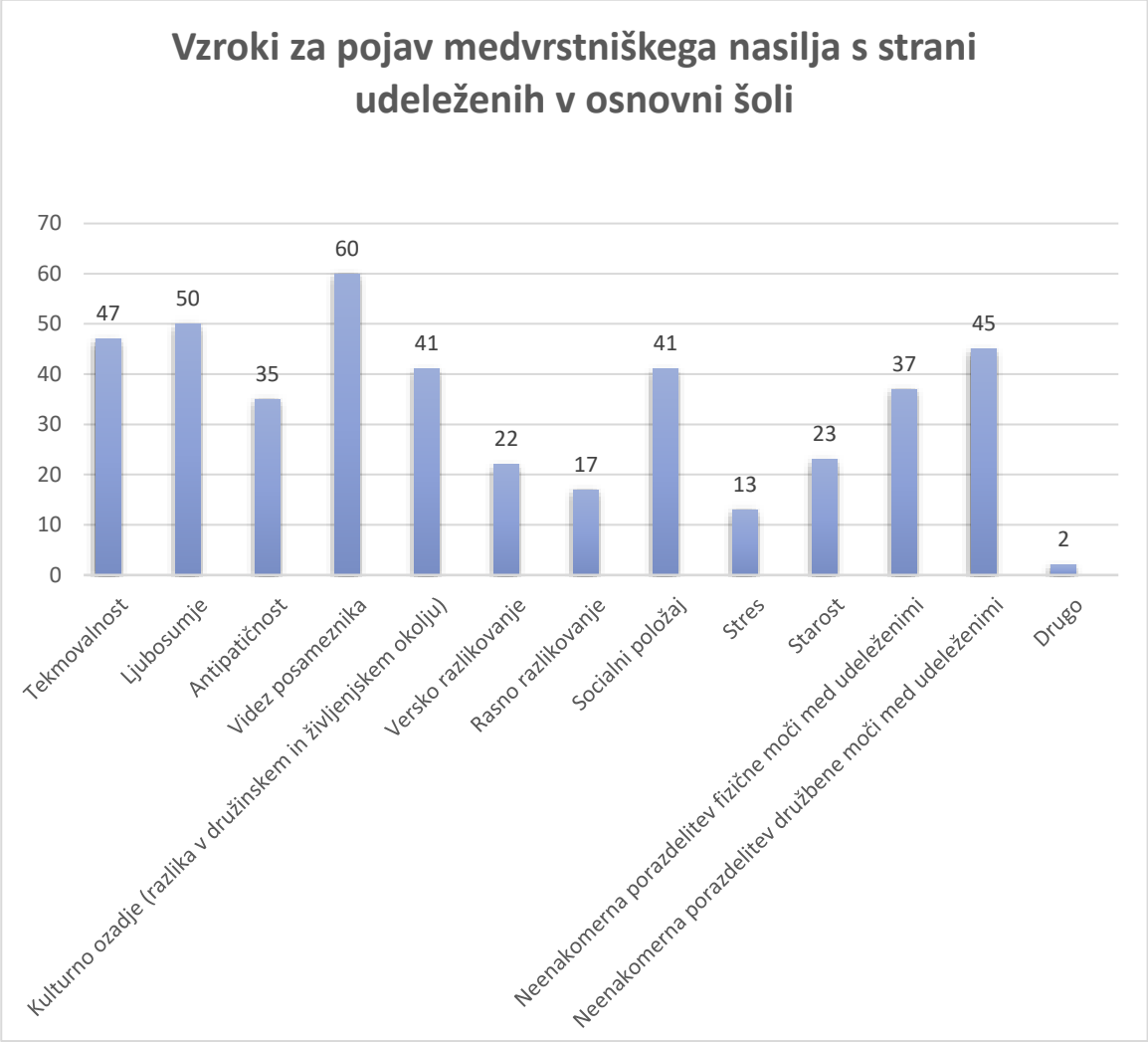
Iz tabele je razvidno, da je v osnovni šoli najpogostejše psihično nasilje, saj je 31,87 % žrtev in/ali opazovalcev nasilja odgovorilo, da se to pojavlja vsak dan, sledi mu fizično nasilje, ki se, kot je odgovorilo 7,69 % žrtev in/ali opazovalcev nasilja pojavlja enkrat na teden, enkrat na mesec se pojavlja spletno nasilje, saj je tako odgovorilo 13,19 % žrtev in/ali opazovalcev nasilja odgovorilo, najmanj pogosto pa se pojavljata spolno (tako je odgovorilo 12,09 % žrtev in/ali opazovalcev nasilja) in rasno nasilje (tako je odgovorilo 17,58 % žrtev in/ali opazovalcev nasilja).

Tabela 4: Pogostost pojavljanja posameznih vrst nasilja v srednji šoli

	SREDNJA ŠOLA										
	NIKOLI		REDKO		ENKRAT NA MESEC		ENKRAT NA TEDEN		VSAK DAN		**SKUPAJ**
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Fizično nasilje	16	47,06	12	35,29	2	5,88	4	11,76	0	0	**34 100 %**
Psihično nasilje	0	0	9	26,47	6	17,65	12	35,29	7	20,59	**34 100 %**
Spolno nasilje	30	88,24	3	8,82	0	0	1	2,94	0	0	**34 100 %**
Spletno nasilje	14	41,18	16	47,06	3	8,82	1	2,94	0	0	**34 100 %**
Rasno nasilje	28	82,35	3	8,82	2	5,88	0	0	1	2,94	**34 100 %**

Iz tabele je razvidno, da je v srednji šoli najpogostejše psihično nasilje, saj je 20,59 % žrtev in/ali opazovalcev nasilja odgovorilo, da se to pojavlja vsak dan, sledi mu fizično nasilje, ki se, kot je odgovorilo 11,76 % žrtev in/ali opazovalcev nasilja, pojavlja enkrat na teden, enkrat na mesec se pojavlja spletno nasilje, saj je tako odgovorilo 8,82 % žrtev in/ali opazovalcev nasilja, najmanj pogosto pa se pojavljata spolno in rasno nasilje (tako je odgovorilo 8,82 % žrtev in/ali opazovalcev nasilja).

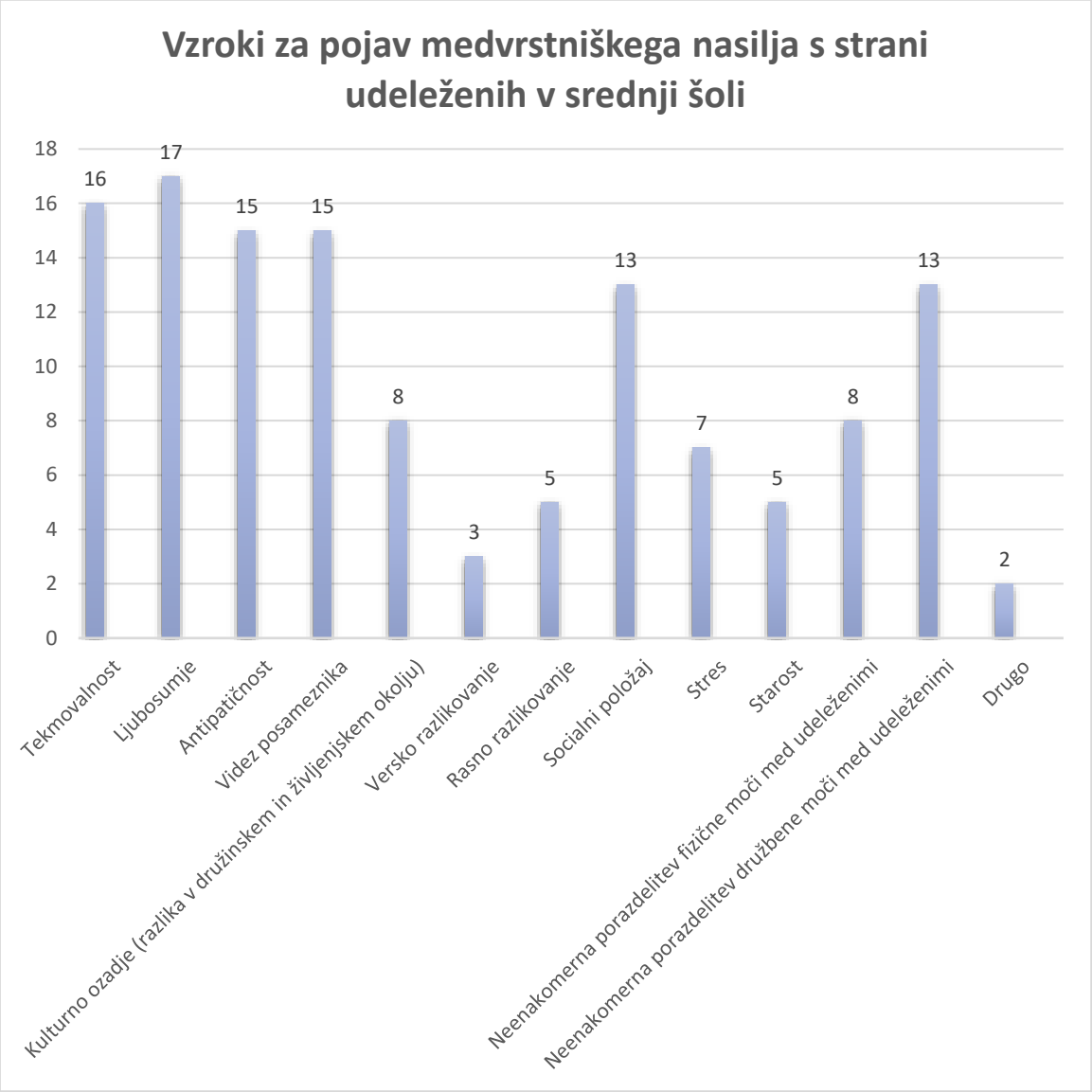
Graf 34: Vzroki za pojav medvrstniškega nasilja s strani udeleženih v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=91)

Iz grafa lahko razberemo, da je največ žrtev in/ali opazovalcev nasilja v osnovni šoli – to je 60 (65,93 %) kot razlog za pojav medvrstniškega nasilja izpostavilo videz posameznika, 50 (54,9 5%) oseb je kot razlog izpostavilo ljubosumje, 47 (51,65 %) oseb tekmovalnost, 45 (49,45 %) oseb je izpostavilo kot razlog neenakomerno porazdelitev družbene moči med udeleženimi, 41 (45,05 %) oseb kulturno ozadje in/ali socialni položaj, 37 (40,66 %) oseb neenakomerno porazdelitev fizične moči med udeleženimi, 35 (38,46 %) antipatičnost, 23 (25,27 %) oseb starost, 22 (24,18 %) oseb versko razlikovanje, 17 (18,68 %) rasno razlikovanje in 13 (14,29 %) oseb je kot vzrok za pojav medvrstniškega nasilja izpostavilo stres.

Ena izmed oseb (1,10 %) je odgovorila, da ne ve, kaj je bil razlog za pojav medvrstniškega nasilja v osnovni šoli, 1 (1,10 %) oseba pa je dodala, da je bila razlog za pojav medvrstniškega nasilja v osnovni šoli nizka samopodoba in samozavest žrtve nasilja.

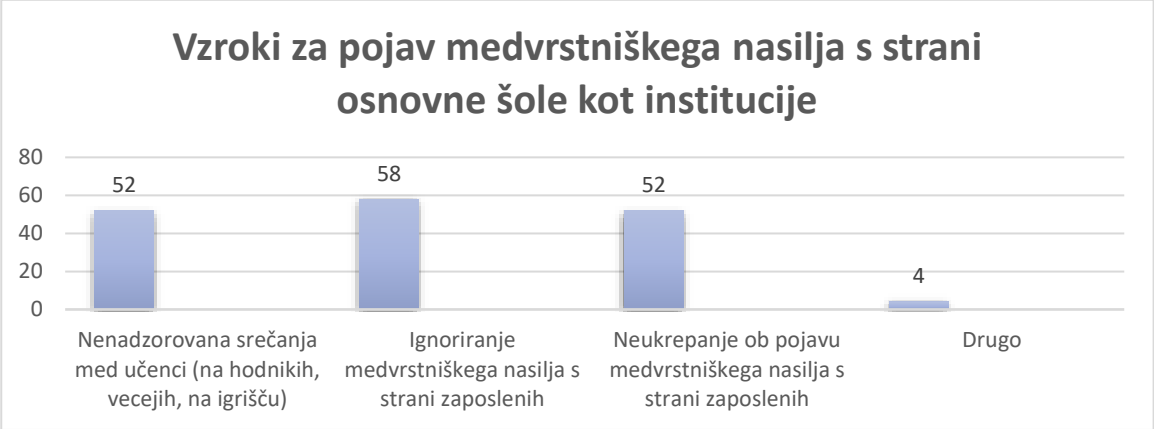
Graf 35: Vzroki za pojav medvrstniškega nasilja s strani udeleženih v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=34)

Iz grafa lahko razberemo, da je največ žrtev in/ali opazovalcev nasilja v srednji šoli – to je 17 (50 %) kot razlog za pojav medvrstniškega nasilja s strani udeleženih izpostavilo ljubosumje, 16 (47,06 %) oseb je izpostavilo tekmovalnost, 15 (44,12 %) antipatičnost in/ali videz posameznika, 13 (38,24 %) socialni položaj in/ali neenakomerno porazdelitev družbene moči med udeleženimi, 8 (23,53 %) oseb neenakomerno porazdelitev fizične moči med udeleženimi in/ali kulturno ozadje, 7 (20,59 %) oseb stres, 5 (14,71 %) starost in/ali rasno razlikovanje, 3 (8,82 %) osebe pa so kot razlog za pojav medvrstniškega nasilja v srednji šoli izpostavilo versko razlikovanje.

Ena (2,94 %) oseba je dodala, da je razlog za pojav medvrstniškega nasilja v srednji šoli strah, 1 (2,94 %) žrtev in/ali opazovalec nasilja pa je dodal, da je razlog za pojav medvrstniškega nasilja v srednji šoli nizka samopodoba in samozavest žrtve.

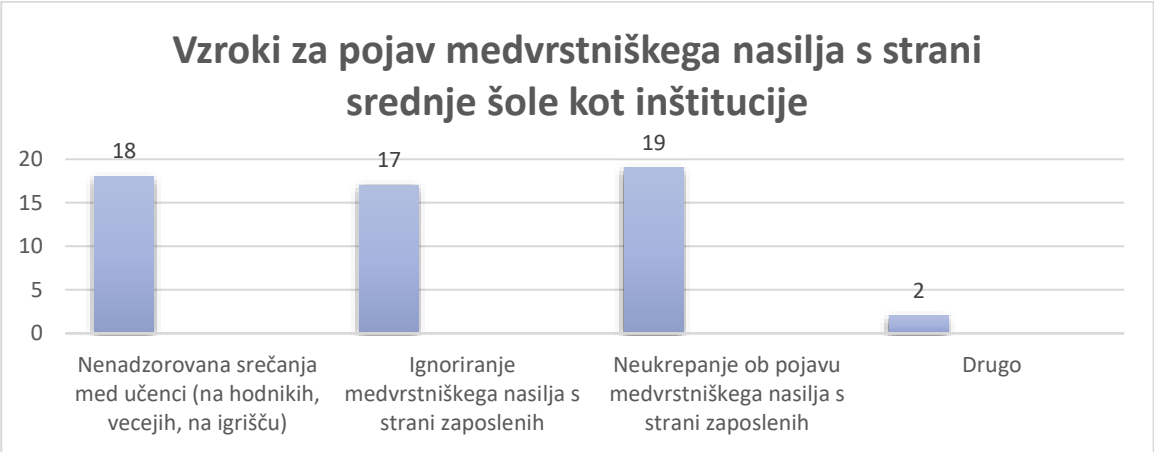
Graf 36: Vzroki za pojav medvrstniškega nasilja s strani osnovne šole kot institucije (Možnih je več odgovorov, n=91)

Iz grafa lahko razberemo, da je 52 (57,14 %) žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja v osnovni šoli izpostavilo nenadzorovana srečanja med učenci in/ali neukrepanje ob pojavu medvrstniškega nasilja s strani zaposlenih za vzrok pojava medvrstniškega nasilja s strani šole kot inštitucije, 58 (63,74 %) oseb pa je za vzrok izpostavilo ignoriranje medvrstniškega nasilja s strani zaposlenih.

Ena (1,10 %) oseba je dodala, da je razlog za pojav medvrstniškega nasilja strani šole kot inštitucije pomanjkanje znanja, kako ukrepati, ko pride do pojava, 1 (1,10 %) oseba pravi, da je bil razlog kaznovanje žrtve nasilja oziroma osebe, ki se je samo branila, 1 (1,10 %) oseba pravi, da razlogov za pojav medvrstniškega nasilja s strani osnovne šole kot inštitucije ni bilo, 1 (1,10 %) oseba pa dodaja, da šole za pojav medvrstniškega nasilja ne bi krivila.

Graf 37: Vzroki za pojav medvrstniškega nasilja s strani srednje šole kot inštitucije (Možnih je več odgovorov, n=34)

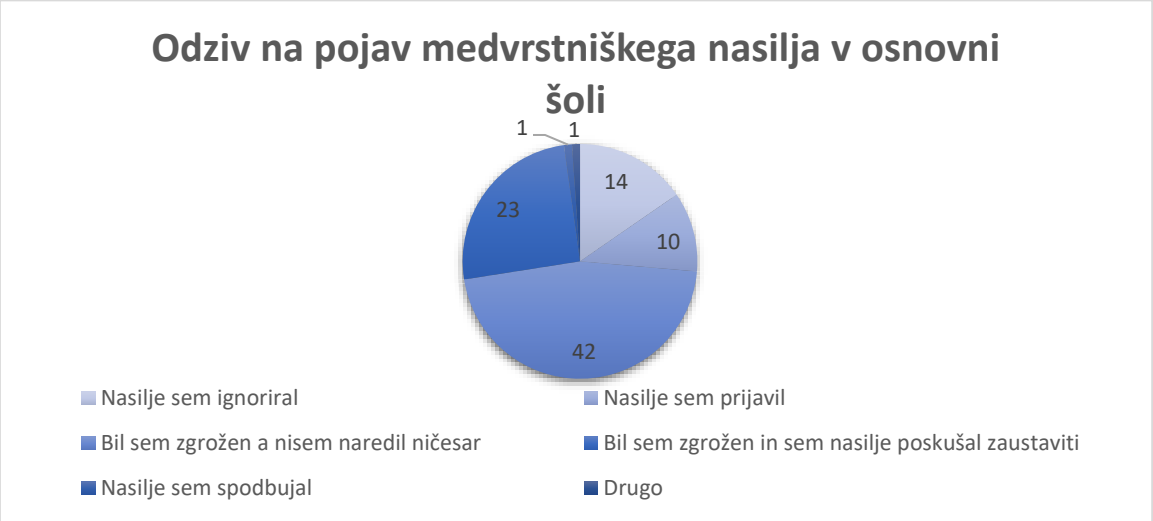

Iz grafa lahko razberemo, da je največ žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja v srednji šoli kot razlog za pojav medvrstniškega nasilja s strani srednje šole kot inštitucije izpostavilo neukrepanje ob pojavu medvrstniškega nasilja s strani zaposlenih – to je 19 (55,88 %), 18 (52,94%) oseb nenadzorovana srečanja med učenci, 17 (50 %) oseb pa je razlog za pojav

medvrstniškega nasilja s strani srednje šole kot inštitucije izpostavilo ignoriranje medvrstniškega nasilja s strani zaposlenih.

Dve (5,88 %) osebi sta dodali, da šola pri vzrokih za pojav medvrstniškega nasilja ni imela ničesar oziroma da ničesar ne bi mogli spremeniti.

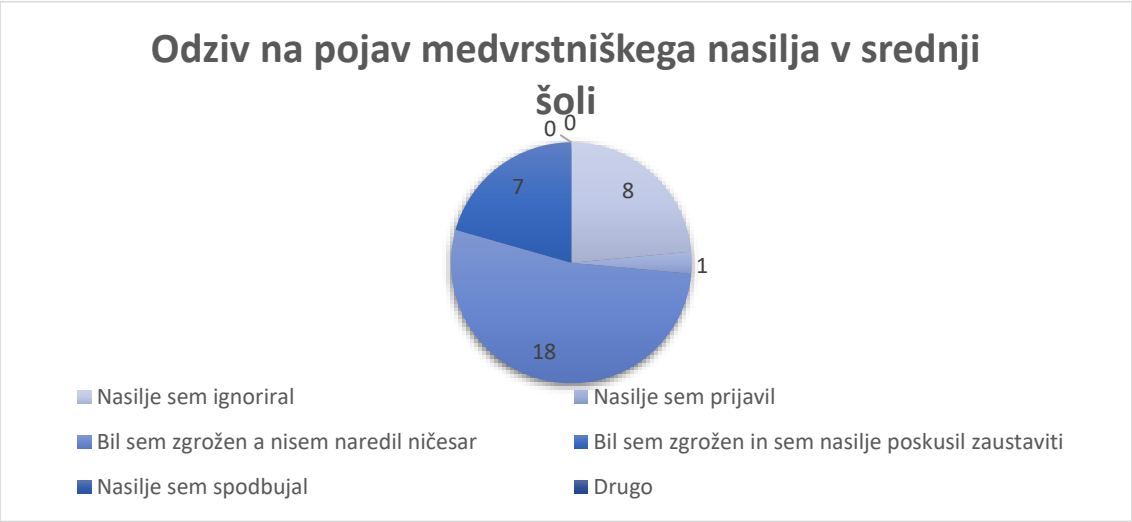
Graf 38: Odziv na pojav medvrstniškega nasilja v osnovni šoli (n=91)

V osnovni šoli je 14 (15,38%) žrtev in/ali opazovalcev nasilja medvrstniško nasilje ignoriralo, 10 (10,99 %) oseb je nasilje prijavilo, 42 (46,15 %) oseb je bilo zgroženih, a ni storilo ničesar, 23 (25,27 %) žrtev in/ali opazovalcev nasilja je bilo zgroženih in je nasilje poskusilo zaustaviti, 1 (1,10 %) oseba pa je nasilje spodbujala.

Ena (1,10 %) oseba je dodala, da je bil njen odziv na medvrstniško nasilje odvisen od situacije – včasih ni storila nič, včasih pa je nasilje poskusila preprečiti.

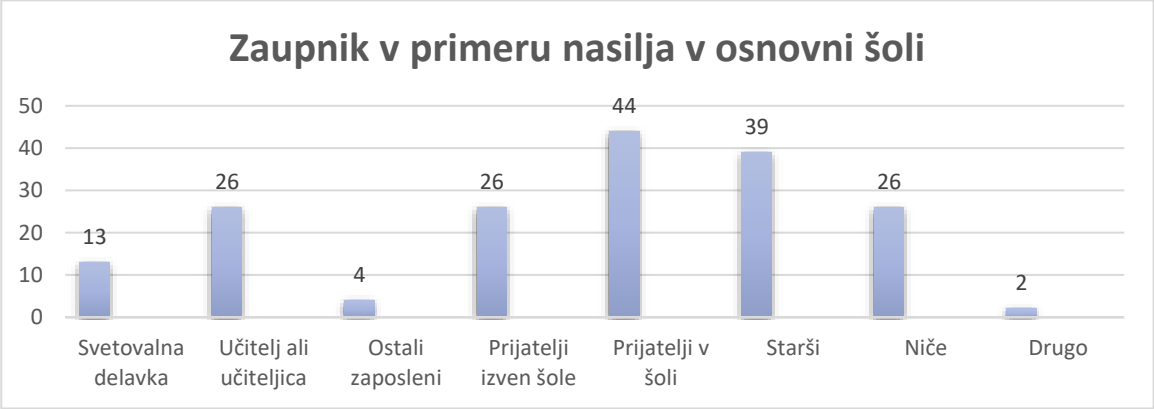
Graf 39: Odziv na pojav medvrstniškega nasilja v srednji šoli (n=34)

V srednji šoli je 8 (23,53 %) žrtev in/ali opazovalcev nasilja nasilje ignoriralo, 1 (2,94 %) oseba je nasilje prijavila, 18 (52,94 %) oseb je bilo zgroženih, a ni storilo ničesar in 7 (20,59 %) žrtev in/ali opazovalcev nasilja je bilo zgroženih in je nasilje poskusilo zaustaviti.

Nihče ni nasilja spodbujal.

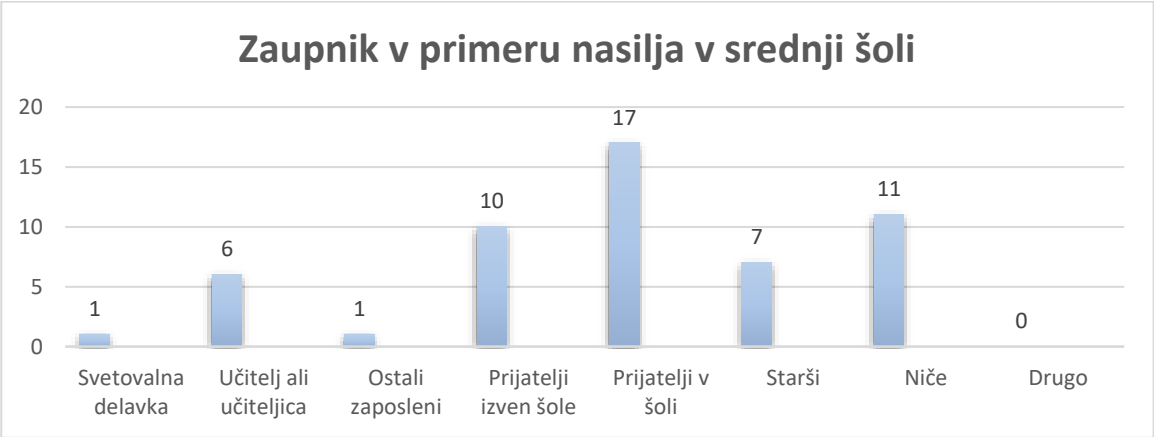
Graf 40: Zaupnik v primeru nasilja v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=91)

Iz grafa je razvidno, da so v osnovni šoli žrtve in/ali opazovalci medvrstniškega nasilja kot zaupnika največkrat imenovali prijatelje v šoli – to je 44 (48,35 %), 39 (42,86 %) oseb se je o nasilju zaupalo staršem, 26 (28,57 %) prijateljem izven šole in/ali učitelju oziroma učiteljici, 26 (28,57 %) ni za nasilje povedalo nikomur, 13 (14,29 %) se je zaupalo svetovalni delavki, 4 (4,40 %) pa so za nasilje povedali drugim zaposlenim na šoli.

Ena (1,10 %) oseba je za nasilje povedala pomočnici ravnatelja, 1 (1,10 %) žrtev in/ali opazovalec nasilja pa je o nasilju zaupala sestri.

Graf 41: Zaupnik v primeru nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=34)

Iz grafa je razvidno, da so v srednji šoli žrtve in/ali opazovalci medvrstniškega nasilja kot zaupnika največkrat imenovali prijatelje v šoli – to je 17 (50 %), 11 (32,35 %) oseb za doživeto in/ali opaženo nasilje ni povedalo nikomur, 10 (29,41 %) je zaupalo prijateljem izven šole, 7

(20,59 %) staršem, 6 (17,65 %) učitelju oziroma učiteljici, 1 (2,94 %) žrtev in/ali opazovalec medvrstniškega nasilja je o tem zaupala svetovalni delavki na šoli, 1 (2,94 %) žrtev in/ali opazovalec pa je za nasilje povedala ostalim zaposlenim.

Tabela 5: Pogostost odzivanja na medvrstniško nasilje s strani zaposlenih

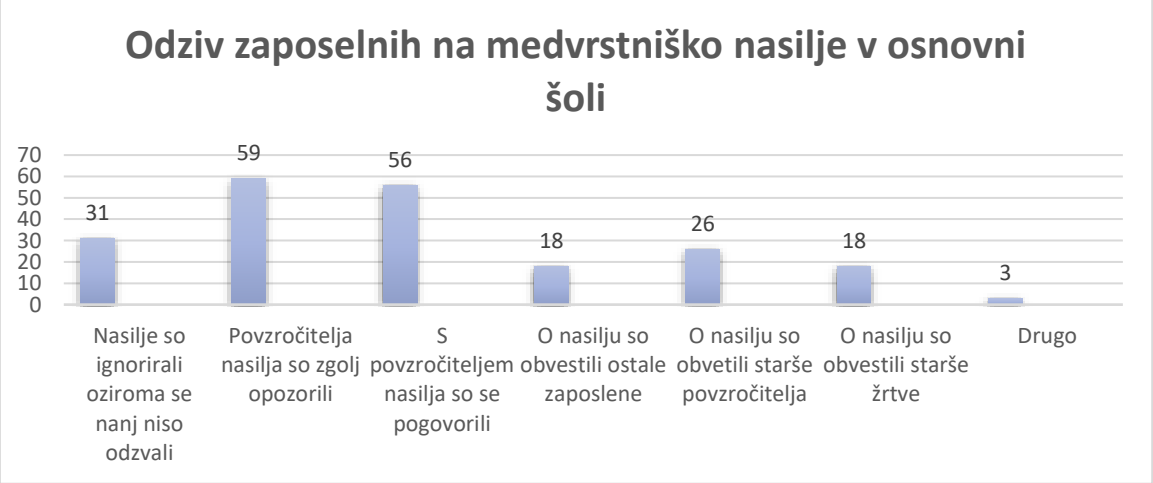
	OSNOVNA ŠOLA		SREDNJA ŠOLA	
	f	%	f	%
NIKOLI	7	7,69	10	29,41
REDKO	46	50,55	11	32,35
VČASIH	22	24,18	5	14,71
SKORAJ VEDNO	16	17,58	7	20,59
VEDNO	0	0	1	2,94
SKUPAJ	91	100	34	100

Iz tabele lahko razberemo, da je več kot polovica žrtev in/ali opazovalcev nasilja odgovorilo, da so se v osnovni šoli redko odzvali na pojav medvrstniškega nasilja – to je 46 (50,55 %), 22 (24,18 %) oseb je odgovorilo, da so se zaposleni na medvrstniško nasilje odzvali včasih, 16 (17,58 %) skoraj vedno, 7 (7,69 %) pa oseb je odgovorilo, da se zaposleni na medvrstniško nasilje niso odzvali nikoli.

Nobena žrtev in ali opazovalec nasilja ni odgovoril, da so se zaposleni v osnovni šoli na pojav medvrstniškega nasilja odzvali vedno.

Enajst (32,35 %) žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja je odgovorilo, da so se zaposleni na srednji šoli na pojav medvrstniškega nasilja odzvali redko, 10 (29,41 %) oseb je odgovorilo, da se na nasilje niso odzvali nikoli, 7 (20,59 %) skoraj vedno, 5 (14,71 %) včasih in 1 (2,94 %) oseba je odgovorila, da so se zaposleni na pojav medvrstniškega nasilja v osnovni šoli odzvali vedno.

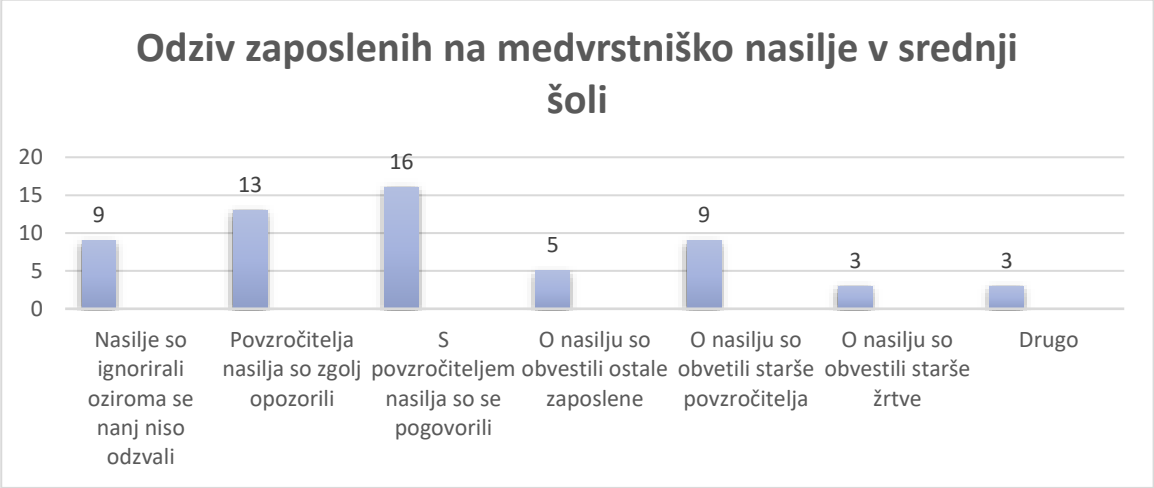
Graf 42: Odziv zaposlenih na medvrstniško nasilje v osnovni šoli (Možnih je več odgovorov, n=91)

Na vprašanje "Na kakšen način so se zaposleni (učitelji, svetovalne delavke, ostali zaposleni na šoli) na pojav medvrstniškega nasilja odzvali?" je 31 (34,07 %) žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja odgovorilo, da so zaposleni v osnovni šoli nasilje ignorirali oziroma se nanj niso odzvali, 59 (64,84 %) oseb je odgovorilo, da so povzročitelja nasilja opozorili, 56 (61,54 %), da so se s povzročiteljem nasilja pogovorili, 18 (19,78 %), da so o nasilju obvestili ostale zaposlene in/ali starše žrtve, 26 (28,57 %) oseb pa je odgovorilo, da so o nasilju obvestili starše povzročitelja.

1 (1,10 %) oseba ne ve, kako so se odzvali zaposleni na šoli 1 (1,10 %) oseba pravi, da zaposleni nasilja niso opazili, 1 (1,10 %) oseba pa je odgovorila, da so zaposleni na osnovni šoli opozorili ali kaznovali žrtve nasilja, ki so se pred nasiljem branile.

Graf 43: Odziv zaposlenih na medvrstniško nasilja v srednji šoli (Možnih je več odgovorov, n=34)

Na vprašanje "Na kakšen način so se zaposleni (učitelji, svetovalne delavke, ostali zaposleni na šoli) na pojav medvrstniškega nasilja odzvali?" je 9 (26,47 %) žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja odgovorilo, da so zaposleni v srednji šoli nasilje ignorirali oziroma se nanj niso odzvali in/ali da so o tem obvestili starše povzročitelja, 13 (38,24 %) oseb je odgovorilo, da so povzročitelja nasilja opozorili, 16 (47,06 %), da so se s povzročiteljem nasilja pogovorili, 5 (14,71 %), da so o nasilju obvestili ostale zaposlene, 3 (8,82 %) oseb pa je odgovorilo, da so o nasilju obvestili starše žrtve.

Ena (2,94 %) oseba je odgovorila, da zaposleni na srednji šoli medvrstniškega nasilja niso opazili oziroma, 1 (2,94 %) oseba je izpostavila, da zoper nasilje niso storili ničesar, 1 (2,94 %) žrtev in/ali opazovalec medvrstniškega nasilja je dodal, da so se zaposleni na medvrstniško nasilje odzvali s predavanjem v razredu.

4.2. Analiza odprtih vprašanj v anketi

Anketiranci so na odprto vprašanje o tem, kaj oni menijo, da bi se moralo spremeniti na področju obravnave in spopadanja z medvrstniškim nasiljem v osnovni šoli, podali odgovore, ki sem jih razdelila na 6 tematskih sklopov – na delo s povzročiteljem, na šolo in zaposlene, preventivo, žrtve nasilja, ničelno toleranco do nasilja in vzgojo.

Poudarili so, da bi bilo treba v osnovni šoli povzročitelje medvrstniškega nasilja bolj ustrezno kaznovati, da bi morali povzročitelji nasilja nositi resnejše posledice, kot je na primer izključitev v primeru, da se nasilje po pogovoru in drugih ukrepih ne ustavi, izpostavili so pravičnost obravnave udeleženih ter poudarili pomembnost individualnega dela s povzročitelji nasilja, kjer bi bil poudarek na izolaciji povzročiteljev in ne žrtev nasilja ter na pogovorih s starši povzročitelja nasilja.

Naslednji izpostavljeni tematski sklop so šola in zaposleni. Anketiranci so izpostavili, da bi bilo v osnovni šoli treba medvrstniškemu nasilju dati več pozornosti, da bi se morali zaposleni nanj več odzivati, takoj ukrepati ter se lotiti reševanja problema takoj, ko se ta pojavi, in si ne pred tem zatiskati oči, se seznaniti s situacijo in se pogovoriti z vsemi udeleženimi v nasilju. Več anketirancev je poudarilo, da je potrebnega več pogovora o tem pojavu, kar bi pripeljalo do tega, da bi medvrstniško nasilje jemali bolj resno. Izpostavili so tudi, da bi zaposleni na šoli potrebovali več znanja, kako se z medvrstniškim nasiljem spopadati, kako ukrepati. Predlagali so, da bi morali v vsakem kolektivu oblikovati jasna pravila in postopke obravnave nasilja, ki bi jim sledili vsi zaposleni ter bili pri tem usklajeni in dosledni. Predlagali so tudi nadzor učiteljev nad dogajanjem med odmori, na hodnikih in v okolici šole. Anketiranci so opozorili tudi na to, da bi bilo v osnovni šoli treba več učnih ur nameniti pogovoru o medvrstniškem nasilju ter o ukrepih in posledicah tega za povzročitelje in žrtve. Pomembno bi bilo tudi več pozornosti nameniti psihičnemu nasilju ter pri mladoletnih povzročiteljih vzroke za fizično nasilje iskati v duševnih problemih.

Anketiranci so izpostavili tudi pomembnost preventivnega delovanja in poudarili pomanjkanje delavnic s področja duševnega zdravja, preventivnih delavnic za mladostnike o medvrstniškem nasilju, saj so otroci in mladostniki o tej temi premalo informirani, izobraževanj o nasilju, diskriminaciji in manjšinskem stresu, učenja strpnosti in enakovrednosti ter sprejemanja razlik med ljudmi ter ozaveščanja staršev, ki so svojim otrokom zgled. Dodali so tudi možnost uvajanja drugačnih pristopov do nasilja, ki niso klasični pogovori s kaznovanjem povzročitelja.

Anketiranci so govorili tudi o opolnomočenju in podpori žrtvam nasilja ter o pomembnosti varnega prostora in osebe, ki bi ji učenci lahko povedali, kaj se jim je zgodilo in ji zaupali svoje težave. Eden izmed anketiranih je izpostavil, da v primerih medvrstniškega nasilja otrok in mladostnikov nikoli ne bi smeli prisiliti v to, da se drugemu opraviči – na ta način je lahko opravičilo neiskreno, žrtev pa se s tem prisili v to, da opraviči vse nepravičnosti, ki so se ji zgodile, in dovoli, da se še naprej dogajajo.

Več anketirancev je poudarilo tudi pomembnost ničelne tolerance do nasilja, eden izmed anketiranih pa je dodal, da bi že v vrtcih morali opozarjati otroke, da nobeno nasilje ni opravičljivo, saj bi se s tem mogoče izognili tako velikemu pojavu katere koli vrste nasilja v osnovni šoli.

Nekaj anketirancev je izpostavilo tudi pomembnost vzgoje pri pojavu medvrstniškega nasilja v osnovni šoli, saj so starši zgled otrokom. Eden izmed anketirancev je dodal, da meni, da se zaradi stika otrok iz različnih okolij in različne vzgoje tega ne da rešiti.

Anketiranci so na vprašanje o njihovem mnenju o tem, kaj oni menijo, da bi se moralo spremeniti na področju obravnave in spopadanja z medvrstniškim nasiljem v srednji šoli, podali odgovore, ki sem jih razdelila na 6 tematskih sklopov – na delo s povzročiteljem, na šolo in zaposlene, preventivo, žrtve nasilja, samopomoč in vzgojo.

Anketiranci so izpostavili, da mi morali v srednji šoli povzročitelji nasilja nositi resnejše posledice, kot je izključitev, če se nasilje dogaja več časa, da bi posledice morali nositi tudi opazovalci nasilja oziroma tisti, ki nasilje spodbujajo, se žrtvi posmehujejo. Potrebni bi bili tudi pogovori s starši povzročitelja nasilja.

Anketiranci menijo, da bi zaposleni v srednji šoli morali medvrstniškemu nasilju nameniti več pozornosti, se nanj odzivati in ne dopustiti, da dijaki težave rešujejo sami, pred medvrstniškim nasiljem bi si morali nehati zatiskati oči in sprejeti, da ta problem obstaja. Potreben bi bil večji nadzor dijakov, več pogovora z dijaki o pojavu medvrstniškega nasilja in vključitev v učni načrt. Tudi v srednji šoli bi morala biti obravnava medvrstniškega nasilja bolj pravična, nasilje bi bilo treba jemati bolj resno, ukrepati takoj ob njegovi zaznavi, treba bi bilo oblikovati enoten pristop prepoznavanja in posredovanja. Dodali so tudi, da bi se morali zaposleni na srednji šoli bolj osredotočati na psihično zdravje dijakov in predlagali možnost vrstniške mediacije.

Anketiranci so tudi pri pojavu medvrstniškega nasilja v srednji šoli izpostavili pomembnost preventivnih delavnic o nasilju, ozaveščanja mladostnikov o tem, da nasilje ni le fizično,

ozaveščanja in izobraževanja zaposlenih na področju prepoznavanja in obravnave medvrstniškega nasilja ter opozarjanja na posledice, ki jih ima medvrstniško nasilje za žrtev in povzročitelja.

Eden izmed anketiranih je izpostavil in predlagal oblikovanje (ne)formalnih medvrstniških pogovornih skupin, ki bi imele poudarek na krepitev moči posameznikov, na krepitvi sočutja in solidarnosti med dijaki. Spregovorili so tudi o pomembnosti pogovora dijakov o tem, kaj se jim dogaja.

Tudi pri obravnavi medvrstniškega nasilja v srednji šoli anketiranci menijo, da je potrebna večja podpora in pomoč žrtvam nasilja, možnost varnega prostora in osebe, ki se ji žrtev lahko zaupa (npr. svetovalna delavka ali drugi strokovni delavci na šoli).

Nekaj anketirancev je pri obravnavi medvrstniškega nasilja v srednji šoli prav tako izpostavilo pomembnost vzgoje.

4.3. Preverjanje hipotez:

1. **Več kot 50 % respondentov je v osnovni šoli doživelo fizično nasilje**.

20 % žrtev medvrstniškega nasilja je v osnovni šoli doživelo fizično nasilje.

Na podlagi tega hipoteze ne morem potrditi, saj je manj kot 50 % žrtev v osnovni šoli doživelo fizično nasilje.

2. **V srednji šoli je najpogostejše psihično, sledi pa mu spletno nasilje.**

91,67 % žrtev je v srednji šoli doživelo psihično nasilje, spletno nasilje pa je v srednji šoli doživelo le 16,67 % žrtev. 25 % žrtev je v srednji šoli doživelo nasilje nad osebami s posebnimi potrebami.

89,66 % opazovalcev je v srednji šoli opazilo psihično nasilje, 17,24 % pa je v srednji šoli opazilo spletno nasilje.

Na podlagi tega lahko potrdim, da je v srednji šoli najpogostejše psihično nasilje, saj ga je doživelo največ žrtev nasilja in opazilo največ opazovalcev medvrstniškega nasilja. Na podlagi pridobljenih podatkov ne morem potrditi, da spletno nasilje sledi psihičnemu medvrstniškemu nasilju, saj je več žrtev doživelo nasilje nad osebami s posebnimi potrebami kot psihično nasilje.

3. **V osnovni šoli je medvrstniško nasilje bolj pogosto kot v srednji šoli.**

S pojavom medvrstniškega nasilja se je v osnovni šoli srečalo 85,32 % anketirancev, v srednji šoli pa samo 34,86 % anketirancev.

Na podlagi tega lahko hipotezo potrdim, saj se je več anketirancev srečalo s pojavom medvrstniškega nasilja v osnovni šoli kot srednji šoli.

4. **V osnovni šoli se učenci na medvrstniško nasilje manj pogosto odzivajo kot v srednji šoli.**

61,53 % žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja je v osnovni šoli nasilje ignoriralo ali pa ga ni poskušalo preprečiti, 37,36 % pa je nasilje prijavilo, ga poskušalo preprečiti ali pa je nasilje spodbujalo.

76,47 % žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja je v srednji šoli nasilje ignoriralo ali pa ga ni poskušalo preprečiti, 23,53 % pa je nasilje prijavilo ali pa ga poskušalo preprečiti.

Na podlagi tega lahko hipotezo ovržem, saj se je na medvrstniško nasilje v osnovni šoli odzvalo več žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja kot v srednji šoli.

Hipotezo lahko ovržem tudi na podlagi preizkusa χ^2, s katerim preizkusimo povezanost nominalnih spremenljivk. Pri odzivanju učencev na medvrstniško nasilje v osnovni in srednji šoli se kaže povezanost, saj je vrednost χ^2, 4,568, kar je različno od 0.

Spremenljivki sta šibko povezani, saj je vrednost izračunanega Cramerjevega α 0,191.

5. **V osnovni šoli se zaposleni na medvrstniško nasilje bolj pogosto odzivajo kot v srednji šoli.**

Največ (50,55 %) žrtev in/ali opazovalcev nasilja v osnovni šoli je odgovorilo, da so se zaposleni na medvrstniško nasilje odzvali redko. V srednji šoli pa je izbralo enak odgovor 32,35 % žrtev in/ali opazovalcev.

17,58 % žrtev in/ali opazovalcev nasilja v osnovni šoli je odgovorilo, da so se zaposleni na medvrstniško nasilje odzvali skoraj vedno, 20,59 % žrtev in/ali opazovalcev nasilja v srednji šoli je odgovorilo, da so se zaposleni na medvrstniško nasilje odzvali skoraj vedno.

Na podlagi tega lahko hipotezo ovržem, saj je več žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja v srednji šoli odgovorilo, da se zaposleni na medvrstniško nasilje odzivajo skoraj vedno kot žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja v osnovni šoli.

Hipotezo lahko ovržem tudi na podlagi preizkusa χ^2, s katerim preizkusimo povezanost nominalnih spremenljivk. Pri pogostosti odzivanja na medvrstniško nasilje v osnovni in srednji šoli s strani zaposlenih se kaže povezanost, saj je vrednost χ^2, 14,209, kar je različno od 0.

Spremenljivki sta srednje močno povezani, saj je vrednost izračunanega Cramerjevega α 0,337.

5. RAZPRAVA

Za medvrstniško nasilje je značilno namerno, ponavljajoče se, zavestno, agresivno, manipulativno in izključevalno vedenje, ki je usmerjeno proti eni ali več osebam, ki so šibkejše od osebe, ki nasilje izvaja (Sullivan, 2011 in Smith, Ananiadou in Cowie, 2003 kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 9). Posledice nasilja nosijo tako žrtve kot povzročitelji in tudi opazovalci medvrstniškega nasilja. Te so lahko kratkotrajne ali dolgotrajne ter se gibljejo na razponu od manjše prizadetosti do najhujših primerov, ki se končajo s smrtjo (Pečjak, 2014, str. 57–58).

Namen raziskave je bil ugotoviti razlike ob izkušnji medvrstniškega nasilja za žrtve in opazovalce, razlike v obsegu in vrstah medvrstniškega nasilja ter razlike v načinih in pogostosti odzivanja na medvrstniško nasilje v osnovni in srednji šoli. V raziskavi je sodelovalo 109 oseb, od tega 20 (18,35 %) oseb moškega spola, 86 (78,90 %) oseb ženskega spola in 3 (2,75 %) osebe, ki so se opredelile kot nebinarne.

V razpravi bom s pomočjo teoretičnih izhodišč iz uvoda diplomskega dela in na podlagi rezultatov raziskave poskušala odgovoriti na zastavljena raziskovalna vprašanja.

Kakšna je razlika ob izkušnji medvrstniškega nasilja žrtve in opazovalca medvrstniškega nasilja v osnovni in srednji šoli?

V osnovni šoli se je z medvrstniškim nasiljem srečalo 93 (85,32 %), v srednji šoli pa 38 (34,86 %) anketiranih oseb. 60 (55,05 %) oseb v osnovni šoli in 12 (11,01 %) oseb v srednji šoli se je znašlo v vlogi žrtve medvrstniškega nasilja. Zanje po navadi velja, da so negotove, prepričane v to, da nimajo nadzora nad svojim okoljem, da imajo nizko samopodobo in samospoštovanje, slabo razvite socialne spretnosti, so sramežljive in tihe ter so socialno izolirane (Olweus, 1997, str. 499–500).

70 (64,22 %) oseb v osnovni šoli in 29 (26,61 %) oseb v srednji šoli se je znašlo v vlogi opazovalca medvrstniškega nasilja. Ti imajo pri pojavu medvrstniškega nasilja zelo pomembno vlogo, ki je preventivna in intervencijska. Lahko se pojavljajo v štirih vlogah – v vlogi posnemovalca povzročitelja nasilja, v vlogi podpornika povzročitelja nasilja, v vlogi nevpletenega in v vlogi branilca žrtve nasilja (Jerovšek Toth, 2021).

Žrtve so se v osnovni šoli največkrat počutile žalostno, jezno, nemočno in osramočeno (presenetil me je odgovor žrtve medvrstniškega nasilja, ki je odgovorila, da je ob pojavu medvrstniškega nasilja občutila veselje), medtem ko so v srednji šoli največkrat občutile razočaranje, obup in ravno tako kot v osnovni šoli žalost in nemoč. Ena izmed žrtev

medvrstniškega nasilja v osnovni šoli in ena izmed žrtev nasilja v srednji šoli je odgovorila, da ob pojavu ni občutila ničesar. To me ne preseneča, saj je moje mnenje, da ponavljajoča se in neizogibna podvrženost medvrstniškemu nasilju vodi v čustveno otopelost, s katero se telo žrtve zavaruje pred ponovno čustveno travmo, ki bi jo lahko povzročilo medvrstniško nasilje.

V osnovni in srednji šol je največ opazovalcev medvrstniškega nasilja občutilo žalost, razočaranje, jezo in nemoč, kar kaže na to, da je imelo veliko opazovalcev občutek, da lahko pojav medvrstniškega nasilja le od daleč opazuje in glede tega ne more storiti ničesar. Iz tega lahko sklepam, da je bilo večina opazovalcev medvrstniškega nasilja v osnovni šoli v vlogi nevpletenih oziroma v vlogi branilcev žrtve (Pečjak, 2014, str. 64). Ena oseba je odgovorila, da je v vlogi opazovalca medvrstniškega nasilja v osnovni šoli občutila moč, druga pa veselje, iz česar lahko sklepam, da sta bili ti dve osebi v vlogi podpornika povzročitelja nasilja (Pečjak, 2014, str. 64).

Ali obstajajo bistvene razlike v obsegu in vrstah vrstniškega nasilja med osnovno in srednjo šolo?

Največ osnovnošolcev je ob pojavu medvrstniškega nasilja doživelo psihično nasilje, ki ga Sullivan (2011) označuje kot napad na posameznikovo notranjost (Sullivan, 2011, kot navedeno v Pečjak, 2014, str. 1112). Sledilo pa je spletno (poteka prek informacijskokomunikacijskih tehnologij, (Aničić idr., 2015, str. 32)) in fizično nasilje, ki je neposredno (Sullivan, 2011, kot naveden–o v Pečjak, 2014, str. 11). V manjši meri se je pojavljalo tudi homofobno nasilje, nasilje nad osebami s posebnimi potrebami in spolno nasilje. To me je presenetilo, saj sem predpostavila, da je v osnovni šoli v več kot 50 % prisotno fizično nasilje.

V srednji šoli se je največ žrtev nasilja spopadalo s psihičnim nasiljem. V manjši meri pa se je pojavljalo tudi nasilje nad osebami s posebnimi potrebami, rasno nasilje, homofobno nasilje, spletno nasilje in fizično nasilje.

Opazovalci medvrstniškega nasilja so v osnovni šoli največkrat opazili psihično in fizično nasilje, kar potrjuje mojo hipotezo o tem, da je v osnovni šoli več kot 50 % prisotno fizično nasilje, prav tako je bilo psihičnemu in fizičnemu nasilju priča največ opazovalcev v srednji šoli.

Najpogosteje, se je v osnovni šoli pojavljalo psihično nasilje, saj je 29 anketirancev odgovorilo, da se je to dogajalo vsak dan, sledilo mu je fizično nasilje, ki se je po odgovorih anketirancev

pojavljalo enkrat na teden, nato pa še spletno nasilje, ki se je dogajalo enkrat na mesec, najmanj pogosto sta se pojavljala spolno in rasno nasilje. Prav tako je bilo na srednji šoli.

Kot družba fantom in dekletom dajemo različna sporočila, kako naj se obnašajo v posameznih situacijah. Od fantov se pričakuje, da so samostojni, samozavestni ter da se ob morebitnem napadu branijo. Za dekleta pa se to na primer ne spodobi, saj morajo biti prijazna, spoštljiva in ubogljiva (Zabukovec Kerin, 2002, str. 107–108). Iz tega izhaja, da fantje nasilja povzročajo in doživljajo v bolj neposredni obliki, v obliki fizičnega nasilja, dekleta pa najpogosteje nasilje izvajajo v posredni obliki, na način širjenja govoric in socialnega izključevanja (Pečjak, Pirc in Košir, 2021, str. 87-88) .V osnovni šoli so nasilje največkrat povzročali učenci, v srednji šoli pa so učenci in učenke nasilje povzročali v enaki meri. Menim, da je to odraz tega, da je fizično nasilje v srednji šoli manj prisotno, psihično nasilje pa enako oziroma bolj prisotno kot v osnovni šoli.

V osnovni šoli so bili vzroki za pojav medvrstniškega nasilja največkrat videz posameznika, ljubosumje, tekmovalnost in neenakomerna porazdelitev družbene moči med udeleženimi, medtem ko so bili vzroki za pojav medvrstniškega nasilja v srednji šoli največkrat ljubosumje, tekmovalnost, antipatičnost in videz posameznika.

V osnovni šoli je bil vzrok za pojav medvrstniškega nasilja s strani šole kot institucije največkrat ignoriranje medvrstniškega nasilja s strani zaposlenih. Medvrstniško nasilje najpogosteje med prvimi opazijo učitelji v šolah. Ti najpogosteje opažajo psihično in fizično nasilje, so pa v primerih, ko pride do fizičnega nasilja bolj pripravljeni posredovati. Na to vpliva tudi dejavnik pripravljenosti posredovanja učiteljev v situacijah medvrstniškega nasilja, ki je stopnja resnosti nasilja: resneje, kot bodo učitelji dojemali situacijo, večja je verjetnost, da bodo posredovali (Posnic in Košir, 2016, str. 7–8).

Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Lapajne, Mešič in Miklavčič (2015, str. 45) poudarjajo, da mora biti za učinkovito preprečevanje nasilja ničelna toleranca in nedopustnost nasilja jasna in prisotna povsod. Pri tem je pomemben odziv na vsak nasilni dogodek, ne glede na to za kakšno vrsto nasilja gre. V srednji šoli je bil glavni vzrok za pojav medvrstniškega nasilja s strani šole kot institucije neukrepanje ob pojavu medvrstniškega nasilja, sledila pa so mu nenadzorovana srečanja med učenci, saj se lahko medvrstniško nasilje dogaja v straniščih, jedilnici, na šolskem igrišču, na hodnikih, v garderobah, v šolski okolici in na poti v šolo (Zabukovec Kerin, 2002, str. 106–107).

Ali obstajajo razlike v načinih in pogostosti odzivanja na nasilje v osnovni in srednji šoli?

Kot sem že zgoraj zapisala, Aničić, Hrovat Svetičič, Hrovat, Lapajne, Mešič in Miklavčič (2015, str. 45) poudarjajo, da mora biti za učinkovito preprečevanje nasilja ničelna toleranca in nedopustnost nasilja jasna in prisotna povsod. Pri tem je pomemben odziv na vsak nasilni dogodek, ne glede na to za kakšno vrsto nasilja gre. Ko pride v šolskem okolju do tega pojava, pa so pomembni tudi ukrepi in odzivi zaposlenih v šoli. Šola mora imeti izdelan načrt, postopek ukrepanja pri pojavu medvrstniškega nasilja, za katerega morajo vedeti vsi zaposleni. Pomembno je, da ti medvrstniško nasilje prepoznavajo in takoj ukrepajo (Verbnik Dobnikar, 2002, str. 38).

Na vprašanje o tem, kako pogosto so zaposleni medvrstniško nasilje prepoznali in se nanj odzvali, je največ žrtev medvrstniškega nasilja v osnovni šoli odgovorilo, da so nasilje prepoznali in se nanj odzvali redko. Nihče ni odgovoril, da je pojav prepoznal in se nanj odzval vedno. V srednji šoli je 11 oseb od 34 odgovorilo, da so zaposleni medvrstniško nasilje prepoznali in se nanj odzvali redko, 10 oseb nikoli in le ena oseba je odgovorila, da so nasilje prepoznali in se nanj odzvali vedno. Po mojem mnenju je takšno ravnanje s strani zaposlenih v šolskem okolju nedopustno, zato bi tukaj poudarila pomembnost ničelne tolerance do kakršne koli vrste nasilja, ki je ključna za učinkovito preprečevanje nasilja (Aničić idr., 2015, str. 45). Menim, da takšno vedenje šolskega osebja kaže na tiho pristajanje na nasilje v osnovnih šolah.

Največ oseb je odgovorilo, da so se zaposleni na osnovni in srednji šoli na pojav medvrstniškega nasilja odzvali tako, da so povzročitelja nasilja zgolj opozorili oziroma da so se s povzročiteljem nasilja pogovorili. Pri tem je pomembno, da odgovorni na šoli raziščejo razloge za nasilno vedenje povzročitelja ter ločujejo med učencem kot osebo in njegovim vedenjem. Izhajati morajo iz tega, da je jeza čustvo, ki je normalno, ter da jeze kot čustva ne smejo zatirati, ampak da je treba obvladovati agresijo, ki se pogosto pojavi kot posledica jeze. To pomeni, da je treba povzročitelje nasilja naučiti, kako jezo izražati na neagresiven in neškodljiv način za druge in zase. Pri tem je pomembno, da strokovni delavec nasilnega vedenja nikoli ne ignorira in ga ne opravičuje (Pečjak, 2014. str. 118).

Poleg učiteljev so učenci med prvimi osebami, ki opazijo, prepoznajo in se odzivajo na medvrstniško nasilje. Da to lahko storijo, morajo razviti občutljivost za situacijske zanke ter zaznavati in si razlagati dogodke, ki vodijo k moralnemu vedenju – to je po Crowell, Naravez in Gomberg imenovana moralna občutljivost (Crowell, Narvaez in Gomberg, 2005, kot navedeno v Bilić in Štefanc, 2013, str. 99–100).

V osnovni šoli je največ anketiranih oseb odgovorilo, da se je na nasilje odzvalo tako, da so ob pojavu medvrstniškega nasilja bili zgroženi, a nasilja niso poskušali ustaviti, sledile so osebe, ki so bile ob pojavu medvrstniškega nasilja prav tako zgrožene in so nasilje poskušale ustaviti, nekaj žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja je nasilje ignoriralo, samo 10 oseb pa je nasilje prijavilo. Presenetil me je odgovor ene osebe, ki je odgovorila, da je nasilje spodbujala.

V srednji šoli so se žrtve in/ali opazovalci medvrstniškega nasilja na njegov pojav največkrat odzvali prav tako kot v osnovni šoli – bili so zgroženi, a niso storili ničesar, sledile so osebe, ki so nasilje ignorirale, osebe, ki so bile zgrožene, in so nasilje poskušale ustaviti, le ena oseba pa je nasilje prijavila.

Menim, da je podatek o tem, kako malo oseb je nasilje v osnovni in srednji šoli prijavilo, zaskrbljujoč, saj to pomeni, da so žrtve nasilja v veliko primerih prepuščene povzročitelju nasilja ter da se tako žrtve kot opazovalci medvrstniškega nasilja nasilje bojijo prijaviti ali pa, da se jim prijava tega ne zdi potrebna, kar po mojem mnenju omogoča povzročitelju nasilja, da nasilje še naprej in še bolj pogosto izvaja.

Pri odzivanju in spopadanju z medvrstniškim nasiljem ima veliko vlogo tudi šolska svetovalna služba. Pomembno je, da je ta občutljiva za pojav, da opazuje dogajanje v šoli, nudi učencem in učiteljem varen prostor, kjer lahko učenci zaupajo, kaj se jim dogaja ter to tudi sliši, prepozna klic na pomoč, prepoznava vse oblike nasilja ter je med drugim pozorna na svoje vedenje in odzivanje (Lešnik Mugnanioni in Klemenčič, 2014, str. 45–50).

V raziskavi se je izkazalo, da so učenci, ki za zaupnika v primeru medvrstniškega nasilja izberejo svetovalne delavke v manjšini – v osnovni šoli je le 13 od 91 žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja zaupalo svetovalni delavki, v srednji šoli pa le 1 od 34 žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja. Ta podatek se mi zdi zaskrbljujoč, saj pomeni, da se učenci ob svetovalni delavki ne počutijo dovolj varni oziroma slišani, da bi o tej temi lahko spregovorili. V osnovni šoli so učenci kot zaupnika v primeru medvrstniškega nasilja največkrat imenovali prijatelje v šoli in starše, prav tako so v srednji šoli najbolj zaupali prijateljem v šoli, veliko žrtev in/ali opazovalcev medvrstniškega nasilja pa za nasilje ni povedalo nikomur.

Kritična ocena metodologije

Za pridobivanje podatkov v raziskavi sem uporabila metodo anketiranja in oblikovala anketni vprašalnik, ki je bil sestavljen iz dveh sklopov – medvrstniškega nasilja v osnovni šoli in

medvrstniškega nasilja v srednji šoli. To mi je omogočilo, da sem skozi analizo lahko primerjala izkušnjo medvrstniškega nasilja v osnovni šoli z izkušnjo medvrstniškega nasilja v srednji šoli.

Zaradi napake pri oblikovanju spletnega vprašalnika, ki je nastala, ker so se nekatera vprašanja prikazala šele, ko je vprašani označil določen predhoden odgovor (na primer, ali so bil priča ali žrtev nasilja), nekaterih rezultatov nisem upoštevala v analizi. Vendar je šlo le za majhno število takih vprašanj, ki za analizo niso bila odločilna.

6. POVZETEK UGOTOVITEV

Z opravljeno raziskavo sem ugotovila naslednje:

- Več oseb se z medvrstniškim nasiljem sreča v osnovni šoli kot v srednji šoli.
- V osnovni in srednji šoli je več opazovalcev nasilja kot žrtev nasilja.
- Najpogostejša vrsta medvrstniškega nasilja v osnovni in srednji šoli je psihično nasilje.
- Ob pojavu medvrstniškega nasilja se učenci osnovne in srednje šole počutijo žalostne, jezne, nemočne, osramočene in razočarane.
- Povzročitelji medvrstniškega nasilja so v osnovni šoli največkrat učenci.
- Povzročitelji medvrstniškega nasilja so v srednji šoli v enaki meri učenci in učenke.
- V osnovni šoli je najpogostejši razlog za pojav medvrstniškega nasilja s strani udeleženih videz posameznika.
- V srednji šoli je najpogostejši razlog za pojav medvrstniškega nasilja s strani udeleženih ljubosumje.
- Najpogostejši razlog za pojav medvrstniškega nasilja s strani osnovne šole kot institucije je ignoriranje medvrstniškega nasilja s strani zaposlenih.
- Najpogostejši razlog za pojav medvrstniškega nasilja s strani srednje šole kot institucije je neukrepanje ob pojavu medvrstniškega nasilja s strani zaposlenih.
- V osnovni in srednji šoli se učenci na medvrstniško nasilje najpogosteje odzovejo tako, da so ob pojavu zgroženi, ampak ne storijo ničesar.
- V osnovni in srednji šoli se učenci ob pojavu medvrstniškega nasilja največkrat zaupajo prijateljem v šoli.
- Učenci se v zelo majhni meri ob pojavu medvrstniškega nasilja zaupajo svetovalni delavki ali drugim zaposlenim na šoli.
- Veliko učencev o pojavu medvrstniškega nasilja ne zaupa nikomur.
- Zaposleni na osnovnih in srednjih šolah medvrstniško nasilje redko prepoznajo in se nanj odzovejo.
- Zaposleni na osnovnih in srednjih šolah se na pojav medvrstniškega nasilja največkrat odzovejo tako, da povzročitelja nasilja opozorijo oziroma se z njim pogovorijo.

7. PREDLOGI

Na podlagi ugotovitev in sklepov iz prejšnje točke predlagam:

- Naj se oblikujejo programske smernice obveznega in sprotnega ozaveščanja zaposlenih na osnovnih in srednjih šolah, učencev in njihovih staršev o različnih vrstah nasilja, pri katerih naj bo poudarek na tem, da medvrstniško nasilje ni le fizično.
- Naj se učitelje in ostale zaposlene izobrazi o prepoznavanju in zaznavanju različnih vrst medvrstniškega nasilja s poudarkom na signalih, na katere naj bodo pozorni.
- Naj se uvedejo protokoli in postopki, ukrepanja ob zaznavi medvrstniškega nasilja, ki so jasni in enaki za vse zaposlene v šolskem sistemu. Preverjata naj se tudi razumevanje in upoštevanje teh protokolov in postopkov.
- Osnovne in srednje šole naj imajo politiko ničelne tolerance do nasilja, pri kateri je obravnavan že najmanjši poskus izvajanja katere koli vrste medvrstniškega nasilja po vnaprej zastavljenih protokolih in postopkih.
- Učence naj se ozavešča o posledicah medvrstniškega nasilja – tako osebnih, ki prizadenejo vse udeležene, kot tudi o posledicah, ki so določene s protokolom obravnavanja medvrstniškega nasilja s strani zaposlenih na šoli.
- Učence naj se ozavešča o tem, kaj lahko storijo, če so opazovalci žrtve medvrstniškega nasilja.
- Povzročiteljem nasilja naj se ob ponavljajočem izvajanju medvrstniškega nasilja, ki se je nadaljevalo po opozorilu, pogovoru oziroma izpeljanem postopku obravnave medvrstniškega nasilja določi strožja kazen.
- Oblikuje naj se varen prostor, kjer bodo učenci – žrtve, opazovalci in povzročitelji nasilja slišani in lahko za to odgovorni osebi zaupajo, kaj se jim dogaja.

Na podlagi 28. in 53. vprašanja iz ankete, v katerem sem anketirance spraševala o njihovem mnenju o tem, kaj bi se moralo spremeniti na področju obravnave in spopadanja z medvrstniškim nasiljem spremeniti, predlagam:

- Naj se oblikujejo postopki obravnave medvrstniškega nasilja, ki temeljijo na izolaciji povzročitelja nasilja in ne žrtve nasilja.

- Naj se v osnovnih in srednjih šolah, ki se soočajo s porastom medvrstniškega nasilja, uvede poostren nadzor zaposlenih med odmori, na hodnikih, na straniščih, na igriščih in v okolici šole.
- Naj se v učni načrt osnovnih in srednjih šol vključi obvezne učene ure, namenjene pogovoru o medvrstniškem nasilju, ukrepih zoper in posledicah.
- Naj se v učni načrt osnovnih in srednjih šol vključi obvezne delavnice s poudarkom na duševnem zdravju in preventivne delavnice.
- Naj se oblikujejo pogovorne ure, namenjene pogovoru in delu s starši povzročiteljev medvrstniškega nasilja.
- Več pozornosti naj se nameni opolnomočenju in podpori žrtvam medvrstniškega nasilja.
- Ob sporih naj se v osnovni in srednji šoli omogoči možnost vrstniške mediacije.
- Oblikujejo naj se (ne)formalne medvrstniške pogovorne skupine, s poudarkom na krepitvi sočutja in solidarnosti med dijaki.

8. VIRI IN LITERATURA:

1. Ali, T., S., Bhamani, S., S., Chirwa, E., D., Gulzar, S., Jewkes, R., Karmaliani, R., Khuwaja, H., M., A., Mcfarlane, J., Somani, R., & Somani, Y. (2017). *Peer violence perpetration and victimization: Prevalence, associated factors and pathways among 1752 sixth grade boys and girls in schools in Pakistan*. Pridobljeno 14.1.2022 s https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0180833 .
2. Aničić, K., Hrovat Svetičič, T., Hrovat, T., Lapajne, G., Mešič, G., & Miklavčič, R. (2015). *Delo s povzročitelji nasilja. Strokovne smernice in predstavitev dela.* Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
3. Berčnik, S. (2008). Vzgojni koncept v javni šoli in vprašanje nasilja. *Sodobna pedagogika,* 59=125(1): 122-135. Pridobljeno 6.1.2023 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-RZCSMS4J .
4. Bilić, V., & Štefanc, D. (2013). Moralna občutljivost in medvrstniško nasilje. *Sodobna pedagogika,* 64=130(2): 96-113. Pridobljeno 6.1.2023 s https://www.dlib.si/results/?euapi=1&query=%27keywords%3dmoralna+ob%C4%8Dutljivost+in+medvrstni%C5%A1ko+nasilje%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25 .
5. Council of Europe (2018). *Safe at school: Education sector responses to violence based on sexual orientation, gender identity/expression or sex characteristics in Europe* [pdf]. Pridobljeno 14.03.2023 s https://rm.coe.int/prems-125718-gbr-2575-safe-at-school-a4-web/16809024f5 .
6. Cvek, M., & Pšunder, M. (2013). Učenci, žrtve medvrstniškega nasilja. *Revija za elementarno izobraževanje,* 6(4): 105-116. Pridobljeno 6.1.2023 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-HI2ANYKV .
7. Čačinovič Vogrinčič, G. (2008a). *Programske smernice. Program osnovnošolskega izobraževanja. Svetovalna služba v osnovni šoli*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
8. Čačinovič Vogrinčič, G. (2008b). *Soustvarjanje v šoli: Učenje kot pogovor*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
9. Dekleva, B., & Razpotnik, Š. (2015). Medvrstniško nasilje v šoli – socialnopedagoški pogled. *Socialna pedagogika*, 19(3/4): 217-230. Pridobljeno 14.1.2022 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-DQ92LH6I .
10. Erb, H. H. (1997). *Otroci in nasilje*. Ljubljana: Založba KRES.
11. Erb, H. H. (2004). *Nasilje v šoli in kako se mu lahko zoperstaviš?* Radovljica: Didakta d.o.o.

12. Greco, D., & Zanetti, C. (2013). *Problems and solutions toward bullying and (peer) violence: Existing good practices* [pdf]. Pridobljeno 14.1.2022 s https://zdjp.si/wp-content/uploads/2015/08/greco-zanetti.pdf .
13. Habbe, J. (2000). *Nasilje in varnost otrok v šolah. Nasveti za ravnatelje, učitelje, starše in vse, ki skrbijo za varnost v osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Lisac & Lisac.
14. Jerovšek Toth, M. (2021). *Nasveti psihologinje: Medvrstniško nasilje pri otrocih s posebnimi potrebami.* Pridobljeno 28.03.2023 s https://www.centerjanezalevca.si/nasveti-psihologinje-medvrstnisko-nasilje-pri-otrocih-s-posebnimi-potrebami/ .
15. Klančnik, A., T. (2013). Internetno medvrstniško nasilje. *Didakta*, 23(163): 5-8. Pridobljeno 10.11.2022 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-MN6IYVBM .
16. Klančnik, A., T. (2015). *Internet: mladostniki, nasilje in trendi – vse več skupnih izzivov.* Pridobljeno, 7.04.2023 s http://www.gros-radgona.si/files/2016/02/Predavanje_mag.-Anton-Toni-Klancnik.pdf .
17. Kojić, M., B., Markov, Z., T., & Kojić Grandić S., S. (2023). Perceptions of preschool teachers and parents about the role of children observers in peer violence. *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 22(1): 13-30. Pridobljeno 14.03.2023 s https://aseestant.ceon.rs/index.php/specedreh/article/view/37740 .
18. Kristančič, A. (2002). *Socializacija agresije.* Ljubljana: AA Inserco, svetovalna služba.
19. Lampe, T. (2020). Medvrstniško nasilje v osnovni šoli z vidika učencev in strokovnih delavk. *Socialna pedagogika*, 24(1/2): 43-64. Pridobljeno 14.1.2022 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-LP8WEY69/?euapi=1&query=%27keywords%3dmedvrstni%c5%a1ko+nasilje+v++osnovni+%c5%a1oli+z+vidika+u%c4%8dencev++in+strokovnih+delavk%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25 .
20. Lešnik Mugnaioni, D. (2012). Kako celostno preprečevati nasilja v šoli. V M. Muršič (ur.), *(O)krog nasilja v družini in šoli: soočanje šole/vrtca z nasiljem nad otroki* (str. 145-167). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
21. Lešnik Mugnaioni, D., & Klemenčič, I. (2014). Smernice za obravnavo vrstniškega nasilja v šoli. *Vodenje v vzgoji in izobraževanju,* 12(1): 33-57. Pridobljeno 22.12.2022 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-E8990YCS .
22. Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave.* Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
23. Munc, M. (2010). *Nemoč nasilja.* Maribor: De Vesta.

24. Muršič, M., Klemenčič, I., & Filipič, K. (ur). (2016). *Preventivne dejavnosti sistemskega pristopa k medvrstniškemu nasilju v VIZ: priročnik št. 2*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
25. Olweus, D. (1995). *Trpinčenje med učenci – Kaj vemo in kaj lahko naredimo?* Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
26. Olweus, D., A. (1997). Bully/victim problems in school: Facts and intervention. *Jurnal of Psychology of Education,* 12(4): 495-510. Pridobljeno 23.12.2022 s https://www.researchgate.net/publication/225364136_Bullyvictim_problems_in_school_Facts_and_intervention .
27. Ostrman, A. (2002). Medvrstniško nasilje. V A. Kristančič, *Socializacija agresije* (str. 137-146). Ljubljana: AA Insreco, svetovalna služba.
28. Pace, U., D'Urso, G., & Fontanesi, L. (2020). *The Vicissitudes of Homophobic Victimization in Adolescence: An Explorative Study.* Pridobljeno 14.03.2023 s https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.00043/full .
29. Pečjak, S. (2014). *Medvrstniško nasilje v šoli.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
30. Pečjak, S., & Pirc, T. (2014). Sem opazovalec medvrstniškega nasilja: kaj lahko naredim? *Pedagoška obzorja,* 29(1): 155-168. Pridobljeno 6.1.2023 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-QU2B1QIB .
31. Pečjak, S., Pirc, T., & Košir, K. (2021). *Medvrstniško nasilje v šoli.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
32. Posnic, K., & Košir, K. (2016). Medvrstniško nasilje, kot ga zaznavajo učitelji in učenci osnovne šoli. *Revija za elementarno izobraževanje,* 9(3): 5-22. Pridobljeno 29.12.2022 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-FO6TGDBT .
33. Pušnik, M. (2003). Vloga šole. V M. Turk Škarba (ur.), *Vloga šole pri zmanjševanju nasilja – priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje* (str. 12-16). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
34. Šterk, T., Jerman Kuželički, A., & Žavbi, A. (2007). *Kaj morate vedeti o internetu, pa si ne upate vprašati svojih otrok? : priročnik za starše* [pdf]. Pridobljeno 15.12.2022 s https://safe.si/sites/default/files/1249562823safe_brosura_elektronska_final_09_0.pdf .
35. Šulc, A., & Bučar Ručman, A. (2019). Šola in medvrstniško nasilje v Sloveniji : raziskovalni pristopi, metode in metaanaliza dosedanjega raziskovanja v Sloveniji. *Šolsko polje* 30(1/2): 63-88. Pridobljeno 28.03.2023 s http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-

CX5QJCZO/?euapi=1&query=%27keywords%3dmedvrstni%c5%a1ko+nasilje%27&sortDir .

36. Vanček, N. (2002). Spolno nasilje. V D. Lešnik Mugnaioni (ur.), *Nasilje-nenasilje: priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol.* (str. 149-169). Ljubljana: i2.
37. Verbnik Dobnikar, T. (2002). Nasilje v šoli. V D. Lešnik Mugnaioni (ur.), *Nasilje-nenasilje: priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol.* (str. 35-75). Ljubljana: i2.
38. Zabukovec Kerin, K. (2002). Vrstniško nasilje v šoli. V D. Lešnik Mugnaioni (ur.), *Nasilje-nenasilje*: *priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol.* (str. 103-121). Ljubljana: i2.
39. Žakelj, T. (2013). Nasilje med mladimi v kibernetskem prostoru : neraziskanost pojava v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 29(74): 107-123. Pridobljeno 7.04.2023 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-LTZ0VHHP .

9. PRILOGE

9.1. PRILOGA 1 – ANKETNI VPRAŠALNIK

ANKETNI VPRAŠALNIK

Pozdravljeni,

sem Larisa Batič, študentka Fakultete za socialno delo in pišem diplomsko nalogo z naslovom Izkušnja medvrstniškega nasilja v osnovni in srednji šoli.

Za ta namen želim bolj podrobno raziskati razvoj in spreminjanje medvrstniškega nasilja ter zaznavanje in ukrepanje zoper nasilje s strani učencev in zaposlenih v osnovni in srednji šoli. Podatki, ki jih bom z raziskavo pridobila, bodo pripomogli k boljšemu razumevanju vidika mladih in njihovega pogleda na problem in bodo svetovalne delavke na šolah opremili z informacijami, kaj bi na šolah še lahko storili v smeri preprečevanja in spopadanja z medvrstniškim nasiljem.

Anketo sestavljata dva glavna sklopa vprašanj – prvi se nanaša na izkušnjo medvrstniškega nasilja v osnovni šoli, drugi sklop pa se nanaša na izkušnjo medvrstniškega nasilja v srednji šoli.

Za izpolnjevanje ankete boste porabili približno 15 minut.

Anketa je anonimna, pridobljeni podatki pa bodo uporabljeni zgolj za pripravo te diplomske naloge.

Že v naprej se Vam zahvaljujem za sodelovanje v anketi!

DEMOGRAFSKA VPRAŠANJA

1. **Spol:**

- Moški
- Ženski
- Nebinarni
- Drugo:

2. **Starost:**

- 18–21 let
- 22–25 let

3. **Status:**

- Dijak/dijakinja
- Študent/študentka
- Brezposelna oseba
- Oseba s stalno zaposlitvijo
- Oseba z začasno zaposlitvijo

OSNOVNA ŠOLA

4. **Ali ste se v času obiskovanja osnovne šole srečali s pojavom medvrstniškega nasilja?**
   - DA
   - NE

5. **V kateri vlogi, ste se ob pojavu medvrstniškega nasilja znašli? (možnih je več odgovorov)**
   - V vlogi žrtve medvrstniškega nasilja
   - V vlogi opazovalca medvrstniškega nasilja
   - Nisem bil žrtev ali opazovalec medvrstniškega nasilja

*na vprašanje 6 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 5 odgovorile z v vlogi žrtve medvrstniškega nasilja

6. **Katere vrste nasilja ste doživeli? (možnih je več odgovorov)**
   - Fizično nasilje
   - Psihično nasilje
   - Spolno nasilje
   - Spletno nasilje
   - Ekonomsko nasilje
   - Rasno nasilje
   - Nasilje do oseb s posebnimi potrebami
   - Homofobno nasilje

*na vprašanje 7 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 6 odgovorile s fizično nasilje

7. **Katere vrste fizičnega nasilja ste doživeli? (možnih je več odgovorov)**
    - Pretepe
    - Brcanje
    - Odrivanje
    - Prerivanje
    - Potiskanje
    - Grizenje
    - Lasanje
    - Omejevanje gibanja
    - Poškodovanje tuje lastnine
    - Drugo:

*na vprašanje 8 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 6 odgovorile s psihično nasilje

8. **Katere vrste psihičnega nasilja ste doživeli? (možnih je več odgovorov)**
    - Žaljenje
    - Zmerjanje
    - Širjenje laži
    - Obrekovanje
    - Grožnje
    - Izsiljevanje (za denar, hrano, predmete,…)
    - Manipulacija
    - Ščuvanje drugih proti določeni osebi oziroma skupini oseb
    - Ignoriranje določene osebe
    - Osamitev določene osebe
    - Drugo:

*na vprašanje 9 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 6 odgovorile s spolno nasilje

9. **Katere vrste spolnega nasilja ste doživeli? (možnih je več odgovorov)**
    - Nezaželeno dotikanje
    - Nezaželeno trepljanje
    - Izsiljene dotike
    - Izsiljene poljube
    - Neželeno osvajanje
    - Opolzke poglede
    - Opolzke komentarje
    - Kazanje spolno sugestivnih slik
    - Ščipanje
    - Otipavanje
    - Drgnjenje ob drugo osebo
    - Posilstvo
    - Drugo:

*na vprašanje 10 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 6 odgovorile s spletno nasilje

10. Katere vrste spletnega nasilja ste doživeli? (možnih je več odgovorov)

- Spletno nadlegovanje
- Spletno zalezovanje
- Žaljenje preko družabnih omrežij
- Očrnitev preko družabnih omrežij
- Ustrahovanje preko spleta
- Prepošiljanje osebnih podatkov žrtve
- Objavo in / ali prepošiljanje slik in posnetkov v spolno vsebino
- Drugo:

*na vprašanje 11 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 6 odgovorile z rasno nasilje

11. Katere vrste rasnega nasilja ste doživeli? ? (možnih je več odgovorov)

- Izrekanje žaljivih komentarjev v povezavi z raso žrtve nasilja
- Izrekanje žaljivih komentarjev v povezavi z narodno pripadnostjo žrtve nasilja
- Drugo:

*na vprašanje 12 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 5 odgovorile z v vlogi žrtve medvrstniškega nasilja

12. Ob pojavu medvrstniškega nasilja sem občutil/la: (možnih je več odgovorov)

- Žalost
- Jezo
- Obup
- Razočaranje
- Krivdo
- Nemoč
- Strah
- Sram
- Otopelost
- Moč
- Vznemirjenje
- Veselje
- Nisem občutil ničesar
- Drugo:

*na vprašanje 13 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 5 odgovorile z v vlogi opazovalca medvrstniškega nasilja

13. Katerim vrstam nasilja ste bili priča? (možnih je več odgovorov)

- Fizičnemu nasilju
- Psihičnemu nasilju
- Spolnemu nasilju
- Spletnemu nasilju

- Ekonomskemu nasilju
- Rasnemu nasilju
- Nasilju do oseb s posebnimi potrebami
- Homofobnemu nasilju

*na vprašanje 14 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 13 odgovorile z fizično nasilje

14. Katerim vrstam fizičnega nasilja ste bili priča? (možnih je več odgovorov)

- Pretepom
- Brcanju
- Odrivanju
- Prerivanju
- Potiskanju
- Grizenju
- Lasanju
- Omejevanju gibanja
- Poškodovanju tuje lastnine
- Drugo:

*na vprašanje 15 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 13 odgovorile s psihično nasilje

15. Katerim vrstam psihičnega nasilja ste bili priča? (možnih je več odgovorov)

- Žaljenju
- Zmerjanju
- Širjenju laži
- Obrekovanju
- Grožnjam
- Izsiljevanju (za denar, hrano, predmete)
- Manipulaciji
- Ščuvanju drugih proti določeni osebi oziroma skupini oseb
- Ignoriranju določene osebe
- Osamitvi določene osebe
- Drugo:

*na vprašanje 16 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 13 odgovorile z spolno nasilje

16. Katerim vrstam spolnega nasilja ste bili priča? (možnih je več odgovorov)

- Nezaželenemu dotikanju
- Nezaželenemu trepljanju
- Izsiljenim dotikom
- Izsiljenim poljubom
- Neželenemu osvajanju
- Opolzkim pogledom
- Opolzkim komentarjem
- Kazanju spolno sugestivnih slik
- Ščipanju
- Otipavanju

- Drgnjenju ob drugo osebo
- Posilstvu
- Drugo:

*na vprašanje 17 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 13 odgovorile z spletno nasilje

17. Katerim vrstam spletnega nasilja ste bili priča? (možnih je več odgovorov)

- Spletnemu nadlegovanju
- Spletnemu zalezovanju
- Žaljenju preko družabnih omrežij
- Očrnitvi preko družabnih omrežij
- Ustrahovanju preko spleta
- Prepošiljanju osebnih podatkov žrtve
- Objavi in/ali prepošiljanju slik in posnetkov v spolno vsebino
- Drugo:

*na vprašanje 18 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 13 odgovorile z rasno nasilje

18. Katerim vrstam rasnega nasilja ste bili priča? (možnih je več odgovorov)

- Izrekanju žaljivih komentarjev v povezavi z raso žrtve nasilja
- Izrekanju žaljivih komentarjev v povezavi z narodno pripadnostjo žrtve nasilja
- Drugo:

*na vprašanje 19 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 5 odgovorile z v vlogi opazovalca medvrstniškega nasilja

19. Ob pojavu medvrstniškega nasilja sem občutil/la: (možnih je več odgovorov)

- Žalost
- Jezo
- Obup
- Razočaranje
- Krivdo
- Nemoč
- Strah
- Sram
- Otopelost
- Moč
- Vznemirjenje
- Veselje
- Nisem občutil ničesar
- Drugo:

*na vprašanja 20-27 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 5 odgovorile z v vlogi žrtve medvrstniškega nasilja in / ali v vlogi opazovalca medvrstniškega nasilja

20. Kdo je povzročil nasilje? (možnih je več odgovorov)

- Učenec
- Učenka
- Učitelj
- Učiteljica
- Ravnatelj
- Ravnateljica
- Drugo:

21. Kako pogosto so se pojavljale naslednje vrste nasilja?

- Fizično nasilje

NIKOLI – REDKO – ENKRAT NA MESEC – ENKRAT NA TEDEN – VSAK DAN

- Psihično nasilje

NIKOLI – REDKO – ENKRAT NA MESEC – ENKRAT NA TEDEN – VSAK DAN

- Spolno nasilje

NIKOLI – REDKO – ENKRAT NA MESEC – ENKRAT NA TEDEN – VSAK DAN

- Spletno nasilje

NIKOLI – REDKO – ENKRAT NA MESEC – ENKRAT NA TEDEN – VSAK DAN

- Rasno nasilje

NIKOLI – REDKO – ENKRAT NA MESEC – ENKRAT NA TEDEN – VSAK DAN

22. Kateri so bili po vašem mnenju vzroki za pojav medvrstniškega nasilja s strani udeleženih v medvrstniško nasilje? (možnih je več odgovorov)

- Tekmovalnost
- Ljubosumje
- Antipatičnost
- Videz posameznika
- Kulturno ozadje (razlika v družinskem in življenjskem okolju)
- Versko razlikovanje
- Rasno razlikovanje
- Socialni položaj
- Stres
- Starost
- Neenakomerna porazdelitev fizične moči med udeleženimi
- Neenakomerna porazdelitev družbene moči med udeleženimi
- Drugo:

23. Kateri so bili po vašem mnenju vzroki za pojav medvrstniškega nasilja s strani šole kot institucije? (možnih je več odgovorov)

- Nenadzorovana srečanja med učenci (na hodnikih, vecejih, na igrišču)
- Ignoriranje medvrstniškega nasilja s strani zaposlenih
- Ne ukrepanje ob pojavu medvrstniškega nasilja s strani zaposlenih
- Drugo:

24. Kako ste se odzvali na pojav medvrstniškega nasilja?
- Nasilje sem ignoriral
- Nasilje sem prijavil
- Bil sem zgrožen, a nisem naredil ničesar
- Bil sem zgrožen in sem nasilje poskusil zaustaviti
- Nasilje sem spodbujal
- Drugo:

25. Komu ste za nasilje povedali? (možnih je več odgovorov)
- Svetovalni delavki v šoli
- Učitelju ali učiteljici
- Ostalim zaposlenim
- Prijateljem izven šole
- Prijateljem v šoli
- Staršem
- Nikomur
- Drugo:

26. Kako pogosto so zaposleni (učitelji, svetovalne delavke, ostali zaposleni na šoli) medvrstniško nasilje prepoznali in se nanj odzvali?
- Nikoli
- Redko
- Včasih
- Skoraj vedno
- Vedno

27. Na kakšen način so se zaposleni (učitelji, svetovalne delavke, ostali zaposleni na šoli) na pojav medvrstniškega nasilja odzvali? (možnih je več odgovorov)
- Nasilje so ignorirali oziroma se nanj niso odzvali
- Povzročitelja nasilja so zgolj opozorili
- S povzročiteljem nasilja so se pogovorili
- O medvrstniškem nasilju so obvestili ostale zaposlene
- O medvrstniškem nasilju so obvestili starše povzročitelja
- O medvrstniškem nasilju so obvestili starše žrtve
- Drugo:

28. Kaj meniš, da bi se moralo spremeniti na področju obravnave in spopadanja z medvrstniškim nasiljem v osnovni šoli?

SREDNJA ŠOLA

29. Ali ste se v času obiskovanja srednje šole srečali s pojavom medvrstniškega nasilja?

- DA
- NE

30. V kateri vlogi, ste se ob pojavu medvrstniškega nasilja znašli? (možnih je več odgovorov)

- V vlogi žrtve medvrstniškega nasilja
- V vlogi opazovalca medvrstniškega nasilja
- Nisem bil žrtev ali opazovalec medvrstniškega nasilja

*na vprašanje 31 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 30 odgovorile z v vlogi žrtve medvrstniškega nasilja

31. Katere vrste nasilja ste doživeli? (možnih je več odgovorov)

- Fizično nasilje
- Psihično nasilje
- Spolno nasilje
- Spletno nasilje
- Ekonomsko nasilje
- Rasno nasilje
- Nasilje do oseb s posebnimi potrebami
- Homofobno nasilje

*na vprašanje 32 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 31 odgovorile s fizično nasilje

32. Katere vrste fizičnega nasilja ste doživeli? (možnih je več odgovorov)

- Pretepe
- Brcanje
- Odrivanje
- Prerivanje
- Potiskanje
- Grizenje
- Lasanje
- Omejevanje gibanja
- Poškodovanje tuje lastnine
- Drugo:

*na vprašanje 33 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 31 odgovorile s psihično nasilje

33. Katere vrste psihičnega nasilja ste doživeli? (možnih je več odgovorov)

- Žaljenje
- Zmerjanje
- Širjenje laži

- Obrekovanje
- Grožnje
- Izsiljevanje (za denar, hrano, predmete,…)
- Manipulacija
- Ščuvanje drugih proti določeni osebi oziroma skupini oseb
- Ignoriranje določene osebe
- Osamitev določene osebe
- Drugo:

*na vprašanje 34 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 31 odgovorile s spolno nasilje

34. Katere vrste spolnega nasilja ste doživeli? (možnih je več odgovorov)

- Nezaželeno dotikanje
- Nezaželeno trepljanje
- Izsiljene dotike
- Izsiljene poljube
- Neželeno osvajanje
- Opolzke poglede
- Opolzke komentarje
- Kazanje spolno sugestivnih slik
- Ščipanje
- Otipavanje
- Drgnjenje ob drugo osebo
- Posilstvo
- Drugo:

*na vprašanje 35 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 31 odgovorile s spletno nasilje

35. Katere vrste spletnega nasilja ste doživeli? (možnih je več odgovorov)

- Spletno nadlegovanje
- Spletno zalezovanje
- Žaljenje preko družabnih omrežij
- Očrnitev preko družabnih omrežij
- Ustrahovanje preko spleta
- Prepošiljanje osebnih podatkov žrtve
- Objavo in / ali prepošiljanje slik in posnetkov v spolno vsebino
- Drugo:

*na vprašanje 36 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 31 odgovorile z rasno nasilje

36. Katere vrste rasnega nasilja ste doživeli? ? (možnih je več odgovorov)

- Izrekanje žaljivih komentarjev v povezavi z raso žrtve nasilja
- Izrekanje žaljivih komentarjev v povezavi z narodno pripadnostjo žrtve nasilja
- Drugo:

*na vprašanje 37 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 30 odgovorile z v vlogi žrtve medvrstniškega nasilja

37. Ob pojavu medvrstniškega nasilja sem občutil/la: (možnih je več odgovorov)

- Žalost
- Jezo
- Obup
- Razočaranje
- Krivdo
- Nemoč
- Strah
- Sram
- Otopelost
- Moč
- Vznemirjenje
- Veselje
- Nisem občutil ničesar
- Drugo:

*na vprašanje 38 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 30 odgovorile z v vlogi opazovalca medvrstniškega nasilja

38. Katerim vrstam nasilja ste bili priča? (možnih je več odgovorov)

- Fizičnemu nasilju
- Psihičnemu nasilju
- Spolnemu nasilju
- Spletnemu nasilju
- Ekonomskemu nasilju
- Rasnemu nasilju
- Nasilju do oseb s posebnimi potrebami
- Homofobnemu nasilju

*na vprašanje 39 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 38 odgovorile z fizičnemu nasilju

39. Katerim vrstam fizičnega nasilja ste bili priča? (možnih je več odgovorov)

- Pretepom
- Brcanju
- Odrivanju
- Prerivanju
- Potiskanju
- Grizenju
- Lasanju
- Omejevanju gibanja
- Poškodovanju tuje lastnine
- Drugo:

*na vprašanje 40 so odgovorile osebe, ki so na vprašanju 38 odgovorile s psihičnemu nasilju

40. Katerim vrstam psihičnega nasilja ste bili priča? (možnih je več odgovorov)

- Žaljenju
- Zmerjanju
- Širjenju laži
- Obrekovanju
- Grožnjam
- Izsiljevanju (za denar, hrano, predmete,…)
- Manipulaciji
- Ščuvanju drugih proti določeni osebi oziroma skupini oseb
- Ignoriranju določene osebe
- Osamitvi določene osebe
- Drugo:

*na vprašanje 41 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 38 odgovorile s spolnim nasiljem

41. Katerim vrstam spolnega nasilja ste bili priča? (možnih je več odgovorov)

- Nezaželenemu dotikanju
- Nezaželenemu trepljanju
- Izsiljenim dotikom
- Izsiljenim poljubom
- Neželenemu osvajanju
- Opolzkim pogledom
- Opolzkim komentarjem
- Kazanju spolno sugestivnih slik
- Ščipanju
- Otipavanju
- Drgnjenju ob drugo osebo
- Posilstvu
- Drugo:

*na vprašanje 42 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 38 odgovorile s spletnemu nasilju

42. Katerim vrstam spletnega nasilja ste bili priča? (možnih je več odgovorov)

- Spletnemu nadlegovanju
- Spletnemu zalezovanju
- Žaljenju preko družabnih omrežij
- Očrnitvi preko družabnih omrežij
- Ustrahovanju preko spleta
- Prepošiljanju osebnih podatkov žrtve
- Objavi in / ali prepošiljanju slik in posnetkov v spolno vsebino
- Drugo:

*na vprašanje 43 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 38 odgovorile z rasnim nasiljem

43. Katerim vrstam rasnega nasilja ste bili priča? (možnih je več odgovorov)

- Izrekanju žaljivih komentarjev v povezavi z raso žrtve nasilja
- Izrekanju žaljivih komentarjev v povezavi z narodno pripadnostjo žrtve nasilja
- Drugo:

*na vprašanje 44 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 30 odgovorile z v vlogi opazovalca medvrstniškega nasilja

44. Ob pojavu medvrstniškega nasilja sem občutil/la: (možnih je več odgovorov)

- Žalost
- Jezo
- Obup
- Razočaranje
- Krivdo
- Nemoč
- Strah
- Sram
- Otopelost
- Moč
- Vznemirjenje
- Veselje
- Nisem občutil ničesar
- Drugo:

*na vprašanje 45–52 so odgovorile osebe, ki so na vprašanje 30 odgovorile z v vlogi žrtve in / ali opazovalca medvrstniškega nasilja

45. Kdo je povzročil nasilje? (možnih je več odgovorov)

- Učenec
- Učenka
- Učitelj
- Učiteljica
- Ravnatelj
- Ravnateljica
- Drugo:

46. Kako pogosto so se pojavljale naslednje vrste nasilja?

- Fizično nasilje

NIKOLI – REDKO – ENKRAT NA MESEC – ENKRAT NA TEDEN – VSAK DAN

- Psihično nasilje

NIKOLI – REDKO – ENKRAT NA MESEC – ENKRAT NA TEDEN – VSAK DAN

- Spolno nasilje

NIKOLI – REDKO – ENKRAT NA MESEC – ENKRAT NA TEDEN – VSAK DAN

- Spletno nasilje

NIKOLI – REDKO – ENKRAT NA MESEC – ENKRAT NA TEDEN – VSAK DAN

- Rasno nasilje

NIKOLI – REDKO – ENKRAT NA MESEC – ENKRAT NA TEDEN – VSAK DAN

47. Kateri so bili po vašem mnenju vzroki za pojav medvrstniškega nasilja s strani udeleženih v medvrstniško nasilje? (možnih je več odgovorov)

- Tekmovalnost
- Ljubosumje
- Antipatičnost
- Videz posameznika
- Kulturno ozadje (razlika v družinskem in življenjskem okolju)
- Versko razlikovanje
- Rasno razlikovanje
- Socialni položaj
- Stres
- Starost
- Neenakomerna porazdelitev fizične moči med udeleženimi
- Neenakomerna porazdelitev družbene moči med udeleženimi
- Drugo:

48. Kateri so bili po vašem mnenju vzroki za pojav medvrstniškega nasilja s strani šole kot institucije? (možnih je več odgovorov)

- Nenadzorovana srečanja med učenci (na hodnikih, vecejih, na igrišču)
- Ignoriranje medvrstniškega nasilja s strani zaposlenih
- Ne ukrepanje ob pojavu medvrstniškega nasilja s strani zaposlenih
- Drugo:

49. Kako ste se odzvali na pojav medvrstniškega nasilja?

- Nasilje sem ignoriral
- Nasilje sem prijavil
- Bil sem zgrožen a nisem naredil ničesar
- Bil sem zgrožen in sem nasilje poskusil zaustaviti
- Nasilje sem spodbujal
- Drugo:

50. Komu ste za nasilje povedali? (možnih je več odgovorov)

- Svetovalni delavki v šoli
- Učitelju ali učiteljici
- Ostalim zaposlenim
- Prijateljem izven šole
- Prijateljem v šoli
- Staršem
- Nikomur
- Drugo:

51. Kako pogosto so zaposleni (učitelji, svetovalne delavke, ostali zaposleni na šoli) medvrstniško nasilje prepoznali in se nanj odzvali?

- Nikoli

- Redko
- Včasih
- Skoraj vedno
- Vedno

52. Na kakšen način so se zaposleni (učitelji, svetovalne delavke, ostali zaposleni na šoli) na pojav medvrstniškega nasilja odzvali? (možnih je več odgovorov)

- Nasilje so ignorirali oziroma se nanj niso odzvali
- Povzročitelja nasilja so zgolj opozorili
- S povzročiteljem nasilja so se pogovorili
- O medvrstniškem nasilju so obvestili ostale zaposlene
- O medvrstniškem nasilju so obvestili starše povzročitelja
- O medvrstniškem nasilju so obvestili starše žrtve
- Drugo:

53. Kaj meniš, da bi se moralo spremeniti na področju obravnave in spopadanja z medvrstniškim nasiljem v srednji šoli?

Zahvaljujem se ti za sodelovanje!

9.2. PRILOGA 2 - PREIZKUS χ2

Formule: $\chi 2 = \Sigma \frac{(f0-ft)2}{\text{ft}}$ $ft = \frac{(\text{Vv}*\text{Vs})}{\text{SV}}$

PREIZKUS $\chi 2$ 1:

Tabela: f

	ODZIVI						
ŠOLA	Nasilje sem ignoriral	Nasilje sem prijavil	Bil sem zgrožen a nisem naredil ničesar	Bil sem zgrožen in sem nasilje poskušal zaustaviti	Nasilje sem spodbujal	Drugo	**Skupaj**
OŠ	14	10	42	23	1	1	91
SŠ	8	1	18	7	0	0	34
Skupaj	22	11	60	30	1	1	125

Tabela: ft

	ODZIVI						
ŠOLA	Nasilje sem ignoriral	Nasilje sem prijavil	Bil sem zgrožen a nisem naredil ničesar	Bil sem zgrožen in sem nasilje poskušal zaustaviti	Nasilje sem spodbujal	Drugo	**Skupaj**
OŠ	A 16,016	B 8,008	C 43,68	D 21,84	E 0,728	F 0,728	91
SŠ	G 5,984	H 2,992	I 16,32	J 8,16	K 0,272	L 0,272	34
Skupaj	22	11	60	30	1	1	125

Tabela: izračuni

	IZRAČUNI			
OZNAKA	f	ft	(f-ft)	$(f-ft)^2$
A	14	16,016	-2,016	4,064
B	10	8,008	1,992	3,968
C	42	43,68	-1,68	2,822
D	23	21,84	1,16	1,346
E	1	0,728	0,272	0,074
F	1	0,728	0,272	0,074

G	8	5,984	2,016	4,064
H	1	2,992	-1,992	3,968
I	18	16,32	1,68	2,822
J	7	8,16	-1,16	1,346
K	0	0,272	-0,272	0,074
L	0	0,272	-0,272	0,074

$$\chi 2 = \frac{(fA-ftA)^2}{ftA} + \frac{(fB-ftB)^2}{ftB} + \frac{(fC-ftC)^2}{ftC} + \frac{(fD-ftD)^2}{ftD} + \frac{(fE-ftE)^2}{ftE} + \frac{(fF-ftF)^2}{ftF} + \frac{(fG-ftG)^2}{ftG} + \frac{(fH-ftH)^2}{ftH} + \frac{(fI-ftI)^2}{ftI} + \frac{(fJ-ftJ)^2}{ftJ} + \frac{(fK-ftK)^2}{ftK} + \frac{(fL-ftL)^2}{ftL} =$$

$$= \frac{4,064}{16,016} + \frac{3,968}{8,008} + \frac{2,822}{43,68} + \frac{1,346}{21,84} + \frac{0,074}{0,728} + \frac{0,074}{0,728} + \frac{4,064}{5,984} + \frac{3,968}{2,992} + \frac{2,822}{16,32} + \frac{1,346}{8,16} + \frac{0,074}{0,272} + \frac{0,074}{0,272} =$$

$$= 0,254 + 0,496 + 0,065 + 0,662 + 0,102 + 0,102 + 0,679 + 1,326 + 0,173 + 0,165 + 0,272 + 0,272 =$$

$$= 4,568$$

PREIZKUS $\chi 2$ 2:

Tabela: f

	POGOSTOST ODZIVANJA					
ŠOLA	Nikoli	Redko	Včasih	Skoraj vedno	Vedno	**Skupaj**
OŠ	7	46	22	16	0	91
SŠ	10	11	5	7	1	34
Skupaj	17	57	27	23	1	125

Tabela: ft

	POGOSTOST ODZIVANJA					
ŠOLA	Nikoli	Redko	Včasih	Skoraj vedno	Vedno	**Skupaj**
OŠ	A 12,376	B 41,496	C 19,656	D 16,744	E 0,728	91
SŠ	F 4,624	G 15,504	H 7,344	I 6,256	J 0,272	34
Skupaj	17	57	27	23	1	125

Tabela: izračuni

	IZRAČUNI			
OZNAKA	f	ft	(f-ft)	$(f\text{-}ft)^2$
A	7	12,376	-5,376	28,901
B	46	41,496	4,504	20,286
C	22	19,656	2,344	5,494
D	16	16,744	-0,744	0,554
E	0	0,728	-0,728	0,530
F	10	4,624	5,376	28,901
G	11	15,504	-4,504	20,286
H	5	7,344	-2,344	5,494
I	7	6,256	0,744	0,554
J	1	0,272	0,728	0,530

$$\chi 2 = \frac{(fA-ftA)^2}{ftA} + \frac{(fB-ftB)^2}{ftB} + \frac{(fC-ftC)^2}{ftC} + \frac{(fD-ftD)^2}{ftD} + \frac{(fE-ftE)^2}{ftE} + \frac{(fF-ftF)^2}{ftF} + \frac{(fG-ftG)^2}{ftG} + \frac{(fH-ftH)^2}{ftH} + \frac{(fI-ftI)^2}{ftI} + \frac{(fJ-ftJ)^2}{ftJ} =$$

$$= \frac{28,901}{12,376} + \frac{20,286}{41,496} + \frac{5,494}{19,656} + \frac{0,554}{16,744} + \frac{0,530}{0,728} + \frac{28,901}{4,624} + \frac{20,286}{15,504} + \frac{5,494}{7,344} + \frac{0,554}{6,256} + \frac{0,530}{0,272} =$$

$$= 2,335 + 0,489 + 0,280 + 0,033 + 0,728 + 6,250 + 1,308 + 0,748 + 0,089 + 1,949 =$$

$$= 14,209$$

9.3. PRILOGA 3 – CRAMERJEV α

Formule: $\alpha = \sqrt{\frac{\chi^2}{n(h-1)}}$ h = min (V,S)

CRAMARJEV α 1:

$$\alpha = \sqrt{\frac{\chi 21}{n(h-1)}} = \sqrt{\frac{4{,}568}{125(2-1)}} = 0{,}191$$

CRAMARJEV α 2:

$$\alpha = \sqrt{\frac{\chi 22}{n(h-1)}} = \sqrt{\frac{14{,}209}{125(2-1)}} = 0{,}337$$

9.4. PRILOGA 3 – OSNOVNA TABELA

Osnovna tabela je dostopna pri avtorju diplomskega dela.